

**UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

**NEOGOTICKÁ ARCHITEKTURA V
PODÁNÍ GUSTAVA MERETTY NA
MORAVĚ A VE SLEZSKU**

magisterská diplomová práce

Bc. KRISTÝNA SVOBODOVÁ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.

Olomouc 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené odborné literatury a pramenů. Textová část práce má rozsah 200 510 znaků.

V Přerově dne 5. 5. 2020

.....

Bc. Kristýna Svobodová

Poděkování

Srdečně děkuji svému vedoucímu práce doc. PhDr. Martinu Horáčkovi, Ph.D. za podnětné připomínky a cenné rady, které mi byly přínosem. Děkuji i Arcibiskupství olomouckému a Biskupství ostravsko-opavskému za zpřístupnění kostelů a přístupu k potřebným materiálům uloženým v archivech a na NPÚ, pracovníkům těchto institucí, farářům a kostelníkům. Ráda bych také poděkovala své rodině a Martinu Komoňovi za trpělivost, pochopení a velkou podporu.

Obsah

1. Úvod	6
2. Dosavadní stav bádání	8
3. Neogotická architektura na Moravě a ve Slezsku	10
3.1. Původ neogotiky a její šíření	10
3.1.1. Heinrich Ferstel	17
3.1.6. Friedrich von Schmidt	23
3.2. Neogotika na Moravě a ve Slezsku a její využití při restaurování	28
3.2.1. Katedrála svatého Petra a Pavla v Brně	30
3.2.2. August Prokop	32
3.2.4. Bedřich lantkrabě Fürstenberk	35
3.2.5. Josef Erwin Lippert von Granberg	36
3.2.6. Richard Völkel.....	38
4. Gustav Meretta	40
4.1. Styl a inspirace projevující se v Merettově díle, jeho uznání i kritika	45
4.2. Architektonické prvky v díle Gustava Meretty	49
4.3. Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie ve Zvoli.....	51
5. Výběrový katalog Merettovy sakrální neogotické architektury na Moravě a ve Slezsku (chronologický)	54
5.1. Novostavby.....	54
5.1.1. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v obci Liptaň.....	54
5.1.2. Kostel svatého Ondřeje v obci Slezské Pavlovice.....	57
5.1.3. Kostel svatého Floriána v obci Bochoř.....	59
5.1.4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v obci Stará Ves.....	63
5.1.5. Kostel svatého Petra a Pavla v obci Rataje.....	67
5.1.6. Kostel svatého Jana Nepomuckého v obci Křenovice.....	72
5.2. Přestavby a restaurování.....	78
5.2.1. Kostel svaté Máří Magdalény v obci Hovězí	78
5.2.2. Kostel svatého Václava v Olomouci	81
5.3. Nerealizované a zničené projekty	88
5.3.1. Návrh na přestavbu kostela svatého Mořice v Olomouci.....	88

5.3.2. Kostel svaté Máří Magdaleny v obci Osoblaha.....	91
6. Závěr	93
7. Seznam literatury a dalších zdrojů	95
8. Seznam použitých zkratk	105
9. Přílohy	106
10. Seznam obrazové přílohy	111
11. Obrazová příloha	119
12. Anotace	156

1. Úvod

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl shrnout neogotickou sakrální architekturu v podání Gustava Meretty (1832–1888), jeho život a stavby vybudované v neogotickém stylu. Vše zasadit do kontextu tehdejší architektonické a stavitelské produkce reprezentované vybranými příklady a architekty, které měly z mého pohledu vliv na tehdejší stavitelství s ohledem na dobové smýšlení a mohly přímo i nepřímo ovlivnit dílo Gustava Meretty.

Po úvodu a shrnutí dosavadního stavu bádání je kapitola věnovaná představení neogotické architektury v obecné rovině. Odkud vzešla, kde našla největší uplatnění a jak se rozvinula v některých vybraných dílech na Moravě a ve Slezsku. Jsou zde představeni dva přední architekti druhé poloviny 19. století, Heinrich Ferstel (1828–1883) a Friedrich von Schmidt (1825–1891) s akcentem na jejich vybraná díla, mající vztah k tématu neogotické architektury spojené s vlivem vídeňských staveb na moravskou a slezskou stavitelskou produkci. Druhá část kapitoly je více zaměřena na „domácí“ produkci, restaurování, obnovu katedrály sv. Petra a Pavla v Brně a osobnosti, jež se zde projeví, konkrétně architekta Augusta Prokopa (1838–1915) a jedno z jeho děl, které zapadá do kontextu neogotické architektury na Moravě a jednoho z největších stavebníků doby kardinála Bedřicha Egona lantkrabě z Fürstenberka (1813–1892) a ve zkratce dva architekty, zaměstnané v jeho službách. V první řadě jde o Merettova předchůdce Josefa Erwina Lipperta (1826–1902) a krátce i Richarda Völkela (1856–?), nástupce Meretty na místě hlavního projektanta dómu sv. Václava v Olomouci.

Čtvrtá kapitola přibližuje osobu Gustava Meretty. Jeho životopis s výčtem jeho stavebních počinů. Objasňuje poněkud matoucí možnosti označení Meretty jako architekta nebo inženýra v souvislosti s jeho vzděláním a tituly a zmiňuje dostupné archivní materiály. Další části kapitoly se snaží o přehled uměleckého stylu a inspirace, které lze spatřit v Merettově díle, připomenutí kritiky i chvály, jež se mu dostala. Předposlední část shrnuje často se opakující prvky, typické pro jeho dílo a ukazuje je v souvislosti se stavbami uvedenými v katalogové části diplomové práce. Poslední část čtvrté kapitoly se věnuje pravděpodobně první stavbě, na jejíchž plánech se mohl Meretta podílet v začátcích své práce pro kardinála Fürstenberka.

Pátá a poslední kapitola je výběrovým katalogem Merettova díla na Moravě a ve Slezsku. Do katalogu jsem vybrala Merettovy stavby a projekty sakrální neogotické architektury. Zahrnuje novostavby venkovských kostelů, situovaných na střední Moravě a ve Slezsku, restaurátorské projekty a regotizující přestavby. Práce je zakončena krátkým závěrem se shrnutím a vyzdvižením některých důležitých informací.

2. Dosavadní stav bádání

Dosavadní bádání o osobě Gustava Meretty a jeho díle se opírá především o archivní materiály jako je matriční záznam o narození a křtu v Moravském zemském archivu Brno¹ a záznam o úmrtí z olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě,² dále o archivní prameny uložené taktéž v Zemském archivu v Opavě – pobočka Olomouc, kde se nachází převážná část plánové dokumentace k přestavbě katedrály sv. Václava v Olomouci, pracovní deníky, deníky se zápisy ze zasedání stavebního komitétu a korespondence stavebního úřadu, v jehož čele Meretta byl. V archivu jsou k dispozici i materiály zmiňující více, či méně další jeho stavební počiny, jako jsou například kostely v obci Hovězí, Slezské Pavlovice, Liptaň, Osoblaha, nebo Křenovice, kterým se v rámci této práci budeme věnovat. Těmito materiály se blíže zabývali Vlasta Kauerová a Miroslav Koudela při průzkumu archivních materiálů spojených s restaurováním katedrály sv. Václava.³

Významné podklady nalezneme samozřejmě i na jednotlivých pracovištích Národního památkového ústavu. Jedná se hlavně o evidenční listy památek, dokumentaci jejich oprav a restaurování, či dokumentaci spojenou s jejich prohlášením za kulturní památky a další materiály.

V neposlední řadě poskytuje informace o životě Meretty a jeho díle časopis *Mährisch-schlesischer Correspondent*, který uveřejnil nekrolog Gustava Meretty,⁴ a další dobové zdroje jako například vydání spisu na oslavu padesátiletého kněžského jubilea kardinála Fürstenberka.⁵

¹ Moravský zemský archiv Brno, *Matriční záznam o narození a křtu*, Brno – sv. Janů (u minoritů) 16977, léta 1814–1839, s. 201.

² Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, *Matriční záznam o úmrtí a pohřbu*, Sběrka matrik Severomoravského kraje NAD 165, inv. č. 10592, sign. O II 16, léta 1883–1912, s. 79.

³ Vlasta Kauerová, Miroslav Koudela, Archivní materiál k Merettově přestavbě dómu, in: *Generální oprava pláště katedrály sv. Václava v Olomouci: (listopad 2000): sborník ze symposia*, Olomouc 2000, s. 35–38.

⁴ Gustav Meretta †, *Mährisch-schlesischer Correspondent* 20. 8. 1888, s. 1–2.

⁵ *Památka na oslavu 50letého kněžského jubilea Jeho Eminence nejdůstojnějšího vysoce urozeného kardinála-kněze a kníže-arcibiskupa olomouckého Bedřicha landkraběte Fürstenberga: S podobiznou Jeho Eminence provedenou olejovým barvotiskem v uměleckém závodě Ed. Hölzela ve Vídni a se světlotiskovým obrazem budoucího dómu*, Olomouc 1886.

Cenné jsou pro tuto práci na informace bohaté publikace Pavla Zatloukala⁶, který se v nich věnuje jak medailonu Meretty a jeho současníků, tak i významným stavbám té doby. Odkazuje zde na starší zdroje a prameny a zabývá se zhodnocením děl a kontextem doby, v níž tyto památky vznikaly. Neogotickou architekturu v podání Gustava Meretty soudí poněkud přísně jako chladnou a neosobní⁷, hlavně v případě svatováclavské katedrály v Olomouci. Poskytuje však neocenitelný vhled do doby a celkový náhled na 19. století jako století historických stylů.

Informace poskytuje i další dostupná literatura, ze které jsem čerpala, a řada internetových odkazů, které buď přispěly k informacím pro psaný text nebo jako zdroj pro obrazovou přílohu. Všechny zdroje jsou uvedené v seznamu zdrojů a literatury.

⁶ Pavel Zatloukal, *Meditace o architektuře: Olomouc, Brno, Hradec Králové, 1815–1915*, Řevnice 2016. – Pavel Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století: architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002. – Pavel Zatloukal, *Historismus: architektura 2. poloviny 19. století na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 1986.

⁷ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 239. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 340.

3. Neogotická architektura na Moravě a ve Slezsku

3.1. Původ neogotiky a její šíření

Pojmem *neogotická architektura* zjednodušeně označujeme architekturu inspirující se gotickým stylem. Šlo o navázání na minulost, oblíbené v devatenáctém století, které bychom mohli také označit jako období historizujících slohů. A skutečně se v této době čerpalo z různých zdrojů z minulých epoch od antiky přes románskou architekturu, gotiku, renesanci i baroko a rokoko. Styly se mezi sebou mísily, navzájem se ovlivňovaly a doplňovaly.

Gotizující inspirace v architektuře a umění na přelomu 18. a 19. století se dají shrnout termínem *romantická gotika*. Je předstupněm slohové gotiky, která se v českých zemích prosazovala ve své vrcholné podobě od konce 30. let 19. století. Na rozdíl od této čisté, architektonické neogotiky jsou pro *romantickou gotiku* charakteristické různé inspirace, které se asociativně vztahují ke středověku, či přesněji k tomu, co bylo tehdy za středověk považováno, jak z hlediska vizuálních vzorů, tak i pocitů, které se „středověkem“ souvisely.⁸

Odkazy na fantazijní složku romantické gotiky ji zároveň přibližují k anglickému gotickému revivalu, pro jehož obrazotvornost byly důležité inspirace fantaskními obrazy středověkého světa, evokující právě emoce tehdy nově zahrnuté do slovníku estetiky, jako je hrůza, strach, ale i vznešenost.⁹

Samotný pojem *Gothic Revival*, používaný především anglickými badateli, v anglickém prostředí původně zahrnoval celé období novodobé recepce gotiky od počátku 18. do konce 19. století. Ve starší terminologii byly pojmy *Gothic Revival* a *Neugotik* užívány jako rovnocenný anglický a německý (respektive český) ekvivalent téhož termínu. Historik umění Géza Hajós (14. 9. 1942 – 12. 2. 2019) termíny rozdělil a začal je ve svých textech používat pro označení dvou různých proudů recepce gotiky. Termín *Gothic Revival* tak začal označovat pozdně osvícenský proud recepce gotiky, který pracuje s fantazijními asociacemi spojovanými s gotikou a projevující se v krajinářských parcích. Druhý termín *Neugotik* je pak použit jako označení

⁸ Pavla Machalíková, *Objevování středověku: tři kapitoly k recepci gotického umění v Čechách v pozdním 18. a raném 19. století*, Praha 2005, s. 16.

⁹ Viz Machalíková (pozn. 8), s. 17.

architektonického stylu podloženého historickým a technologickým poznáním gotické architektury, zformovaného a prosazovaného mezi 30. a 40. lety 19. století.¹⁰

Historikové umění ve 20. století řadili gotický revival mezi tzv. historizující styly. Diskuse o definici historismu v umění představuje samostatné a náročné téma, které v této práci nebudeme podrobněji rozebírat. Historismus se svým způsobem projevuje v každé době a je méně nebo více patrný v nejrůznějších ukázkách lidské činnosti. V některých obdobích a jistých společenských vrstvách je výrazným zdrojem inspirace i pro výtvarné umění.¹¹

Gotické tradice se zachovaly u některých řádů, které dodržovaly předpisy řeholní konstituce, například u pogotických tvarosloví kostelů porýnských a belgických bosých karmelitánů. Ještě v 17. století používají gotizující kamenné žebrové klenby například kostel bosých karmelitánů *Im Dau* v Kolíně nad Rýnem z let 1615 až 1628 nebo kostel bosých karmelitánek Panny Marie v ulici Schnurgasse z let 1643 až 1682. Podobných příkladů najdeme jistě více.¹²

Z tohoto pohledu je výrazným jevem takzvaná česká barokní gotika, která vyjadřuje barokní představy o prostoru a hmotě pomocí gotizujícího tvarosloví. Jde o jednu z nejzajímavějších a umělecky nejkvalitnějších modifikací výtvarného historismu.¹³ Výrazně zde vyčnívají práce Jana Blažeje Santini-Aichla (3. 2. 1677 Praha – 7. 12. 1723 Praha), který pro své projekty využíval prvků české vladislavské gotiky. Jak umělecké, tak ideové kořeny české barokní gotiky můžeme vidět hluboko ve specifických podmínkách české společnosti 17. století, ale i v obecně slohovém vývoji evropského baroka. V případě raných děl barokního výtvarného historismu jde převážně o díla spojená s předhusitskými řády.¹⁴ Ty chtěly navázat na svou starobylost a zároveň opravit poškozené a zchátralé chrámy a klášterní stavby. Historických forem využívaly i protireformační řády ve snaze o obnovu víry, jistě s podobným záměrem, který měl za cíl připomenout dávnou slávu církve a zbožnější časy.¹⁵

¹⁰ Viz Machalíková (pozn. 8), s. 17.

¹¹ Viktor Kotrba, *Česká barokní gotika: dílo Jana Santiniho-Aichla*, Praha 1976, s. 9.

¹² Ibidem, s. 11.

¹³ Ibidem, s. 10.

¹⁴ Ibidem, s. 70–71.

¹⁵ Ibidem, s. 55.

Nutnost využití historismu v architektuře podporují i výroky některých architektů, kteří podporovali rekonstrukce gotických kostelů opět v gotickém stylu, který byl stavbám vlastní. Mezi nimi Christopher Wren (20. 10. 1632 – 25. 2. 1723) nebo Marc Antoine Laugier (22. 1. 1713 – 5. 4. 1769).¹⁶ V Čechách má silný vliv na národní vědomí a svébytnou státnost úcta před tradicí, projevující se již od raných dějin.¹⁷

Gotické tvarosloví, které využívalo forem minulých epoch, se použilo i na několik novostaveb londýnských kostelů.¹⁸ V Anglii, kde se gotika dominantně udržovala už od středověku, přímo pokračovala nepřerušovaná tradice, takzvaný Gothic revival, projevující se výrazněji od poloviny osmnáctého století, ve snaze znovuoživit gotiku, a to především na venkovských sídlech.¹⁹ Doprovází i klasicismus začátku devatenáctého století a po Evropě se rozšířila právě jako neogotika.²⁰ Tato historizující vlna neogotiky zasáhla celou Evropu, ponejvíce země, které měly svou gotickou tradici, tedy na počátku Anglii, poté Francii, ze které sama gotika vzešla, a dále Německo, které prošlo podobným vývojem jako Anglie. Původně posměšný název „gotika“ vycházel z renesančního odsouzení stylu považovaného za barbarský. V německých zemích, přes které se k nám neogotické vlivy přenášely, souvisel zájem o středověké umění s kulturními, společenskými a politickými změnami, v kontextu s koaličními válkami s Francií a myšlenkou sjednoceného Německého státu na základě národní jednoty. Spojení v jeden stát podporovala společná historie a slavná doba Svaté říše římské. Dochované románské a gotické památky se staly protiváhou k universálnímu umění renesance a baroka z Itálie.²¹

Z Anglie přišly do Evropy první poloviny 19. století moderní hospodářské metody, návody pro zvýšení výnosů průmyslové výroby a zemědělství a také jistý model kompromisu mezi šlechtou a měšťany a reformy forem pozemkového vlastnictví. Z Anglie se také šířil nový typ „venkovského života“, kterým se šlechta inspirovala

¹⁶ Viz Kotrba (pozn. 11), s. 13.

¹⁷ Ibidem, s. 43.

¹⁸ Ibidem, s. 15.

¹⁹ Jan Gypfel (ed.), *Dějiny architektury: od antiky po současnost*, Praha 2008, s. 70.

²⁰ Wilfried Koch, *Evropská architektura: encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. Přeložil Zdeněk Vypel, Petr Kaška, Praha 1998, s. 272.

²¹ Věra Vostřelová, *Zkamenělá hudba: tvorba architekta Bernharda Gruebera: 1806–1882*, Praha 2018, s. 64.

a využila anglické módy pro úpravy i nové stavby svých sídel.²² Romanticky pojatá sídla už nevyjadřovala jen hrdost vlastenecké šlechty, ale vztahovala se i k sebevědomí národa, který měla stmelit.²³

V romantickém myšlení byl zakořeněný důraz na originalitu, subjektivismus a exotiku. Díky tomu se otevřela zásoba využitelných historických a exotických stylů. Prostupují se zde dvě kategorie, tedy přiměřenost a asociace, kdy „...idea přiměřenosti, to je styl jako výraz sociálního statusu a funkce; asociativní myšlení, to je architektura jako ztělesněná paměť“.²⁴

V 19. století se rozvinulo studium architektonických památek, což vedlo tehdejší architektky k recepci historických stylů a jejich srovnávání s dobovou produkcí.²⁵ Převládl pocit duchovní krize a provizoria z nepřítomnosti vhodného „moderního“ slohu, který by byl srovnatelný s historickými styly, jako je gotika nebo renesance.²⁶ Ve čtyřicátých letech proti sobě stáli zastánci jednotlivých proudů historické architektury.²⁷ Velmi brzy a navzdory módní vlně neogotiky, která zaplavila Evropu, došlo i k záporným reakcím na neogotiku²⁸ a následně došlo k odmítání recepce historických stylů a ke konci 19. století se začal rodit ucelený program radikální estetické obnovy.²⁹

Pod tímto vlivem bylo mimo jiné i Rakousko a společně s ním také české země. V neogotickém stylu bylo jen ve Francii v roce 1852 postaveno na 200 kostelů,³⁰ ve Vídni byl například zbudován Votivkirche (1853, arch. Heinrich Ferstel), dokončovaly se nedostavěné gotické stavby, jako jsou dómy v Kolíně nad Rýnem a Ulmu, nebo u nás katedrála svatého Víta v Praze.

²² Jindřich Vybíral, *Století dědiců a zakladatelů: architektura jižních Čech v období historismu*. Praha 1999, s. 70.

²³ Viz Vybíral (pozn. 22), s. 71.

²⁴ Ibidem, s. 22.

²⁵ Ibidem, s. 11–12.

²⁶ Ibidem, s. 12.

²⁷ Ibidem, s. 12.

²⁸ Ibidem, s. 11.

²⁹ Ibidem, s. 12.

³⁰ Viz Koch (pozn. 20), s. 272.

Na konci 18. a počátku 19. století můžeme v Čechách, obdobně jako i v jiných zemích Evropy, vidět jisté zlomové období, kdy se začíná utvářet moderní společnost a její instituce. Období kolem přelomového roku 1800 je často zmiňována jako „doba mezi časy“ nebo „úsvit moderní doby“. V této době se projevuje rozpolcenost mezi tradicí s odkazem na starší umění a nastupující moderní umění.³¹

Dřívější vlivy tíhly ke klasicismu, jako protipól se objevují markantnější vlny tzv. „gotického revivalu“ šířícího se z Anglie, jež se v různých variantách a s různou mírou závislosti na anglických vzorech uchycují v dalších evropských zemích. Univerzální akademický klasicismus se dostal do rozporu se středověkou inspirací historismu, který na konci 18. století navázal na stále sílící povědomí o národní existenci a sebeuvědomění. Památky a nálezy z dob minulých se stávaly důkazy národního bytí.³²

Doba pozdního 18. století přinesla tendence k rozvoji a všeobecnému rozšíření inspirace středověkým uměním, a to především v podobě sakrální neogotiky. V první řadě stojí již zmíněné sílící národní vědomí a sebeidentifikace rodícího se národního společenství, které se staví proti univerzalistickému chápání historie.³³ Navíc v 18. století stála gotika mimo estetické vnímání, byla něčím svérázným, a tudíž se příhodně hodila podobně jako exotismy k ozvláštňení architektury, v této době především zahradních staveb.³⁴ Na francouzské racionalisty působily smělé konstrukce gotických katedrál majestátním dojmem. Nově se na gotiku díval i německý preromantismus. Ve svém slavném hymnu na dóm ve Štrasburku z roku 1772 Johann Wolfgang Goethe (1749–1832) představil tuto stavbu, vznikající několik staletí, jako výtvar jednoho uměleckého génia, Erwina ze Steinbachu (asi 1244–1318).³⁵

Gotickou architekturu vyzdvihl i Christian Ludwig Stieglitz (1756–1836), který roku 1792 napsal první skutečné pojednání o dějinách středověké architektury v Evropě. Kromě zmínky o štrasburské katedrále zmiňuje spíše francouzské a anglické stavby a poukazuje na příchod gotiky z Francie.³⁶

³¹ Viz Machalíková (pozn. 8), s. 7.

³² Ibidem, s. 8.

³³ Ibidem, s. 10.

³⁴ Viz Vostřelová (pozn. 21), s. 65.

³⁵ Ibidem, s. 65.

³⁶ Ibidem, s. 66.

Dále se vynořuje sentimentální důraz na aktivní recepci uměleckých děl v módních krajinářských parcích a asociativní sílu a symbolický charakter umění. Umělecký výtvar je stále více vnímán ve funkci památky, vzpomínky či odkazu.³⁷ A v neposlední řadě byly se symbolikou gotiky spojovány i nové, vzrušující estetické kvality, které převracely tradiční kategorie krásna i umělecké, ale také společenské, hodnoty, jako je hrůzostrašnost, obskurita, nejasnost, strach, nebo i vznešenost.³⁸ V této době se dá mluvit i o vzniku umělecko-historického uvažování o výtvarném stylu jako o vědomém, časově a místně zakotveném uměleckém projevu, což posílilo dobové aktuální sledování národních tendencí v umění, ale i vědomé analyzování středověkého umění tak, aby se v něm daly najít kvality použitelné pro národně vlastenecké umění.³⁹

Neogotika se uplatnila především v architektuře.⁴⁰ S ní byly spojené malby v interiérech a řezbářské a kamenosochařské práce, které byly využívány také ve výzdobě interiérů a exteriérů architektury nebo jako samostatné mikroarchitektury či v podobě sloupových podstavců křížů a soch.

Prvně se projevila ve formě romantické gotiky užití pro zahradní a parkové stavby menších rozměrů. Tehdejší šlechtičtí zřizovatelé krajinářských parků a zahrad v bezprostřední blízkosti svých sídel pod vlivem módy, která se k nám šířila od 70. let 18. století, a to zprostředkovaně přes německé země nebo přímo z Anglie, vysílali své zahradníky do ciziny na zkušenou.⁴¹ Jedním z těchto prvních zámeckých zahradníků byl zahradník Jindřicha Františka z Rottenhanu (1738–1809) a odjel z Červeného Hrádku na zkušenou kolem roku 1777 do Německa.⁴² Podobně tomu bylo prý i v případě černínského zahradního architekta Rudolfa Födische, který měl být v 80. letech 18. století poslán do Anglie.⁴³ Na přání Jana Rudolfa Černína (1757–1845) v letech 1783–1793 upravil anglický park Krásného Dvora. Zde vznikl mezi lety 1793–1796 známý Gotický templ.

³⁷ Viz Machalíková (pozn. 8), s. 10.

³⁸ Ibidem, s. 10.

³⁹ Ibidem, s. 10.

⁴⁰ Ibidem, s. 61.

⁴¹ Ibidem, s. 80–81.

⁴² Ibidem, s. 81.

⁴³ Ibidem, s. 24.

Stylově vyhraněná neogotika se u nás začala rozvíjet od 30. let 19. století.⁴⁴ Od 40. let 19. století jsou realizovány první pomníkové stavby například pomník Karla IV. z roku 1848, nebo pomník císaře Františka I. z let 1845–50.⁴⁵ V této době už samotná gotika všeobecně symbolizovala styl katedrál, dávnověk severských národů a duchovní čistotu raného křesťanství.⁴⁶ Nebyla vnímána jako český národní styl, ale pro účely dostaveb a restaurování se hodila k torzům staveb. Stylově nejvíce odpovídala požadavkům občanské reprezentace ve veřejném městském prostoru a požadavkům kladeným na dostavbu středověkých budov pod vlivem rodící se památkové péče.⁴⁷

V Německu neogotika prvně sloužila jako styl pro obnovu památek, který byl chápán jako nevhodný pro novou výstavbu, ale z 30. let 19. století máme první neogotický chrám.⁴⁸ Středověký sloh se postupně stal vhodným „křesťanským“ stylem a právě od 30. let byl preferován i v sakrálních novostavbách.⁴⁹ V Berlíně, roku 1823, navrhl Karl Friedrich Schinkel (1781–1841) na přání korunního prince Fridricha Viléma tzv. Werderský kostel v gotickém stylu. Stavba budovaná mezi lety 1824–1831 svou objemovou strukturou příliš neodpovídala středověkým chrámům.⁵⁰ Pro rozvoj neogotiky bylo zároveň nezbytné studium památek a přesné poznání historických staveb a jejich prvků. Mezi prvními se středověkou architekturou detailně zabýval Sulpiz Boisserée (1783–1854). V polovině 19. století bylo běžné, že se praktikující architekt vedle vlastní tvorby zabíral i studiem historické architektury. V německých zemích tak vycházela tiskem celá řada předlohových prací.⁵¹ Mnozí architekti tak pracovali podle vzniklých šablon a drželi se studovaných forem.⁵²

V Německu byla jako vrchol gotické architektury vyzdvihována architektura 13. století a první poloviny 14. století. Svým klasickým tektonickým pojetím nejvíce

⁴⁴ Ibidem, s. 61.

⁴⁵ Viz Machalíková (pozn. 8), s. 97. Pomník Karla IV. v Praze na Starém Městě, postavený Jacobem Danielem Burgschmietem podle návrhu Ernsta Julia Hähnela z roku 1844 a pomník císaře Františka I. také Krannerova kašna, od architekta Josefa Krannera a sochaře Josefa Maxe.

⁴⁶ Viz Machalíková (pozn. 8), s. 97–98.

⁴⁷ Ibidem, s. 99.

⁴⁸ Viz Vostřelová (pozn. 21), s. 80.

⁴⁹ Ibidem, s. 282.

⁵⁰ Ibidem, s. 80.

⁵¹ Ibidem, s. 86.

⁵² Ibidem, s. 129.

vyhovovala estetickým měřítkům 19. století.⁵³ S touto vrcholnou dobou si němečtí historiografové spojovali hlavně katedrály v Kolíně nad Rýnem a ve Štrasburku.⁵⁴ I v českých zemích, podobně jako tomu bylo jinde, se architekti v případě neogotiky inspirovali francouzskou gotickou architekturou 13. století.

Na české země, a především na Moravu, mělo největší vliv sousední Rakousko, a především v té době probíhající restaurace svatoštěpánského dómu ve Vídni a tamní výstavba Votivkirche. Tyto i další stavby, které mají vliv na domácí produkci, a jejich projektanty si představíme v následující části.

3.1.1. Heinrich Ferstel

Heinrich von Ferstel se narodil 7. července 1828 ve Vídni a zemřel 14. července 1883 v Grinzingu u Vídně.⁵⁵ Studoval na Polytechnickém institutu ve Vídni, v letech 1845 až 1850 pak absolvoval vídeňskou Akademii výtvarných umění.⁵⁶ Zde nejprve studoval malířství u Leopolda Kupelwiesera (1796–1862) a Johanna Nepomuka Endera (1793–1854) a poté od roku 1847 architekturu u profesorů Karla Roesnera (1804–1869), Eduarda van der Nülla (1812–1868) a Augusta Siccardsburga (1813–1868).⁵⁷ U svých učitelů se seznámil s romantickou architekturou. Romantismus však brzy překonal a podílel se na formování historismu s důsledným pronikáním do podoby jednotlivých historických stylů.⁵⁸

Vzdělání si doplnil na stipendijních studijních cestách spojených s pobytem v Itálii roku 1855, kde přišel do užšího kontaktu se starověkým a renesančním uměním.⁵⁹ Pod tímto vlivem přešel na klasičtější styl, který se projevil na stavbě paláce Ludwiga Viktora ve Vídni z let 1863–1869. Mezi další podobné vídeňské stavby se řadí

⁵³ Ibidem, s. 69.

⁵⁴ Ibidem, s. 70.

⁵⁵ JVy [Jindřich Vybíral], heslo Ferstel Heinrich, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I*, Praha 1995, s.173. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 270.

⁵⁶ Norbert Wibiral, Heinrich von Ferstel, in: *Neue Deutsche Biographie* 5 (1961), s. 100–101 [online verze], *Deutsche Biographie*, <https://www.deutsche-biographie.de/sfz69775.html>, vyhledáno 22. 10. 2019. – Viz JVy [Jindřich Vybíral], heslo Ferstel Heinrich, (pozn. 55), s.173. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 270.

⁵⁷ Viz Wibiral (pozn. 56). – Viz JVy [Jindřich Vybíral], heslo Ferstel Heinrich, (pozn. 55), s.173. – Pavel Zatloukal, Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 270.

⁵⁸ Viz Wibiral (pozn. 56).

⁵⁹ Ibidem.

Rakouské muzeum umění a průmyslu vystavěné v letech 1866–1871 a Vídeňská technická univerzita z let 1868–1872, vybudované jako raně renesanční cihlové budovy.⁶⁰ Další cesty podnikl v roce 1849 do Německa a roku 1856 do Francie. Mezi těmito cestami pracoval pro knížecí rodinu Kinských pod vedením svého strýce Friedricha Rittersa von Stacheho (1851–1853), žijícího v Praze a podílel se i na řadě dalších projektů pro českou šlechtu.⁶¹ Jako příklad jeho prací můžeme zmínit restaurátorské práce v Heřmanově Městci z roku 1851, návrh na zámek v Dobřenicích z roku 1851, přestavbu zámku v Cholticích v témže roce a návrh zámecké kaple a restaurace zámku v Dolních Beřkovicích z let 1852–1853. Se strýcem Stachem se v letech 1852–1854 věnoval přestavbě zámku v Liberci, novostavbě zámku v Ústí nad Labem-Trmicích z let 1852–1857, dále oltáři náhrobní kaple Lambergů v Nezamyslicích, 1859–1860, kostela sv. Alžběty v Teplicích-Šanově v letech 1864–1877 a zvonici dómu v Litoměřicích, 1881–1883.⁶² V Praze se i oženil a to roku 1856 s Charlotte Fehlmayerovou (1834–1922).⁶³ V roce 1866 se stal profesorem na vídeňské polytechnice.⁶⁴

Jak uvádí Pavel Zatloukal, Heinrich von Ferstel patřil k předním autorům, kteří se podíleli na výstavbě Okružní třídy ve Vídni a k hlavním tvůrcům středoevropského pojetí přísného historismu. Ve svých projektech pracoval s francouzskou katedrální a anglickou cihelnou gotikou i s vrcholnou italskou renesancí.⁶⁵ K jeho dalším významným pracím patří i výstavba brněnských staveb, jako je Berglův palác z let 1860–1863, Evangelický, tzv. Červený, kostel postavený mezi lety 1862–1867 a jeho poslední práce v Brně, restaurátorské práce v chrámu sv. Jakuba.⁶⁶

Tento architekt měl vliv na celou řadu místních architektů, například Josefa Arnolda (1824–1887) nebo Augusta Prokopa. Ferstelův syn, Max von Ferstel (1859–1936), se projevil především v Moravském Slezsku, kde dokončil novostavbu kostela

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Viz JVy [Jindřich Vybíral], heslo Ferstel Heinrich, (pozn. 55), s.173. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 270.

⁶² Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 270.

⁶³ Viz Wibiral (pozn. 56). – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 270.

⁶⁴ Viz JVy [Jindřich Vybíral], heslo Ferstel Heinrich, (pozn. 55), s.173. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 270.

⁶⁵ Ibidem, s. 270.

⁶⁶ Viz JVy [Jindřich Vybíral], heslo Ferstel Heinrich, (pozn. 55), s.173.

Nejsvětějšího Spasitele v Moravské Ostravě (1883–1889), projektovanou Merettou, který se však její dostavby nedožil.⁶⁷

3.1.2. Votivkirche

Nejvýznamnějším neogotickým počinem Heinricha von Ferstela, který měl přímý vliv na České země, a hlavně na blízkou Moravu a Slezsko, je jistě novostavba *Votivního kostela Božského Spasitele* ve Vídni [1, 2].

Stavbu inicioval bratr císaře, arcivévoda Ferdinand Maximilián (1832–1867), pozdější mexický císař, který po atentátu na císaře⁶⁸ vyzval k darům na zbudování nového kostela, jako poděkování za záchranu císařova života. V nové „katedrále“ měly všechny národy dunajské monarchie najít svůj duchovní a politický „domov“.⁶⁹

Soutěž na Votivní kostel, byla vyhlášena v dubnu 1854 a ze 75 projektů architektů z celé monarchie, Německa, Anglie i Francie, vyhrál cenu v této architektonické soutěži, roku 1855 tehdy 26letý Heinrich von Ferstel. Stavbu nového kostela, zvaného Votivkirche, zahájili na příkaz císaře Franze Josefa I. (1830–1916) roku 1856 na místě atentátu. Vysvěcen byl 24. dubna 1879, po 23 letech výstavby, v den stříbrné svatby císařského páru.⁷⁰

Votivkirche [1] je trojlodní novogotická bazilika s transeptem a věncem kaplí, vystavěná ve stylu francouzských katedrál. Boční lodě kostela dosahují poloviční šířky i výšky hlavní lodě a prodlužují je jednotlivé kaple, které lemují i příčnou loď. Kostel zaujme vysokým dvojevěžím ve východním průčelí,⁷¹ hlavním vstupním portálem s žehnajícím Kristem na centrálním sloupku, bohatou sochařskou galerií ve stylu francouzských gotických katedrál a dvěma bočními vstupními portály. Chrám kryje sedlová střecha, uvnitř klene prostor hvězdicová i křížová klenba. V křížení je patrný zajímavý „centralizující“ dojem. Neobvyklé je také vynechání triforia a jeho nahrazení

⁶⁷ Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 270.

⁶⁸ Nezdařený atentát spáchaný dne 18. února 1853 krejčím Janosem Libenyim. Viz *Votivkirche*, https://www.votivkirche.at/_historie.htm, vyhledáno 22. 10. 2019.

⁶⁹ *Ibidem*, vyhledáno 22. 10. 2019.

⁷⁰ *Votivkirche und neuer Dom*. Linz, 1978.

⁷¹ Kostel je opačně orientovaný s východním hlavním průčelím a západním presbyteriem.

chórovými galeriemi. Ve stavbě se projevuje pronikání horizontálních a vertikálních trendů stavby.

Stavba je jednou z nejdůležitějších staveb evropského historismu a představuje vrchol historické náboženské architektury ve Vídni. Stal se také příkladem pro další stavby v duchu neogotiky v Rakousku i v českých zemích.

Heinrich Ferstel je autorem dalších staveb, některé z nich se nacházejí na Moravě, konkrétně v Brně. Jde o tři zástupce jeho děl. Prvním je církevní novostavba *evangelického kostela*, ze světských staveb *Berglův palác*, a restaurování kostela svatého Jakuba.

3.1.3. Evangelický, tzv. Červený, kostel

Českobratrský evangelický chrám Jana Amose Komenského [3], zvaný též Červený kostel stojí na Komenského náměstí v Brně. Jeho stavbu povolil 29. května 1855 císař František Josef I., společně s evangelickou školou.⁷² Stavbu, budovanou mezi lety 1863–1867, vedl stavitel Mořic Keller von Brännheim, podle plánů architekta Heinricha von Ferstela.⁷³ Kostel má svůj nepopiratelný význam jak z architektonického a urbanistického hlediska, tak i z duchovního. Jde i o první velkou stavbu nekatolického chrámu na jižní Moravě, vybudovanou po uvolnění regulací výstavby nekatolických svatyní. Je postaven z režného, cihlového zdiva v tzv. severoněmeckém neogotickém slohu. Díky této barvě dostal chrám název *Červený kostel*.⁷⁴

Kostel, 45 metrů dlouhý⁷⁵, má síňovou trojlodní dispozici s polygonálním chorem zakončeným třemi stranami šestiúhelníku. Věž umístěná v průčelí nad vstupní

⁷² Karel Kuča, *Brno: vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha 2000, s. 290.

⁷³ Viz Kuča (pozn. 72), s. 290. – Jiří Bílek, *Brněnské kostely [32 brněnských kostelů ve 230 fotografiích] = Churches of Brno: [32 churches of Brno in 230 photographs] = Brünner Kirchen: [32 Brünner Kirchen in 230 Photographien*, Brno 2006, s. 74. – Aleš Franc, *Katolíci a protestanti v Brně, historie Červeného kostela*, *Apologet*, <https://www.apologet.cz/?q=articles/id/79-katolici-a-protestanti-v-brne-historie-cerveneho-kostela>, vyhledáno 22. 10. 2019.

⁷⁴ Viz Franc (pozn. 73), vyhledáno 22. 10. 2019.

⁷⁵ Viz Franc (pozn. 73), vyhledáno 22. 10. 2019. – Bílek, *Brněnské kostely [32 brněnských kostelů ve 230 fotografiích]* (pozn. 73), s. 74.

halou má výšku 51 metrů⁷⁶ a kamennou helmu. Stavbu podepřenou opěrnými pilíři kryje sedlová střecha. Vchod tvoří výrazný lomený portál s kružbou v tympanonu, zasazený do chrámové předsíně, zdobené vimperkem s kraby a křížovou kytkou a s postranními fiálami. Nad vchodem dominuje velké lomené okno s kružbou. Průčelí je zakončeno zdobenými trojúhelnými štíty.

V souvislosti s protestantskou tradicí je interiér kostela poměrně jednoduchý až strohý, s žebrovými hvězdicovými klenbami navazujícími na šest párů pilířů s listovými hlavicemi. V bočních lodích nasedají žebra na listové konzoly.

Brněnský evangelický kostel jasně navazuje na západoevropské gotické vzory inspirované severskou architekturou, využívající neomítané cihelné zdivo.⁷⁷

Jak už bylo řečeno, neogotika se využívala i pro jiné účely, než je stavba církevních svatostánků či modliteben a restaurování památek. Kromě toho se využívala i na civilní budovy. Jednou z takových ukázek je například Berglův palác v Brně, první brněnská zakázka Heinricha von Ferstela.

3.1.4. Berglův palác

Palác obchodníka s kůžemi Johanna Bergla či Berglera (1823–1885), umístěný na Moravském náměstí, byl postaven mezi lety 1860–1863 podle projektu Heinricha von Ferstela.⁷⁸

Palác [4] má neorenesanční dispozici s italizujícím palácovým schématem.⁷⁹ Průčelí má však neogotickou fasádu navazující na severskou tradici s neomítaným cihelným zdivem a odkazem na anglický dekor.⁸⁰ Průčelí paláce je podobné Pollakovu

⁷⁶ Viz Franc (pozn. 73), vyhledáno 22. 10. 2019. – Bílek, Brněnské kostely [32 brněnských kostelů ve 230 fotografiích] (pozn. 73), s. 74.

⁷⁷ Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 265.

⁷⁸ *Památkový katalog – palác Johanna Bergla*, <https://pamatkovykatalog.cz/palac-johanna-bergla-886071>, vyhledáno 23. 10. 2019.

⁷⁹ Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 265.

⁸⁰ *Ibidem*, s. 265.

domu ve Vídni (1860–1862), který architekt uvedl jako vzor pro stavbu brněnského paláce.⁸¹

Fasáda otočená do Moravského náměstí má tři části s různou šířkou. Fasádě dominují výrazné arkýře se sdruženými okny a s neogotickým dekorem v podobě kružeb a jeptišek. Levá dvouosá část má jako hlavní prvek v patře umístěný zdvojený arkýř, mezi nosnými konzolkami vypnutý do segmentových záklenků nad okny přízemí, se zdobenými parapety. Pravá pětiosá část má po stranách v patře dva arkýře. Přízemím a prvním patrem tří středových os probíhá vysoký pilastrový řád, ukončený segmentovými záklenky nad okny prvního patra. Střední část fasády ustupuje hluboko do hmoty domu. Interiéry paláce s nádvořím a vstupní halou se vznosným mramorovým schodištěm jsou podřízené renesančnímu ideálu.

Dalším z projektů Heinricha von Ferstela je projekt na obnovu chrámu sv. Jakuba podle návrhu z roku 1871.⁸² Renovace tohoto kostela přímo navazuje na další restaurátorské počiny té doby, jako byly například práce na dómu sv. Štěpána ve Vídni nebo bližší příklad restaurace katedrály sv. Petra a Pavla v Brně.

3.1.5. Restaurátorské práce v chrámu sv. Jakuba

Podle zmíněného projektu Heinricha von Ferstela z roku 1871 byl v letech 1871–1879 relativně citlivě restaurován kostel sv. Jakuba Staršího (Většího) [5] na Jakubském náměstí v Brně.⁸³ Stavbu vedli městští stavitelé Josef Arnold (1824–1887) a Ing. Franz Neubauer (1824–1881).⁸⁴ Dále se na opravách podíleli Johann Tomola (1845–1907), kamenický polír od Votivkirche Josef Schnierer a vitrážista Carl Geyling (1814–1880).⁸⁵

⁸¹ Ibidem, s. 266.

⁸² Viz Kuča (pozn. 72), s. 289.

⁸³ Viz Kuča (pozn. 72), s. 290.

⁸⁴ Jiří Bílek, *Brněnské kostely*, Brno 2000, s. 31.

⁸⁵ *Památkový katalog – kostel sv. Jakuba Většího*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-jakuba-vetsiho-20277185>, vyhledáno 23. 10. 2019.

Původně gotickou trojlodní stavbu v první řadě doplnil nový hlavní oltář,⁸⁶ napodobující gotický a nahradil tak předchozí barokní dílo. Společně s oltářem došlo k nahrazení i dalšího barokního vybavení.⁸⁷ Kromě puristického očištění a dotvoření stavby „stylovými“ doplňky, došlo i k asanaci okolí kostela.⁸⁸ Při renovaci byly opraveny zchátralé části kostela, došlo ke zboření přístavků kaplí a jižní předsíň, která byla obdobná, jako dochovaná severní předsíň a gotického schodiště s arkýřem od Antona Pilgrama (kol. 1460–1516).⁸⁹ Pilíře byly dozděny a opatřeny fiálami. Restauraován byl i západní štít trojlodí a první patro věže. Sakristii o patro zvýšili a novogoticky upravili. Také většina oken dostala nové kružby, nebo byly alespoň doplněné ty stávající. Část konzol a baldachýny v ochozu kostela nahradily kopie a přibyl nově instalovaný nový portál k jižní lodi [6].⁹⁰

Dalším významným architektem, který významně zasáhl do neogotiky jak v cizině, tak i na našem území je Friedrich von Schmidt. Pro moravskou neogotickou architekturu jsou významné dvě z jeho staveb na našem území a to *kostel sv. Barbory* ve Štěpánově u Olomouce a *kostel Neposkvrněné Panny Marie* v Travné u Javorníku.

3.1.6. Friedrich von Schmidt

Friedrich von Schmidt se narodil 23. října 1825 ve Frickenhofen ve Württembersku. Jeho rodiče byli evangeličtí pastoři, ale v roce 1858 přestoupil na katolickou víru. Zemřel ve Vídni 23. ledna 1891. Studoval na reálce v Schorndorfu a od roku 1838 na Vyšší reálce a pak mezi lety 1840 až 1843 na Královské průmyslové škole ve Stuttgartu u Johanna M. Maucha (1792–1856) a Gustava A. Breymana (1807–1859).⁹¹

⁸⁶ Oltář, podle návrhu H. von Ferstela z roku 1881, rozkreslil August Prokop a zhotovil Johann Tomola v letech 1888–1896. Viz. Památkový katalog – kostel sv. Jakuba Většího (pozn. 85), vyhledáno 23. 10. 2019.

⁸⁷ Bílek, Brněnské kostely (pozn. 84), s. 31.

⁸⁸ Zatloukal, Historismus (pozn. 6), s. 43.

⁸⁹ Viz Kuča (pozn. 72), s. 289.

⁹⁰ Viz. Památkový katalog – kostel sv. Jakuba Většího (pozn. 85), vyhledáno 23. 10. 2019.

⁹¹ Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 334.

V roce 1843, v osmnácti letech, odešel do Kolína nad Rýnem. Zde roku 1842 položil pruský král Bedřich Vilém IV. základní kámen k dostavbě kolínské katedrály svatého Petra. Schmidt vstoupil do místní katedrální hutě pod vedením Ernesta F. Zwirnera (1802–1861) a 1848 zde také složil zkoušky na zednického a kamenického mistra. V roce 1854 se stal hlavním dómským dílovedoucím a současně i profesorem na polytechnice v Karlsruhe. Věnoval se převážně středověké církevní architektuře a navazoval kontakty i s vídeňským prostředím, kde se téhož roku zúčastnil soutěže na vídeňskou *Votivkirche*. Roku 1856 se osamostatnil a v letech 1858–1859 působil jako profesor na Akademii v Miláně.⁹² Později odešel do Vídně jako profesor středověkého umění na Akademii výtvarných umění. Získal přízeň vídeňského arcibiskupa kardinála Josepha Othmara von Rauschera (1797–1875) a spolupracoval s historikem umění Rudolfem von Eitelbergerem (1817–1885).⁹³

Podílel se na restauraci katedrály sv. Štěpána ve Vídni, kde se i přes opakované projekty snažící se o stylovou čistotu stavby nakonec podřídil původnímu vzhledu katedrály a opravy byly provedeny citlivě a s respektem ke všemu, co podle něj mělo umělecký význam jako dokument a otevřená kniha historie.⁹⁴ Restaurace dómu sv. Štěpána se stala příkladem a vzorem pro obnovy stavebních památek a v Rakousku i v českých zemích. Zprostředkovaně se skrze tuto stavbu přenášely zkušenosti, které Schmidt získal při obnově katedrály v Kolíně nad Rýnem, na další projekty. Z blízkého vídeňského příkladu tak mohli snáze čerpat místní i moravští architekti a projektanti.

Od počátku jeho tvorby jej můžeme přiřadit k hlavním představitelům architektury přísného historismu a puristické metody využívané pro obnovu památek, která se pojí s tímto architektonickým proudem. Jeho vliv pronikl z rakouské Vídně na Moravu, kde se hned několikrát velmi výrazně projevil. Z pozice člena *Centrální komise pro výzkum a zachování stavebních památek*⁹⁵ vypracovával znalecké posudky na památkové obnovy staveb například v Olomouci, Brně nebo Opavě. Navrhoval novostavby sakrálních staveb i rekonstrukční projekty. Jako příklad nám poslouží třeba návrh na novou věž pro cisterciácký kostel v Tišnově z let 1860–1863 či návrh nového

⁹² Lombardie byla tehdy součástí Rakouska. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 334.

⁹³ *Ibidem*, s. 334.

⁹⁴ "Unser Stephansdom" – Verein zur Erhaltung des Stephansdoms, Die Geschichte des Stephansdoms, *Stephansdom*, http://www.stephansdom.at/dom_geschichte.htm, vyhledáno 27.10. 2019.

⁹⁵ C. k. Centrální komise zřízená rozhodnutím císaře z 31. prosince 1850 na ochranu a dohled nad stavebními památkami. Viz *NPÚ*, <https://www.npu.cz/historie-npu>, vyhledáno 25. 10. 2019.

kostela tamtéž z roku 1867. Je autorem kostela sv. Barbory ve Štěpánově u Olomouce postaveného v letech 1868–1875, kostela Neposkvrněné Panny Marie v Travné u Javorníku z let 1877 až 1882. Kromě dalších projektů⁹⁶ roku 1884 vytvořil návrh na dostavbu katedrály sv. Petra a Pavla v Brně.⁹⁷

Byl učitelem řady umělců architektů významných i pro Moravu a Slezsko, jako byli August Prokop nebo Richard Völkel.⁹⁸ Jeho práce, především ty restaurátorské měly význam pro obdobné práce v Českých zemích. Příkladem je jeho památková restaurace dómu sv. Štěpána, která se nadlouho stala cílovou metou forem památkové obnovy.⁹⁹

3.1.7. Kostel sv. Barbory ve Štěpánově u Olomouce

Jednou z neogotických novostaveb v oblasti Moravy je původně filiální kostel sv. Barbory [7, 8] postavený mezi lety 1872–1875 ve Štěpánově u Olomouce podle projektu Friedricha von Schmidta. Plány na jeho výstavbu byly od roku 1868.¹⁰⁰ Kostel nechal postavit na místě původní kaple baron František Klein mladší,¹⁰¹ spolujednatel místních železáren.¹⁰² Kostel sloužil jako součást dělnické kolonie německé menšiny ve Štěpánově.¹⁰³

Jedná se o obdélnou, přibližně orientovanou stavbu, volně stojící v přilehlém parku. Sínové trojlodí kostela s pětibokým presbytářem je doplněno přísně symetricky umístěnými kaplemi, schodišťovými přístavky a předsíní v průčelí. Stavbu kryje plechová střecha se čtyřbokým sanktusníkem uprostřed a podpírána je opěrnými pilíři.

⁹⁶ Návrh na přestavbu kostela sv. Jana Křtitele ve Frýdku (1876), návrh na přestavbu kostela sv. Jana Křtitele ve Frýdku (1876), schválil a korigoval projekt Albina Prokopa na kostel sv. Albrechta v Třinci (1882–1885). Viz Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 334.

⁹⁷ Ibidem, s. 334.

⁹⁸ Dalšími žáky byli Max Fleischer, Georg von Hauberrisser, Klemens C. Kattner, August Kirstein, Franz von Krauss, Robert Raschka, Eduard Sochor, Wilhelm Stiassny, Karl Weinbrenner, Alexander von Wielemanns. Viz Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 334.

⁹⁹ Ibidem, s. 334.

¹⁰⁰ *Památkový katalog – kostel sv. Barbory*, <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-barbory-537458>, vyhledáno 28. 10. 2019.

¹⁰¹ *Štěpánov, kostel sv. Barbory. Evidenční list kulturní památky. – původní*. Viz Památkový katalog – kostel sv. Barbory (pozn. 100), vyhledáno 28. 10. 2019.

¹⁰² Železářny vznikly roku 1844 v rámci výstavby železnice na trati Olomouc–Praha. Ve dvou stavebních etapách pak vznikla dělnická kolonie s domy, mateřskou a obecnou školou, hostincem, pekárnou a kostelem sv. Barbory. Viz *Štěpánov, kostel sv. Barbory. Evidenční list kulturní památky – původní*. Viz Památkový katalog – kostel sv. Barbory (pozn. 100), vyhledáno 28. 10. 2019.

¹⁰³ Viz Památkový katalog – kostel sv. Barbory (pozn. 100), vyhledáno 28. 10. 2019.

Neomítaná fasáda z režných cihel odpovídá severoněmecké tradici, využívané a spojované s neogotikou i na jiných místech. Doplňují ji římsy z tvarovaných cihel a kamenné detaily.

Hlavní průčelí vrcholí štítem se sdruženým lomeným oknem. Dominuje zde vystupující předsíň s bočními schůdky a sedlovým portálem s tympanonem vyplněným lomeným oknem zdobeným trojlistou kružbou a jeptiškami. Ostatní lomená okna mají podobné i jednodušší kružby a bývaly v nich vitrážové výplně.

Interiér je prostý, žebrové křížené klenby dosedají v presbytáři na přípory, nebo spíše sloupky, se zdobenými listovými hlavicemi, v lodi kostela pak na konzolky na stěnách a sloupy trojlodí.

Tento neogotický kostel budovaný pod vlivem přísného historismu je významnou urbanistickou součástí místa. Dnes je odsvěcený a využívá se převážně ke kulturním akcím nebo svatebním obřadům.¹⁰⁴

3.1.8. Kostel Neposkvrněné Panny Marie v Travné u Javorníku

Kostel Neposkvrněné Panny Marie, uváděný i jako kostel Neposkvrněného početí Panny Marie [9], stojí v Travné u Javorníku. Vybudován byl podle projektu Friedricha von Schmidta mezi lety 1877/8 až 1882 pod vedením mistra Schwarzera z Javorníku.¹⁰⁵

Současný kostel je postaven na místě barokní novostavby z roku 1741, zbořené roku 1881.¹⁰⁶ Stavbu rozlehlého poutního areálu podnítl vřatislavský arcibiskup Heinrich Förster (1799–1881).¹⁰⁷

¹⁰⁴ Luděk Vláčil, Kostel sv. Barbory, *Hrady.cz*, <https://www.hrady.cz/index.php?OID=12594>, vyhledáno 28. 10. 2019

¹⁰⁵ *Památkový katalog – soubor staveb poutního místa*, <https://pamatkovykatalog.cz/soubor-staveb-poutniho-mista-532090>, vyhledáno 28. 10. 2019. – Travná, kostel Neposkvrněné Panny Marie s farou. *Rozhodnutí o prohlášení za KP*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=742168, vyhledáno 28. 10.

¹⁰⁶ Původní farní a poutní kostela stál opodál uprostřed hřbitova a zbořen byl na počátku 18. století. Viz Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 332.

¹⁰⁷ *Ibidem*, s. 332–333.

Jednolodní obdélná stavba s krátkým transeptem je orientovaná přibližně po severojižní ose. V severní části ji ukončuje polygonální pětiboký presbytář a na jihu ční z průčelí hranolová věž s hodinami. Kryje ji jehlanová střecha s valbami a postranními schodišti s valbami a odstupněnými pilíři. Po levé straně kněžiště stojí pravouhlá sakristie. Fasáda kostela je z neomítaných kamenů tzv. kyklopského zdiva. Člení ji odstupněné pilíře, nároží a armovaná kamenná ostění oken.

V průčelí umístěný sedlový portál je zasazený do lomeného profilovaného ostění s reliéfem *Panny Marie s dítětem a anděly*. Portál doplňuje vimperk zdobený kraby a křížovou kytkou a postranní sloupky ukončenými zdobenými fiálami. Ve vimperku je na konzolce umístěna socha spasitele. Věžní část průčelí v místě zvonického patra člení dvojice vysokých oken, trojice úzkých pak osvětluje poslední patro schodiště. Pod okny jsou obíhající římsy. Chrámová okna jsou vysoká, členěná štíhlými kamennými pruty ústícími v záklenku v ornament kružby s trojlisty. V ose presbytáře je za hlavním neogotickým oltářem rosetové okno. Celou stavbu klene křížová klenba, jejíž žebra sbíhají do jehlancových konzol. Jižní část lodi kostela vyplňuje kruchta, nesená pilíři, s dřevěným zábradlím. V pojetí tohoto kostela se mísí prvky neorománského a neogotického stylu.

Monumentální kostel společně s cihelnou farou, kamenným mostkem, kaplí *Panny Marie La Salette*, grotou a křížovou cestou tvoří soubor poutního místa, který vznikl přibližně od poloviny devatenáctého století. Je dokladem tehdejšího významu obce a poutního místa.

Díla a osobnosti výše představených architektů mají svůj nepopiratelný vliv na vývoj celé neogotické architektury v českých zemích, pro nás konkrétně pro moravskou a slezskou část. Ovlivnili své žáky, kteří v našich zemích dále působili, z jejich děl se poučili další architekti a projektanti. Díky jejich činnosti u nás máme hodnotné příklady neogotické architektury a vzory pro tehdejší obnovu stavebních památek.

3.2. Neogotika na Moravě a ve Slezsku a její využití při restaurování

Na Moravě a ve Slezsku se neogotika projevila pod vlivem okolních evropských zemí, šlechticů, kteří svá sídla koncipovali a obnovovali po vzoru anglických sídel, a soudobých projektů sakrálních staveb. Zmínit můžeme známý zámek Lednice, který svou podobu získal v letech 1846–1858,¹⁰⁸ s významným parkem nebo hrad Bítov, který prošel neogotickou přestavbou ve druhé třetině 19. století.¹⁰⁹ Blíže se těmito, i jinými, venkovskými sídly zabývat nebudeme s ohledem na to, že Meretta se šlechtickým stavbám tohoto typu nevěnoval. Obliba akademické neogotiky u nás koexistovala s nastupující mezinárodní a slohově čistou neorenesancí.¹¹⁰ Navzdory tomu, a odporu některých propagátorů neorenesance, se u nás neogotika udržela po celou druhou polovinu 19. století, a to jak v drobnější dekorativní podobě, tak i jako žádaná historizující tvorba a pomůcka metody restaurace historických památek.¹¹¹ Vzešla jako teoretický vhodný sloh právě pro sakrální stavby, jejich obnovy, ale i nové stavby jako byly radnice, školy, a další veřejné i soukromé stavby.¹¹²

Národní instituce se začaly starat o památky, které jejich národ historicky dokládaly. Jako vzor pro novodobé rekonstrukce a dostavby katedrál byl v německých zemích bezpochyby kolínský dóm, obnovovaný od roku 1823, a následné restaurování několika vybraných katedrál v Bavorsku.¹¹³

V rámci restaurování, vnímali projektanti každou památkovou stavbu jako jedinečnou. Architekti-restaurátoři se, minimálně od poloviny 19. století, snažili o zachování původní konstrukce a dodržovali tvůrčí zdrženlivost.¹¹⁴

Památky, která již neměla svůj účel, měla být zachráněna, ale současně ponechána v takovém stavu, v jakém se zachovala. K restaurování se přikročilo, pokud stavba neztratila svou funkci. Vše nové se muselo přizpůsobit původní hmotě, a to šlo

¹⁰⁸ Zámek Lednice. Evidenční list kulturní památky – původní. Viz https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=842404, vyhledáno 6. 4. 2020.

¹⁰⁹ Hrad Bítov. Evidenční list kulturní památky – původní. Viz https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1241432, vyhledáno 6. 4. 2020.

¹¹⁰ Zdeněk Wirth, *Architektura druhé polovice XIX. století*, in: Ivan Borkovský, et al. *Architektura v českém národním dědictví*, *Architektura*, 10. svazek, Praha 1961, s. 167–185, cit. s. 168.

¹¹¹ *Ibidem*, cit. s. 168.

¹¹² *Ibidem*, cit. s. 168.

¹¹³ Viz Vostřelová (pozn. 21), s. 77.

¹¹⁴ *Ibidem*, s. 270–271.

jedině při důkladném studiu celé původní stavby.¹¹⁵ Navzdory tomu zastánci moderní konzervační metody vytýkali svým předchůdcům, že k památkám přistupovali jako k uměleckým dílům a že si málo cenili autentičnosti památek.¹¹⁶

S restaurováním památek souvisí i následné regotizace mnohých staveb a odstraňování mladších přístaveb, doplňků a úprav. Během 19. století zaplavila Evropu, navzdory všem dobrým úmyslům, doslova restaurátorská horečka, při níž se dbalo spíše na prezentaci než na úctu k historické památce samotné. Převážilo zde idealistické pojetí národní historie a svěbytné kultury s uměleckým konceptem.¹¹⁷

Právě proti radikálně pojatým regotizacím vystupovali nejvýznamnější němečtí obdivovatelé a znalci středověku. Jejich názor zastával ponechání přístaveb jako historických dokladů. Došlo k odmítání výsledného zkrášlování památek, které po regotizaci odpovídaly spíše představám architektů a umělců než historickým realitám. Upozorňovali na hrozící nebezpečí uniformnosti památek a ztrátu jejich spojení s historií.¹¹⁸

Přesto obnova památek v tomto stylu s sebou nesla jistý zásah do autenticity památek, jejich původnosti a odstraňování jejich doplňků, což se pojí s dobovým purismem. Stavby podle tehdejšího názoru bylo nutné dostavovat, zbavovat neslohových doplňků, mnohdy bez ohledu na jejich vlastní hodnotu, očišťovat od patiny stáří i individuálních dobových forem, jako je jedinečnost české pozdní gotiky.¹¹⁹ Vznikala tak už zmíněná schémata normalizovaného slohu upínající se na styl 13. a 14. století. Jako nejvýraznější počiny tohoto druhu na Moravě se jeví restaurace olomouckého dómu sv. Václava a kostela sv. Mořice v Olomouci a restaurace sv. Jakuba a dómu sv. Petra a Pavla v Brně.¹²⁰

Restaurace těchto památek byla často zaštitěna aktivitami spolků vzniklých kvůli obnově významných staveb. O vzniku takového spolku rozhodla komise při stavebních pracích na kostele sv. Mořice v Olomouci na popud místní kapituly 4. července roku

¹¹⁵ Ibidem, s. 271.

¹¹⁶ Ibidem, s. 270.

¹¹⁷ Ibidem, s. 282.

¹¹⁸ Ibidem, s. 283.

¹¹⁹ Viz Wirth (pozn. 110), cit. s. 168.

¹²⁰ Pavel Zatloukal, Architektura přísného a pozdního historismu, Morava 1860–1890, in: Taťána Petrasová, Helena Lorenzová (edd), *Dějiny českého výtvarného umění*. (III-1), 1780–1890, Praha 2001, s. 265–279, cit. s. 270.

1869 a v únoru následujícího roku byl spolek ustanoven a schválen.¹²¹ Další spolek vznikl například pro obnovu kostela sv. Jakuba v Brně v roce 1870.¹²² Spolky nebo kostelní výbory dohlížely na svěřenou stavbu ať už ve městech nebo na venkově. Příkladem může být kostelní výbor v obci Rataje¹²³ nebo Křenovice.¹²⁴

Pro neogotiku na Moravě je důležitá i následující stavba, na jejíž restauraci se podílelo vícero projektantů, kteří se snažili památku obnovit a přizpůsobit dobovému vkusu včetně úprav jejího blízkého okolí.

3.2.1. Katedrála svatého Petra a Pavla v Brně

Výrazná silueta města Brna, katedrála svatého Petra a Pavla, ční na vrchu zvaném Petrov [10]. Původně pozdně gotická stavba s barokními úpravami prošla ve druhé polovině 19. století neogotickou úpravou a dostavbou.¹²⁵ Na její úpravě se svými návrhy nebo použitými projekty, kromě jiných, podíleli i Friedrich von Schmidt, August Prokop a August Kirstein (1856–1939).

O pracích na Petrově rozhodl biskup Karel Nöttig (1806–1882) v roce 1877. Biskup tehdy založil se zástupci kapituly stavební fond, který byl určený výslovně k výstavbě nové věže a k následné celkové restauraci chrámu.¹²⁶ Rozsáhlá stavební aktivita pak pokračovala za jeho nástupce, biskupa dr. Františka Saleského Bauera (1841–1915).¹²⁷ Tyto práce probíhaly mezi lety 1879–1891.¹²⁸ Jako první vznikla na místě dřívějšího vikářského domu novostavba fary v neobarokním stylu. Byla do ní začleněna i sakristie již dříve zbořené kaple sv. Barbory. Mezi lety 1886–1888 postavil městský stavitel v Brně, Eduard Exner (1842–1911), neogotickou rezidenční biskupskou kapli sv. Kříže a Panny Marie, navazující na biskupskou rezidenci, podle projektu Augusta Prokopa.¹²⁹ V rozmezí let 1889–1891 pak August Prokop regotizoval

¹²¹ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 160.

¹²² Zatloukal, *Historismus* (pozn. 6), s. 42.

¹²³ *Kronika farnosti Rataje*, s. 10.

¹²⁴ Římskokatolická farnost Křenovice u Kojetína, *Kronika farnosti Křenovice*, s. 4. – Ibidem doplněk ke s. 2.

¹²⁵ Viz Kuča (pozn. 72), s. 287.

¹²⁶ Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 349.

¹²⁷ Bílek, *Brněnské kostely* (pozn. 84), s. 11. – Viz Kuča (pozn. 72), s. 287.

¹²⁸ Bílek, *Brněnské kostely* (pozn. 84), s. 11.

¹²⁹ Viz Kuča (pozn. 72), s. 287.

raně barokní klenbu presbytáře, kapli Panny Marie a sakristii. Navrhoval i výstavbu vysoké západní věže, avšak pro odpor brněnské kapituly věž nebyla realizována. Celková regotizace chrámu pak pokračovala roku 1901 soutěží na dostavbu dómů. Tu vyhrál rakouský architekt August Kirstein (1856–1939).¹³⁰ V letech 1905 a 1906 tak, jako pomyslný vrchol úprav katedrály, vznikly na středověkých základech dvě štíhlé věže, nad kněžskou oratoří vznikla sakristie, nad kaplí a přístavbou kanovnické sakristie. Západní barokní průčelí lodi bylo odstraněno roku 1906 a následně nahrazeno mezi lety 1907–1908 novým se západní předsíní, ukončené štítem se sochařskou výzdobou. Ve stejné době snížili o dvě patra pozdně gotickou věž, fasádu kostela zbavili omítek a neogoticky doplnili.¹³¹

Interiér chrámu doplnil roku 1891 nový neogotický hlavní oltář od vídeňského řezbáře Josefa Leimera podle návrhu Augusta Prokopa a za dozoru Moravského uměleckoprůmyslového muzea. Oproti původnímu záměru zůstaly, z rozhodnutí kapituly z roku 1905, na svém místě všechny barokní oltáře.¹³²

Chrám svatého Petra a Pavla je obdélná jednolodní stavba s pětibokým závěrem presbytáře, doplněná o přístavby sakristie, kaplí, dvojici věží u paty presbytáře a předsíní. Stavba je opatřena opěrnými pilíři, lomenými okny a bohatým neogotickým dekorem.

Vzhled kostela odráží původní gotickou stavbu a její úpravy. Nejvíce upoutají pozornost nové neogotické věže a nápadný štít průčelí a západní předsíň. V průčelí [11] je zobrazena *Nejsvětější Trojice* s Bohem Otcem a pod ním holubicí Ducha svatého umístěnou nad velkým křížem se Synem Božím. Po stranách ve výklencích jsou umístěné sochy Panny Marie a svatého Jana Evangelisty. Nad bohatě zdobenou předsíní je prolomené velké třídílné kůrové okno se sochami svatého Cyrila a Metoděje, které nahradily původní barokní postavy. Předsíň zdobí, kromě zdobených vimperků nad oblouky a fiál, sochy na konzolkách pod baldachýny vlevo umístěného sv. Petra

¹³⁰ August Kirstein, rakouský architekt, žák Friedricha von Schmidta na Akademii výtvarných umění ve Vídni (1876). Nezávislý architekt od roku 1906. kromě podílu na restaurování a dostavbě brněnské katedrály sv Petra a Pavla je autorem kostela sv. Pavla v Ostravě-Vítkovicích (1880–1886) nebo přestavby kostela sv. Jana Křtitele v Zaječí (1912–1913) a dalších staveb převážně v Rakousku. Viz Architekturzentrums Wien, August Josef Kirstein, *Architektenlexikon*, <http://www.architektenlexikon.at/de/297.htm>, vyhledáno 1. 11. 2019.

¹³¹ Viz Kuča (pozn. 72), s. 287.

¹³² Bílek, Brněnské kostely (pozn. 84), s. 11.

a vpravo postaveného sv. Pavla. Sedlový portál je doplněn profilovaným lomeným obloukem s tympanonem, v němž je reliéf Božského Srdce Páně a dvěma klečícími anděly.

Interiér presbytáře je regotizovaný s žebrovou klenbou, zbavený barokní výzdoby a doplněný neogotickým oltářem. Loď se však zachovala v barokní podobě s klenbou s lunetovými výsečemi, pilastry a oltářními výklenky.

Opravy této katedrály odráží restaurátorské koncepce Friedricha von Schmidta, využité i ve vídeňském restaurátorském počínu na katedrále sv. Štěpána. V moravském prostředí, se uplatnil jak on, tak jeho žáci, například August Prokop a August Kirstein, kteří zde představovali zástupce památkové obnovy staveb i nové historizující výstavby. Sám Schmidt se chtěl na této zakázce podílet, což dokládá návrh na dostavbu katedrály sv. Petra a Pavla v Brně, který vytvořil roku 1884.¹³³

Žák už několikrát zmíněného Friedricha von Schmidta, August Prokop, byl významným českým architektem a restaurátorem. Byl také jedním z největších rivalů Gustava Meretty.

3.2.2. August Prokop

Architekt August Prokop se narodil 15. srpna 1838 v Jihlavě a zemřel 18. srpna 1915 v rakouském Gries bei Baden.¹³⁴ Studoval na nižším gymnáziu v Jihlavě a v Olomouci¹³⁵ a do roku 1858 na vyšší reálce v Brně.¹³⁶ Ve studiu pokračoval mezi lety 1863–1865 ve Vídni na Polytechnickém institutu a Akademii výtvarných umění u Eduarda van der Nüllu, Augusta von Siccardsburga, Heinricha Ferstela, Friedricha Schmidta. Praxi získal v ateliéru Gustava L. Martense (1818–1882) v Kielu. Zde spolupracoval na návrzích kostela v Kielu (1865) i na dalších projektech pro Dánsko a Anglii. Dále pracoval ve Vídni u Franze Xavera Segenschmidta (1839–1888).

¹³³ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 334.

¹³⁴ Ibidem, s. 354. – PZ [Pavel Zatloukal], heslo Prokop August, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění II*, Praha 1995, s.653.

¹³⁵ Viz PZ [Pavel Zatloukal], heslo Prokop August (pozn. 134), s.653.

¹³⁶ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 354.

Absolvoval i řadu studijních cest po Evropě, konkrétně po Itálii, Německu, Francii, Belgii a Holandsku.¹³⁷

Od roku 1867 se usadil v Brně, osamostatnil se a získal profesní autorizaci a zaměstnání u vrchního soudu. S německým kolegou, Otto Augenerem (1837–1908) z Kasselu a Hamburku, otevřeli samostatnou kancelář.¹³⁸ Roku 1868 byl jmenován diecézním stavebním radou a začal přednášet církevní umění a archeologii na biskupském alumnátu a mezi lety 1868–1892 dějiny architektury a pozemní stavitelství na Vysoké škole technické, nejdříve jako soukromý docent poté profesor, dvakrát děkan a rektor. Od roku 1892 do roku 1905 přednášel na Vysoké škole technické ve Vídni, mezi lety 1896–1897 byl i jejím rektorem a do Vídně se i přestěhoval. Zabýval se památkovou péčí, v letech 1882 až 1892 byl ředitelem Uměleckoprůmyslového muzea v Brně.¹³⁹ Napsal i několik literárních děl na téma dějin architektury a uměleckohistorické topografie.¹⁴⁰

Ve svém díle vycházel August Prokop z historismu. Inspiroval se severoněmeckou architekturou, kombinoval neogotický cihlový exteriér s velkoryse modelovanými dřevěnými interiéry, jak ukazují jeho stavby knížecí lobkovické hrobky v Netíně z let 1867–1871 nebo synagoga ve Velkém Meziříčí z roku 1867 a tělocvična na Údolní ulici 3 v Brně vystavěná mezi lety 1867–1878. Využíval i křížové klenby, jako je ta v soutěžním návrhu na zemský dóm v Brně z let 1867–1868 nebo kostel sv. Mikuláše v Tvarožné (1880–81).¹⁴¹ Tento severoněmecky orientovaný neogotický styl propagoval v Brně společně s Heinrichem von Ferstelem koncem šedesátých let.¹⁴²

¹³⁷ Ibidem, s. 354.

¹³⁸ Ibidem, s. 354.

¹³⁹ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 354. – Viz PZ [Pavel Zatloukal], heslo Prokop August (pozn. 134), s.653.

¹⁴⁰ *Die Stadt Brünn in sanitärer, baulicher und wirtschaftlicher Beziehung*. Brünn 1883. – *Zur Baugeschichte der brünner Domkirche*. Wien 1884. – *Die Burg Pernstein in Mähren*. Brünn 1888. – *Burgen und Schlösser Mährens*. Brünn 1888. – *Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung I-IV*. Wien 1904 a další. Viz PZ [Pavel Zatloukal], heslo Prokop August (pozn. 134), s.653.

¹⁴¹ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 354. – Viz PZ [Pavel Zatloukal], heslo Prokop August (pozn. 134), s.653.

¹⁴² Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 354.

Využíval i severské neorenesance, především u rodinných domů¹⁴³ a menších venkovských zámků. Nájemní domy pak projektoval ve stylu neorenesance francouzské s bohatou figurální výzdobou.¹⁴⁴

Pro sakrální architekturu a restaurátorské projekty památek využíval neogotický styl nebo puristické postupy, spojené s restaurací svatoštěpánského dómu ve Vídni. Toužil se stát hlavním zemským památkovým architektem.¹⁴⁵ Vytvořil návrh pro restaurování kostela sv. Jakuba Většího a restauraci katedrály sv. Petra a Pavla v Brně (1889–1891). V letech 1880–1881 projektoval kostel sv. Mikuláše v Tvarožné u Brna a podílel se i na dalších projektech.¹⁴⁶ Podobně postupoval, i pokud šlo o profánní objekty, hlavně hrady a zámky.¹⁴⁷ V souvislosti s Merettovým dílem je vhodné zmínit právě Prokopův venkovský kostel ve Tvarožné.

3.2.3. Kostel svatého Mikuláše v obci Tvarožná

Kostel svatého Mikuláše stojí v obci Tvarožná [12]. Vybudován byl mezi lety 1880 až 1881 na místě původního románského kostela upraveného na počátku a na konci 18. století. Plány a rozpočet na jeho výstavbu vypracoval architekt August Prokop.¹⁴⁸

Barokně obnovený kostel rychle chátral a hrozilo jeho zřícení, proto se z popudu místního farního kněze Václava Kosmáka,¹⁴⁹ přistoupilo ke stavbě kostela nového.¹⁵⁰

¹⁴³ Například vila Ripka von Rechthofen, Veslařská 244, Brno (1883); vila Redlich, ul. Čs. armády. Viz Ibidem, s. 354. – Viz PZ [Pavel Zatloukal], heslo Prokop August (pozn. 134), s.653.

¹⁴⁴ V Brně dům J. Radnického, Údolní 34 (1885), hotel Union a palác J. Müllera, Kolingasse 19 ve Vídni. Viz Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 354. – Viz PZ [Pavel Zatloukal], heslo Prokop August (pozn. 134), s.653.

¹⁴⁵ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 354.

¹⁴⁶ Společně s F. Schmidtem a W. Dwořákem pracoval na restauraci kostela P. Marie na Starém Brně (1885–1891). Dále kaple v brněnské biskupské rezidenci (1886–1888) a návrh na restauraci kostela sv. Mořice v Olomouci (1891). Viz Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 354.

¹⁴⁷ V tomto duchu je vytvořen návrh na restauraci hradu Pernštejna (1886–1888), přestavba zámku Fremersberg u Badenu (1886–1888), přestavba zámku E. Bochnera na Stražisku (1888) a přestavba zámku Mitrov L. Skeneho, (1890–1891). Viz Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 354.

¹⁴⁸ František A. Slavík, *Vlastivěda moravská. 2.sv., Místopis Moravy. Díl 1. Brněnský kraj. Brněnský okres*, Brno 1897, s. 351. – *Památkový katalog – kostel sv. Mikuláše*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-mikulase-13875675>, vyhledáno 31. 10. 2019.

¹⁴⁹ Farář Václav Kosmák (1843, Martínkov u Moravských Budějovic – 15. března 1898, Prostiměřice u Znojma). Na kněze vysvěcen v Brně, ve 26 letech. Na faru v Tvarožné nastoupil 23. prosince 1877. kam na vlastní žádost odešel po 16 letech služby v Tvarožné do německé osady Prostiměřice. Psal spisy, o povahách a životě českého lidu. Viz Lucie Bajerová, *Stručná historie tvaroženského kostela, Farnost Tvarožná*,

Pro nový kostel bylo využito neogotického stylu, jak pro exteriér, tak pro interiér stavby, který dostal neogotické vybavení i výmalbu.¹⁵¹

Kostel je jednolodní, západně orientovaná stavba, s pravoúhlým presbytářem završeným stupňovitým štítem a hranolovou věží v průčelí. Věž ukončuje římsa s chrličí na nároží a završena osmibokým jehlanem, makovicí a křížem. Sedlová střecha kostela má dvě řady vikýřů a nad presbytářem vystupuje malá sanktusníková věžička. Stavbu podpírají dvakrát odstupněné opěrné pilíře. Mezi pilíři probíhají úseky parapetní římsy. Okna mají hrotitá ostění s armováním a klenákem ve vrcholu. K věži přiléhají z venku přístupné přístavky s otevřenými schodišti. V průčelí [13] prolamuje věž lomený profilovaný portál. Nad portálem je umístěn arkýř s balkonem a jehlancovou střechou. Za arkýřem vykukuje kruhové okno a nad ním se tyčí ostrý štít s křížem. Nad křížem je další lomené okno s průběžnou parapetní římsou.

Lod' kostela klene křížová žebrová klenba. Presbytář odděluje od zbytku kostela schodiště. U vstupní části sloupy vyzdvihují varhanní krucht. Prostor pod ní otevírají do lodi kostela tři lomené oblouky arkády. V interiéru jsou naznačené vedlejší lodi, a to oblými románskými sloupy. Celý prostor, včetně klenebních žeber a detailů, pokrývá bohatá výmalba.

Žádné projekty se neobejdou bez stavebníka, mecenáše, který má zájem o novou výstavbu nebo obnovu stávajících staveb. Jedním z takových významných objednavatelů byl olomoucký arcibiskup Bedřich z Fürstenberka, jehož osobu je vhodné si blíže představit.

3.2.4. Bedřich lantkrabě Fürstenberk

Bedřich Egon lantkrabě z Fürstenberka se narodil 8. října 1813 ve Vídni do dolnorakouské lantkraběcí rodiny sídlící ve Vitorazu, jako syn Bedřicha lantkraběte

<https://web.archive.org/web/20140308104614/http://tvarozna.farnost.kbx.cz/index.php?REQID=1d26b6839d6851a8d0ded3a487b62541&id=26>, vyhledáno 31. 10. 2019.

¹⁵⁰ Viz Slavík (pozn. 148), s. 351. – Viz Bajerová (pozn. 149), vyhledáno 31. 10. 2019.

¹⁵¹ Viz Slavík (pozn. 148), s. 351.

z Fürstenberku a Terezy, rozené kněžny Schwarzenbergové.¹⁵² Zemřel 20. srpna 1892 na Hukvaldech a pohřben byl pod hlavní věží olomouckého dómu sv. Václava.¹⁵³

Studoval na gymnasiu, filosofii a poté bohovědecká studia na vysokém učení ve Vídni. Metropolitní olomoucká kapitula jej zvolila olomouckým kanovníkem a 14. října 1836 byl solnohradským arcibiskupem vysvěcen na kněze. Církevní kariéru začal jako kooperátor u sv. Michala v Olomouci.¹⁵⁴ Roku 1838 získal na olomoucké universitě doktorát z teologie. O rok později se stal farářem v osadě v Harbachu. V roce 1843 se vrátil na Moravu, stal se proboštem kolegiální kapituly u svatého Mořice v Kroměříži, byl farářem, děkanem a tzv. arciknězem.¹⁵⁵ 1849 přesídlil do Olomouce na uvolněné místo v metropolitní kapitule. 6. června 1853 jej, po smrti kardinála Maxmiliána Josefa Sommerau-Beckha (1769–1853), zvolili arcibiskupem.¹⁵⁶

Zasloužil se o rozvoj školství a výuky dívek, nechal vybudovat stavbu chlapeckého semináře v Kroměříži, zavedl jazykovou rovnoprávnost v konsistoři a v matrikách. Podpořil národní uvědomění a propagoval kult svatých Cyrila a Metoděje. Zabýval se výstavbou nových svatostánků, nechal vybudovat osm nových kostelů a šestnáct jich nechal opravit. Největším projektem se stala regotizace katedrály sv. Václava v Olomouci.¹⁵⁷ Pro tyto stavební počiny využíval arcibiskupského stavebního úřadu v Kroměříži a významné architekty té doby, nejvíce na počátku své činnosti upřednostňoval architekta Josefa Erwina Lipperta a poté, mimo jiné, hlavně ředitele svého stavebního úřadu Gustava Merettu.

3.2.5. Josef Erwin Lippert von Granberg

Josef Erwin Lippert Ritter von Granberg se narodil roku 1826 jako József Lippert, synovi majitele domu, v Aradu, v tehdejších Uhrách, dnes Rumunsku. Jeho rodina původně pocházela ze Švýcarska, ale dokázala se přizpůsobit maďarskému

¹⁵² Apoštolská administratura, *Katalog moravských biskupů, arcibiskupů a kapitul staré i nové doby*, Olomouc 1977, s. 91. – Viz Památka na oslavu (pozn. 5), s. 11.

¹⁵³ Viz Apoštolská administratura (pozn. 152), s. 92.

¹⁵⁴ Viz Památka na oslavu (pozn. 5), s. 11–12.

¹⁵⁵ Arcikněž: Starobylý titul kněží v různých církvích, jde spíše o zvykový titul představitele vikariátů diecéze. Viz Rajmund Jiří Tretera, Záboj Horák, *Slovník církevního práva*, Praha 2011, s. 23.

¹⁵⁶ Viz Památka na oslavu (pozn. 5), s. 12.

¹⁵⁷ Viz Apoštolská administratura (pozn. 152), s. 92.

kulturnímu prostředí. Zemřel 15. srpna 1902 ve věku 76 let ve Vorderbrucku u Gutensteinu v Dolním Rakousku.¹⁵⁸

První vzdělání získal Lippert jako zedník a poté, roku 1849, nastoupil na vídeňskou Akademii výtvarných umění. Po roce na Akademii absolvoval studijní cestu po Evropě, konkrétně cestoval po severním Německu a Dánsku, navštívil Skandinávii, kde studoval hlavně staré dřevěné kostely. V Anglii Francii a Itálii se věnoval středověké architektuře.¹⁵⁹

Ve své práci se zabýval dostavbou významných středověkých památek. Od roku 1855 byl členem Centrální komise pro obnovu památek a jeho kresby byly publikovány a prezentovány na výstavách v rakouském Kunstvereinu. Pracoval a žil ve Vídni i v tehdejších Uhrách. Od roku 1857 pracoval na obnově katedrály v Györu iniciované tamním arcibiskupem Jánem Šimorem (János Simor, maďarsky; 1813–1891). Stal se generálním architektem Řádu maltézských rytířů v Rakousku a v Čechách. V roce 1864 byl zvolen katedrálním mistrem bratislavské katedrály sv. Martina a jako dómský stavitel zde působil do roku 1877. V roce 1869 byl povýšen do rytířského stavu.¹⁶⁰

Věnoval se i návrhům zařízení pro sakrální stavby, jako jsou monstrance, nebo relikviář pro ruku sv. krále Štěpána pro hradní kapli v Budíně. Projevil se i v českých zemích, kde je jednou z jeho prací chlapecký seminář v Kroměříži vybudovaný mezi lety 1856 až 1860, nebo puristická obnova kaple zvané Cyrilka na Velehradě z let 1859 až 1863. Na Velehradě instaloval hlavní oltář v bazilice. Upravil zámecké interiéry arcibiskupských rezidencí v Kroměříži a Chropyni.¹⁶¹ Restauroval kostel sv. Václava ve Větrkovcích u Příbora (1868–1870) a kostel P. Marie Sněžné v Luboměři pod Strážnou (1869). Moravské projekty vznikly za spolupráce s olomouckým arcibiskupem Bedřichem z Fürstenberku, který angažoval Lipperta pro své stavební počiny dvě desetiletí. Mezi lety 1858–1866 navrhl i plány pro obnovu dómu svatého Václava v Olomouci, ale jeho vize se neuskutečnily.¹⁶²

¹⁵⁸ Architekturzentrum Wien, Josef Lippert, *Architektenlexikon*, <http://www.architektenlexikon.at/de/1170.htm>, vyhledáno 5. 11. 2019.

¹⁵⁹ Ibidem, vyhledáno 5. 11. 2019.

¹⁶⁰ Ibidem, vyhledáno 5. 11. 2019.

¹⁶¹ Ibidem, vyhledáno 5. 11. 2019. – Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 447.

¹⁶² Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 447.

Lippert se ve svém díle přiklání k puristické metodě památkové péče, kterou nejvíce uplatnil v Uhrách a na Slovensku, například u regotizace zmíněného dómu sv. Martina v Bratislavě. Plány na tento projekt dokonce kontroloval Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc (1814–1879).¹⁶³ Projevila se u něj jistá všestrannost. Využíval historické slohy, jak neogotiku, tak i neorenesanci a klasicismus. Více se dostal k restaurátorským pracím než k projektování nových staveb, a tak se projevil jako jeden z předních restaurátorů v Rakouské říši.¹⁶⁴

Dalším vybraným architektem, kterého bychom neměli vzhledem k tématu opomenout je jistě Richard Völkel, který s Merettou spolupracoval na restauraci katedrály sv. Václava v Olomouci a stavbu po jeho smrti převzal.

3.2.6. Richard Völkel

Architekt a také sochař Richard Völkel se narodil 18. prosince 1856 ve Vídni jako syn vídeňského sochaře Reinharda. O datu jeho úmrtí zprávy nemáme. Prvního uměleckého školení se mu dostalo u otce, v jehož ateliéru pracoval jako modelář a sochař.¹⁶⁵ Poté studoval na Státní průmyslové škole a mezi lety 1879 až 1882 u Friedricha Schmidta na Akademii výtvarných umění ve Vídni. Zde také získal závěrečnou Hagenmüllerovu cenu. Zároveň od roku 1879 zastával místo dílovedoucího a učitele na Gewerbliche Fachschulen v Kolíně nad Rýnem. Byl zaměstnán u truhláře Alexandra Alberta, poté prošel řadou ateliérů. Kromě ateliéru Friedricha von Schmidta pracoval u architekta Alexandra von Wielemannse (1843–1911), v ateliéru architektů Ferdinanda Fellnera (1847–1916) a Hermanna Helmera (1849–1919).

Od 1. května 1884 až do roku 1888 pracoval jako asistent pod vedením Meretty na přestavbě dómu sv. Václava v Olomouci a po Merettově smrti se stal hlavním projektantem obnovy dómu.¹⁶⁶ V roce 1893 vyšel článek *Der alte Dom zu Olmütz*,¹⁶⁷

¹⁶³ Viz Architekturzentrum Wien (pozn. 158), vyhledáno 5. 11. 2019.

¹⁶⁴ Ibidem, vyhledáno 5. 11. 2019. – Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 447.

¹⁶⁵ Isabella Wasner-Peter, Richard Völkel, *Geschichtemiki.wien*, https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Richard_V%C3%B6lkel, vyhledáno 4. 11. 2019.

¹⁶⁶ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 451. – Viz Wasner-Peter (pozn. 165), vyhledáno 4. 11. 2019.

kde podává zprávy o do té doby neznámých poznatcích o románských věžích pod klasicistní omítkou. Po dokončení restaurace olomoucké katedrály přešel jako architekt a sochař do ateliéru uměleckých řemesel Moravského průmyslového muzea v Brně. Poté opět působil v Kolíně nad Rýnem, kde jeho pomyslná stopa končí a další informace o jeho životě nejsou známy.¹⁶⁸

Tento výčet osobností a jejich vybraných děl, společně se shrnutím původu neogotiky a její cesty, by měl přiblížit prostředí neogotické architektury na Moravě a ve Slezsku. Shrnutí, odkud sem přicházely nové podněty a které významné osobnosti se zde nejvíce projevíly a jaké stavby po sobě zanechaly pro další generace.

¹⁶⁷ Richard Völkel, Der alte Dom zu Olmütz, in: *Mitteilungen der k. k. Central Commission zur Erforschung und Erhaltung der kunst – und historischen Denkmale*, N. F. XIX 1893, s. 55–57.

¹⁶⁸ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 451.

4. Gustav Meretta

Gustav Meretta [14] se narodil 26. června roku 1832 v Brně v tehdejší Rakouském císařství katolickým rodičům, manželům Mathiasovi, a Therezii Merettovým. Mathias Meretta byl krejčovským mistrem v Brně a Therezie rozená Zimmermannová, pocházela z Uherského Hradiště. Záznam o Gustavově narození je v matrice farnosti u svatých Janů v Brně.¹⁶⁹

Vzdělání Meretta získal na dvojjazyčném Technickém učilišti v Brně mezi lety 1847 až 1852¹⁷⁰ u tehdy jmenovaného provizorního profesora stavitelství Emanuela Ringhoffera (1823–1903), jenž byl zároveň asistentem na vídeňské polytechnice.¹⁷¹ Po dokončení studia v Brně pracoval ve službách knížete Johanna Lobkovice,¹⁷² na jeho českých panstvích, kde působil jako průmyslový inženýr.¹⁷³ V období vymezeném lety 1857–1858 si doplnil vysokoškolské vzdělání ve Vídni a následně se vrátil na Moravu, kde vstoupil do služeb dalšího velmože, kterým nebyl nikdo menší než Jeho Excelence olomoucký arcibiskup Bedřich lantkrabě z Fürstenberka.¹⁷⁴ Zaměstnán byl jako inženýr v projekční kanceláři arcibiskupského stavebního úřadu, zde byl také roku 1882 povýšen na stavebního ředitele.¹⁷⁵ V roce 1864 se oženil s Antonií rozenou Kommersovou (2. 8. 1842 – 1. 8. 1911) z Kroměříže. Spolu měli syna Gustava Antona Merettu (1865–?).¹⁷⁶

V začátcích své práce na arcibiskupském stavebním úřadě se podílel na novostavbě *kostela Neposkvrněného početí P. Marie ve Zvoli* (1858–1866) [15].¹⁷⁷ Tato pozice mu zajistila další účast na mnoha stavebních projektech té doby, pro které už vytvářel vlastní plány. Jde například o novostavby slezských neogotických kostelů

¹⁶⁹ Viz Moravský zemský archiv Brno, *Matriční záznam o narození a křtu* (pozn. 1), s. 201.

¹⁷⁰ Technické učiliště, od roku 1849 vznikala přesunutím Stavovské akademie z Olomouce Německá vysoká škola technická v Brně. – Pavel Šišma, *Historie německé techniky v Brně*, *Math.muni*, <http://www.math.muni.cz/~sisma/dthb/dthbdej.html>, vyhledáno 10. 10. 2019. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 342.

¹⁷¹ Pavel Šišma, *Učitelé na Německé technice v Brně 1849–1945*, in: ed. Jaroslav Folta, *Práce z dějin techniky a přírodních věd*, Svazek 2, Praha 2004, s. 19. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 342. – Pavel Šišma, *Matematika na německé technice v Brně*, Praha 2002, s. 23.

¹⁷² Ferdinand Josef Jan Nepomuk kníže z Lobkovic (13. dubna 1797 Hollabrunn – 18. prosince 1868 Vídeň)

¹⁷³ Viz Gustav Meretta † (pozn. 4), s. 2. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 342.

¹⁷⁴ Viz Gustav Meretta † (pozn. 4), s. 2. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 342.

¹⁷⁵ Viz Gustav Meretta † (pozn. 4), s. 2. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 342.

¹⁷⁶ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 448.

¹⁷⁷ Uváděný jako kostel *Početí P. Marie*. Viz Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 342.

Nanebevzetí Panny Marie v Liptani (1865–1870) [17], *svatého Ondřeje ve Slezských Pavlovicích* (1869–1871) [30] a neorománského kostela *svaté Kateřiny ve Slezských Rudolticích* (1871–1875) [43]. Neorománskou podobu má i kaple novostavby *kláštera sester sv. Karla Boromejského ve Frýdlantu nad Ostravicí* (1871–1872) [44]. Další novostavby jím projektovaných kostelů najdeme na střední Moravě, a to kostel *svatého Floriána v obci Bochoř* (1872–1875) [45] a *Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Vsi* (1873–1879) [54], chrám *svatého Petra a Pavla v obci Rataje* (1881–1884) [65] a *svatého Jana Nepomuckého v Křenovicích* (1885–1887) [75], všechny provedené v neogotickém stylu. Je autorem *Provinčního domu kláštera sester sv. Kříže v Napajedlích* (1875–1876), a *katedrály Božského Spasitele v Ostravě* (1883–1889) [84]. Podle Merettových plánů je postavena i budova *Justiční akademie (bývalé reálky) v Kroměříži* (1875–1877) [85] nebo *zahradní dům arcibiskupské rezidence v Olomouci* (1883–1884).

Mezi jím provedené přestavby a jeho restaurátorské počiny patří úprava *balustrády Měšťanského domu u radnice v Kroměříži* (1872), stavba nové věže *kostela sv. Petra a Pavla v Opavě-Jaktaři* (1879) [86] a věže *kostela Neposkvrněného Početí Panny Marie v Uherském Brodě* (1881) [87], přestavby kostelů *svaté Máří Magdalény v Hovězí* (1882–1890) [88] a *svaté Máří Magdaleny v Osoblaze* (1883) [114] a dnes už z větší části nedochovaná *regotizace kostela Neposkvrněného početí Panny Marie v Olomouci* (80. léta 19. století). Bezsporně nejvýznamnější restaurování se týká dómu *svatého Václava v Olomouci* (1883–1899) [96]. Opominout nemůžeme ani v téže době vytvořené návrhy na přestavbu *kostela svatého Mořice v Olomouci* (návrhy z let 1878–1887). Mimo to navrhoval i vybavení do některých staveb, například hlavní oltář *kostela svatého Ondřeje ve Slezských Pavlovicích*.¹⁷⁸

Zkušenosti a znalosti získal nejen při svém vzdělání v Brně a ve Vídni, ale i na dlouhých studijních cestách po Evropě, konkrétně po Německu, Francii, Anglii a Itálii,¹⁷⁹ kam byl vyslán arcibiskupem Fürstenberkem kvůli přípravám na restaurování dómu *svatého Václava*.¹⁸⁰ Po slavnostním otevření regotizované *katedrály svatého Václava v Olomouci* obdržel od kardinála Fürstenberka titul arcibiskupského diecézního

¹⁷⁸ Viz Katalog 5.1.2. Kostel sv. Ondřeje. – Bohuslav Fajkus, *Text informační tabule u kostela svatého Ondřeje*, Slezské Pavlovice, 2013.

¹⁷⁹ Viz Gustav Meretta † (pozn. 4), s. 2.

¹⁸⁰ Pavel Zatloukal, *Italský sen Gustava Meretty*, in: *Vlastivědný věstník moravský*. 41, č. 1, 1989, s. 64.

architekta („den Titel eines fürsterzbischöflichen Diöcesan-Architecten“)¹⁸¹ a papežem Lvem XIII. (1810–1903, ve funkci papeže od 3. 3. 1878) mu byl udělen papežský Kříž řádu svatého Jiří.¹⁸² V závěru života se stal konzervátorem památkové péče druhé sekce na Moravě a v této funkci byl od roku 1885 až do své smrti. Patřil mezi tehdejší přední restaurátory a projektanty církevních staveb v tehdejší Rakousku.¹⁸³

Meretta se nedočkal dokončení některých svých projektů, jako je například regotizace *olomouckého dómu sv. Václava* (1883–1899) nebo dokončení stavby *katedrály Božského Spasitele v Ostravě* (1883–1889). Vyčerpaný a těžce nemocný¹⁸⁴ Gustav Meretta zemřel 4. srpna roku 1888 ve věku 56 let v Olomouci. V celém kraji se držel k uctění architekta smutek. Z olomouckého dómu visely dlouhé černé prapory, tělo zemřelého bylo 6. srpna vystaveno v arcibiskupské rezidenci a přicházely se mu poklonit davy lidí.¹⁸⁵ Následný pohřeb proběhl impozantně druhý den v devět hodin ráno. Smuteční průvod vedl přímo od katedrály sv. Václava probošt dómu, Emanuel Pötting-Persing (1819–1898), za ním následovala celá kapitula a rezidence, množství kněží a obyvatel Olomouce. Rakev nesli dómští kameníci a zedníci. Pohřben byl 7. srpna na hřbitově v Olomouci-Neředíně. Později k němu uložili i jeho manželku Antonii (2. 8. 1842 – 1. 8. 1911).¹⁸⁶ Náhrobek zesnulého [120], věnoval samotný arcibiskup Fürstenberk a objednal jej u sochaře Eduarda Hausera (1840–1915).¹⁸⁷

Otázkou je, jestli měl Meretta přímé žáky, nebo jestli se jeho dílem některý projektant více inspiroval. Jistě měl vliv na Richarda Völkela, který po něm dokončil regotizaci olomoucké katedrály. Pavel Zatloukal zmiňuje Ladislava Mesenského st. (1854–1923), který stavěl i podle cizích návrhů a inspiroval se například Merettovým kostelem *sv. Petra a Pavla v Ratajích*.¹⁸⁸

Dochovaly se archivní prameny z let 1885–1888, mezi nimiž je jak fond s korespondencí adresované Merettovy, tak materiály vztahující se především k plánové dokumentaci přestavby olomouckého dómu sv. Václava, pracovní deníky detailně

¹⁸¹ Viz Gustav Meretta † (pozn. 4), s. 2.

¹⁸² Ibidem, s. 2. – Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 342.

¹⁸³ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 342.

¹⁸⁴ Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 231.

¹⁸⁵ Ibidem, s. 231.

¹⁸⁶ Viz Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, *Matriční záznam o úmrtí a pohřbu* (pozn. 2), s. 79.

¹⁸⁷ Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 231.

¹⁸⁸ Pavel Zatloukal, Kroměřížská architektura 19. století, II. část, in: *Historica. Revue pro historii a příbuzné vědy*, 2012/2, s. 144–163, cit. s. 152.

popisující postup stavebních prací, deník zápisů ze zasedání stavebního komitétu, který na stavbu dohlížel. Materiály jsou uloženy v olomoucké pobočce Zemského archivu Opava.¹⁸⁹ Meretta sám napsal na několik osobních zápisů z náhodných kontrol na stavbě. V pozůstalosti architekta se najdou i osobní postřehy, potvrzení údajů z oficiálních deníků a zápisů.¹⁹⁰

Po mé návštěvě archivu mohu potvrdit, že tento fond je velice obsáhlý a jeho převážnou část tvoří právě archivní materiály o přestavbě olomouckého dómu shrnuté výše. Osobních dopisů nebo písemných pramenů vztahujících se k architektovu soukromému životu se mi mnoho nalézt nepodařilo, avšak vzhledem k množství materiálu není vyloučené, že se časem některé informace mohou objevit. Jako nejosobnější se mi jeví listy ve složce přímo označené jako Soukromé záležitosti.¹⁹¹ Obsahuje dotazníky, recepisy, různé výpočty, nákladní listy a další korespondenci, nachází se zde například i dopis od švagra.¹⁹² Převážná většina listin, psaných německým neogotickým kurzívním písmem takzvaným kurentem, je psaná německy, jen malá část česky.¹⁹³ Kuriózní je dopis vdovy Antonie Řehákové. Nádenice si zde stěžuje na jednoho ze zaměstnanců, který u ní má dluh a prosí o strhávání části jeho mzdy k jeho uhrazení.¹⁹⁴

Kromě olomoucké pobočky Zemského archivu Opava jsou některé dokumenty týkající se staveb spojených s Merettou uloženy také v Muzeu umění Olomouc, ale ty se netýkají Merettových sakrálních neogotických staveb.

Zmatky působí oslovení Gustava Meretty. Spousta pramenů jej uvádí jako architekta, inženýra i nadinženýra.¹⁹⁵ Jako architekt je označen ve většině pramenů

¹⁸⁹ Viz Kauerová, Koudela (pozn. 3), cit. s. 36.

¹⁹⁰ Ibidem, cit. s. 38.

¹⁹¹ Doslovně „Privat = Angelegenheiten“, Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 23436, sign. SŘ-Mer-2, kart. 3228, rok 1886.

¹⁹² ZAO, pob. Olomouc (pozn. 191), fol. 20–21.

¹⁹³ Například česky psané dopisy starosty obce Křenovice. Viz Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 23435, sign. SŘ-Mer-1, kart. 3227, rok 1885, fol. 342. – ZAO, pob. Olomouc (pozn. 191), fol. 1102.

¹⁹⁴ ZAO, pob. Olomouc (pozn. 191), fol. 134.

¹⁹⁵ *Kronika farnosti Rataje*, s. 9.

i literatury včetně evidenčních listů daných památek.¹⁹⁶ Stejně častý je i titul inženýr, který se objevuje ve stejných dokumentech. Často je kombinován jako architekt inženýr Meretta¹⁹⁷ a vyskytuje se i označení typu „architekt Ing. Gustav Meretta“¹⁹⁸ Výraz „nadinženýr“ nebo „Oberingenieur“, se objevuje ve spoustě písemností, pravděpodobně v souvislosti s funkcí, kterou zastával na arcibiskupském stavebním úřadě.¹⁹⁹ I když Meretta získal od kardinála Fürstenberka titul arcibiskupského diecézního architekta,²⁰⁰ jeho vzdělání na brněnské polytechnice z něj činilo inženýra. Jako inženýr a absolvent polytechniky se nezamlouval některým profesním rivalům z vídeňské akademie, kteří jeho vzdělání mnohdy považovali za nedostatečné. Nejvhodnějším se jeví označovat Merettu jednotně buď jako inženýra s ohledem na jeho vzdělání, nebo jako architekta z úcty k jeho projekční činnosti a zásluhám.

Vzdělání tehdejších architektů si také zaslouží stručné objasnění. Spousta z nich přišla na akademie z reálek nebo polytechnik, aby si rozšířili technické vzdělání. Z českých polytechnických škol odcházeli žáci na studia architektury na Akademii výtvarných umění ve Vídni.²⁰¹ Absolventi Vídeňské akademie měli mnohem větší uplatnění.²⁰² Polytechniky však byly pro vzdělání architektů v evropských zemích chápány jako důležitější. Díky průmyslové revoluci se zároveň oddělily role architektů a inženýrů. Inženýři byli na pomyslném vyšším žebříčku než architekti a sami profesori stavitelství pražské polytechniky byly zákonně postaveni na stejnou úroveň s profesory Vídeňské polytechniky.²⁰³

O stavbě významnějších budov rozhodovali státní úředníci, povětšinou jen s technickým vzděláním, a běžnou výstavbu měli na starost stavitelé s výučným listem. Architekti, jako byli absolventi uměleckých akademií, potřebovali své projekty podpořit razítkem c. k. inženýra. Z této praxe je zjevné, že titul architekta neměl velký význam a budoucí stavitelé se vzdělávali na polytechnikách a studia na Akademiích byla

¹⁹⁶ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 2007.

¹⁹⁷ Viz Kauerová, Koudela (pozn. 3), cit. s. 36.

¹⁹⁸ Jaromír Lenoč, Liptaň, *Soupis památek*,

http://www.souispamatek.com/okres_krnov/foto/liptan/liptan.htm, vyhledáno 20. 6. 2019.

¹⁹⁹ ZAO, pob. Olomouc (pozn. 193), fol. 45.

²⁰⁰ Oslovení „Diöcesan Architekten“, využito například na listech uložených v Zemském archivu. Viz ZAO, pob. Olomouc (pozn. 191), fol. 85.

²⁰¹ Viz Vostřelová (pozn. 21), s. 126.

²⁰² Ibidem, s. 127.

²⁰³ Ibidem, s. 127.

chápana jako doplňkové vzdělání.²⁰⁴ Až v 60. letech 19. století se situace obrátila ve prospěch architektů, protože návrh reformy veřejného stavebnictví v Rakousku Františka hraběte Thuna, referenta pro umělecké záležitosti při ministerstvu kultu a vyučování,²⁰⁵ naznal, že absolventi technických studií mají jen základy architektury a pracují „podle pouhých šablon“²⁰⁶ a chybí jim umělecký vhled.

4.1. Styl a inspirace projevující se v Merettově díle, jeho uznání i kritika

Umělecký styl, ve kterém Gustav Meretta převážně tvořil svá architektonická díla, můžeme sledovat na dochovaných plánech i na samotných stavbách. V jeho práci se mísí různé historizující návrhy odkazující k umělecky významným epochám minulých dob. Vynikají zde práce neorománské spojované a ovlivněné též tzv. arkádovým nebo obloučkovým stylem (Rundbogenstil), jako příklad můžeme uvést kostel *svaté Kateřiny ve Slezských Rudolticích* (1871–1875) [43] nebo kapli novostavby *kláštera sester sv. Karla Boromejského ve Frýdlantu nad Ostravicí* (1871–1872) [44], dále neogotické stavby kostelů *Nanebevzetí Panny Marie v Liptani* (1865–1870) [17] či *svatého Floriána v obci Bochoř* (1872–1875) [45] a konečně klasicizující neorenesanční stavby, jako je budova *Justiční akademie (bývalé reálky) v Kroměříži* (1875–1877) [85] inspirovaná pobytem v Itálii,²⁰⁷ arkádovým stylem a neogotikou.²⁰⁸

Je patrné, že ve své práci tíhnul k starokřesťanské bazilikální architektuře. Jeho nákresy, které předkládal arcibiskupovi Bedřichu z Fürstenberka, dokládají jeho vztah k ranému křesťanství a antikou ovlivněné renesanci. Jak uvádí Pavel Zatloukal, mohlo jej zde ovlivnit a inspirovat mnichovské hnutí druhé třetiny 19. století, jenž usilovalo o obrodu sakrální architektury, nejznatelněji příklad George Friedricha Zieblanda (1800–1873).²⁰⁹ Nejvýraznějším příkladem jeho obdivu ke starokřesťanství, který dostal šanci se uplatnit a byl realizován, je novostavba kostela *Nejsvětějšího Spasitele v Moravské Ostravě* (1883–1889) [84]. Tento monumentální chrám je zajímavou kombinací starokřesťanské baziliky a neorenesančního průčelí.

²⁰⁴ Ibidem, s. 128.

²⁰⁵ Viz Vostřelová (pozn. 21), s. 128.

²⁰⁶ Ibidem, s. 129.

²⁰⁷ Zatloukal, Italský sen Gustava Meretty (pozn. 180), s. 62.

²⁰⁸ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 342.

²⁰⁹ Ibidem, s. 342.

Převážná většina děl vytvořených Merettou je však vystavěna podle plánů orientovaných na neogotický styl. Na tuto skutečnost měl největší vliv Merettův zaměstnavatel, arcibiskup Bedřich z Fürstenberka. Z nabízených variant novostaveb si kardinál Fürstenberk povětšinou vybíral ty neogotické s vidinou své specificky pojaté formy historismu spojeného s ideou určité rekatolizace a vymezení se vůči protestantismu. Neogotika tak v jeho pojetí navazovala na nejprogressivnější období středověké víry a náboženských idejí, formovaných i ve stavbě monumentálních chrámových staveb a reprezentaci církve pomocí romantických forem vycházejících z dávných a slavných dob. Tímto způsobem tak arcibiskup vedl svého architekta k stále většímu využívání, jím preferovaného neogotického stylu, který podle něj nejlépe navazoval na místní kontinuitu u míst poznamenaných středověkým *geniem loci*.²¹⁰ Většina míst, kde nechal Fürstenberk vystavět novostavby kostelů, měla svou gotickou tradici, ať už se k ní musel projektant vrátit přes nevyhovující barokní kostelíky,²¹¹ nebo nahradit stávající a v té době už dosti chatrné původní gotické stavby²¹² i složeniny staveb více stylů.²¹³ Dalšími důvody pro stavby byla i absence kostela, zastoupeného pouze kaplí.²¹⁴

Za působení kardinála Bedřicha z Fürstenberka ve funkci olomouckého arcibiskupa (mezi lety 1853 až 1892) se nejvíce na těchto stavebních činnostech podílel arcibiskupský stavební úřad, kde byl Meretta zaměstnán. Během téměř čtyřiceti let intenzivní práce povolil arcibiskup postavit osm nových kostelů, a to úplně nebo alespoň z velké části. Dalších šestnáct kostelů se pak dočkalo alespoň opravy.²¹⁵

Druhá polovina 60. a polovina 70. let 19. století, kde je nejpatrnější kardinálova snaha o doplnění sítě, především farních kostelů na střední Moravě a ve Slezsku, je zároveň spojena s první vyzrálou tvorbou jeho architekta, a právě zde převážila

²¹⁰ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 327–328.

²¹¹ Merettou přestavěný kostel sv. Máří Magdalény v obci Hovězí, původně barokní stavba s dřevěnou věží. Viz Katalog 5.2.1. Kostel sv. Máří Magdalény.

²¹² Jako v případě farního kostela *Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Vsi*, zbudovaném na místě staršího gotického kostelíku. Viz Katalog 5.1.4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie.

²¹³ Předchůdce kostela sv. Petra a Pavla v Ratajích, tvořený gotickou kaplí, v průběhu let upravovanou, rozšiřovanou a dostavovanou přistavěním dvou pobočních kaplí a presbytáře. Viz Katalog 5.1.5. Kostel sv. Petra a Pavla.

²¹⁴ Takovou kapli nahradil třeba nově postavený farní kostel sv. Floriána v obci Bochoř. Viz Katalog 5.1.3. Kostel sv. Floriána.

²¹⁵ Viz Apoštolská administratura (pozn. 152), s. 92. – Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 327

velmožova obliba neogotiky ve spojení s Merettovou volnější interpretací minulosti,²¹⁶ inspirované více styly a různými prvky. Od druhé poloviny 70. let až do konce architekta života se v jeho díle více projevuje tehdejší puristický proud, směřující ke stylové čistotě a očištění památek od neslohových, většinou mladších prvků. Projevovala se snaha o idealistický návrat staveb do takzvaného původního stavu.²¹⁷ Nejvyšším cílem byla hlavně forma internacionální gotiky velkých francouzských katedrál, kterou se Merettovi podařilo aplikovat na stavbu nového kostela *svatého Petra a Pavla v obci Rataje* (1881–1884) [65],²¹⁸ nebo při restauraci olomouckého *dómu sv. Václava* a návrhy na regotizaci kostela sv. Mořice v Olomouci.²¹⁹

Akademičnost neogotiky a pohled arcibiskupa na historizující architekturu mohla mít vliv na jisté potlačení Merettových ambicí, vlastního uměleckého vkusu či vynalézavosti. Také stylová jednota novostaveb a restaurátorských prací nedovolovaly příliš popustit uzdu fantazii. Musel se více držet zavedených forem a daných prvků, především co se vysoké katedrální gotiky týče, neměl moc jiných možností.²²⁰ Studijní cesty po Evropě a arcibiskupovo specifické pojetí historismu, vyplývající z preferování neogotického typu plánů kostelů, spolu s příklady projektů jiných architektů té doby mu pomohlo osvojit si žádané neogotické prvky užití při jeho restaurátorských počinech. Vliv zde měly katedrály Notre-Dame v Remeši, vídeňská katedrála sv. Štěpána,²²¹ Münster ve Freiburgu²²² a konečně nejvýraznější inspirace pro olomoucký dóm sv. Václava průčelí kostela St. Clotilde v Paříži [110].²²³

Ke konci tohoto období se s kralujícím purismem střetávala takzvaná konzervační metoda se snahou o obnovu stavebních památek bez zásahů do jejich částí. Z počátku obdivovaný počín restaurování olomouckých chrámů sv. Václava a v. Mořice tak zavalila vlna kritiky a odsouzení. Vliv na to měl i časový odstup vzniklý mezi začátkem prací a jejich dokončením.

²¹⁶ Zatloukal, *Italský sen Gustava Meretty* (pozn. 180), s. 62. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 327 a 342.

²¹⁷ Zatloukal, *Italský sen Gustava Meretty* (pozn. 180), s. 62. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 335.

²¹⁸ Zde uplatnil návrh klasické katedrály s dvojjěžím a s trojicí portálů v průčelí. Viz Katalog 5.1.5. Kostel sv. Petra a Pavla.

²¹⁹ Viz Katalog 5.2.2. Kostel sv. Václava a 5.3.1. Návrh na přestavbu kostela sv. Mořice.

²²⁰ Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 335.

²²¹ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

²²² Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 231.

²²³ Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 340.

Jak zmiňuje článek v *Mährisch-schlesischer Correspondent*,²²⁴ rekonstrukce olomoucké katedrály získala potlesk všech odborníků a zejména uznání slavného stavitele Fridricha von Schmidta (1825–1891). Tento architekt přijel v září 1886 na pozvání arcibiskupa Fürstenberka do Olomouce, kde shlédl probíhající práce na dómu sv. Václava i restaurační práce na městském kostele sv. Mořice. Obě práce mu přišly uspokojivé a vyjádřil se k nim pochvalně.²²⁵

Naproti tomu, jak uvádí Pavel Zatloukal, se obnova dómu v Olomouci nedočkala téměř žádného dobového odborného zhodnocení, i když se jednalo o jeden z nejvýznamnějších restaurátorských projektů svého druhu.²²⁶ Až o desetiletí později se opět ozval architekt August Prokop. Dlouho po smrti hlavních aktérů restaurace tak znovu nadnesl otázku, proč byla obnova dómu svěřena Merettovi bez konzultace tehdejších renomovaných architektů, jako byli Fridrich von Schmidt, Heinrich von Ferstel, nebo Josef Mocker (1835–1899).²²⁷ Také svým způsobem zopakoval nelichotivý výrok Heinricha von Ferstela, který se divil, že projekt získal právě Meretta a prohlásil, že vrchní inženýr Meretta je jen inženýr, a ne vyškolený gotizátor a samouk, který se přiučil na jiných stavebních dílech a projektech a skrze ně pochopil ducha gotiky.²²⁸ Navzdory tomu také Prokop Merettu chválí za „ohromný a velkolepý efekt“ fasády katedrály a píli věnovanou studiu starších projektů. Připouští také jeho „mimořádně solidní práci a správnou konstrukci“.²²⁹ Zmiňuje i pomoc Schmidtova žáka Richarda Völkela.²³⁰ Na kritiku mohl mít vliv jak časový odstup spojený se změnou společenských názorů na památky a jejich puristickou obnovu, tak i jistá tradiční přezíravost architektů s akademickým vzděláním zaměřená na absolventy technického učení a polytechnik.²³¹ Zabránit jí nedokázaly ani poctivé vzdělání, zkušenosti nabyté praxí a studijními cestami, kterými se mohl pochlubit sám Meretta a jemu podobní stavitelé.

²²⁴ Viz Gustav Meretta † (pozn. 4), s. 2.

²²⁵ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 230.

²²⁶ *Ibidem*, s. 237.

²²⁷ August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in Kunstgeschichtlicher Beziehung: Grundzüge einer Kunstgeschichte dieses Landes mit besonderer Berücksichtigung der Baukunst: eine Studie. IV. Band, Das Zeitalter der Barocke*, Wien 1904, s. 1358.

²²⁸ *Ibidem*, s. 1361–1363. – Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 337.

²²⁹ „...der Dom, wie er sich heute repräsentiert, macht aber dennoch einen gewaltigen und großartigen Effekt durch seine reiche Stirnfassade und den ganzen Bau beherrschenden Hochturm.“ a „Zugegeben muß werden die höchst solide Arbeit und richtige Konstruktion.“ Viz Prokop (pozn. 227), s. 1361.

²³⁰ *Ibidem*, s. 1363.

²³¹ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 238–239.

Rozpor mezi regotizací památek a jejich konzervací, do kterého se dostaly dva Merettovy olomoucké projekty (*katedrála sv. Václava a kostel sv. Mořice*), není nijak jednoduché pojmut. Na jednu stranu vystupují architekti odchovaní romantickou představou a historizujícími slohy, které jsou po nich vyžadovány, podobně, jako kardinál Fürstenberk preferoval na stavbách a jejich vybavení jím tolik oblíbený gotický styl. Na straně druhé časem začal převládat názor konzervační, spojený s anglickým teoretikem Johnem Ruskinem (1819–1900), který restaurování v tehdejší slova smyslu, prezentovaném především francouzským architektem Eugémem Emmanuelem Viollet-le-Ducem (1814–1879), prudce odsuzuje.²³² Na Merettových plánech na regotizaci kostela svatého Mořice v Olomouci je vidět ovlivnění teoriemi právě Eugéna Viollet-le-Duca. Autentičnost původního stavu památky zřejmě nebyla pro Merettu, ovlivněného arcibiskupem Fürstenberkem, to podstatné a důležité.²³³

4.2. Architektonické prvky v díle Gustava Meretty

Když pomíneme ostatní Merettova díla, řazená do jiných historických období a přestavby, které jsou podmíněné původním jádrem staveb, tak nám zůstane šest novostaveb neogotických kostelů. Tyto stavby mají povětšinou obdélný tvar, jsou jednolodní, ve dvou případech s transeptem²³⁴ a v případě ratajského kostela jde rovnou o trojlodní baziliku.²³⁵ V hlavním průčelí doplňuje stavby zpravidla věž, nebo dvojvěží v případě kostela v obci Rataje. Ve svých projektech často užívá zmalebňující převedení horní části věže z čtyřbokého hranolu na osmiboký tvar. Tento polygonální motiv v horní části věže využil hned u tří novostaveb, kostelů *sv. Ondřeje* [30], *sv. Floriána* [45] a *Nanebevzetí Panny Marie* [54]²³⁶ a dvou přestaveb kostelů *svaté Máří Magdaleny* [88, 114].²³⁷ V případě uvedených novostaveb podpírají věže vysoké dvakrát až třikrát odstupněné pilíře, které stavbám dodávají na monumentálnosti a vertikalitě, což je jedním z výrazných prvků Merettova neogotického rukopisu. Jeho neogotické stavby se převážně vyznačují monumentalitou. Některé z jeho věží mají v přechodu

²³² Ibidem, s. 238.

²³³ Příkladně návrh na regotizaci severního průčelí a zamýšlené přestavení Edelmannovy hrobky. Viz Katalog 3.1. Návrh na přestavbu kostela sv. Mořice.

²³⁴ Viz Katalog 5.1.1. Kostel Nanebevzetí Panny Marie. – 5.1.4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie.

²³⁵ Viz Katalog 5.1.5. Kostel sv. Petra a Pavla.

²³⁶ Viz Katalog 5.1.2. Kostel sv. Ondřeje. – 5.1.3. Kostel sv. Floriána. – 5.1.4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie.

²³⁷ Viz Katalog 5.2.1. Kostel sv. Máří Magdaleny. – 5.3.2. Kostel sv. Máří Magdaleny.

trojúhelníkové nebo hranolové štíty,²³⁸ jiné mají v přechodu mezi hranolem a polygonem okosení.²³⁹

Pro své neogotické návrhy využívá gotické prvky ze 13. století, jak můžeme vidět na stavbě kostela *Nanebevzetí Panny Marie v Liptani*,²⁴⁰ která už užitím režného zdíva odkazuje na místní tradici, nebo na oknech kostela *svatého Ondřeje ve Slezských Pavlovicích* [31], kostel *Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Vsi* [54]²⁴¹ jejichž tvary byly ve 13. i 14. století běžně užívané. Z gotické architektury převzal i tvary jeptišek, trojlaločných a čtyřlaločných kružeb a roset.

Nebál se využít ani pozdější prvky. Oblíbený je u něj sedlový portál, hojně se vyskytující od 14. století, kterým obdařil téměř všechny své neogotické stavby.²⁴² Portály často doplňoval reliéfním tympanonem [48, 67, 68]²⁴³ nebo i vimperkem s postranními fiálami [58, 104, 111],²⁴⁴ které jsou řazené spíše do století čtrnáctého. Nechybí u něj ani ozdobné prvky, jako jsou kraby a křížové kytky na fiálách či vimpercích.

Ještě více zdobnosti ukazují kostely, které jsou inspirovány katedrální gotikou, jako je *kostel sv. Petra a Pavla*²⁴⁵ nebo projekt přestavby olomouckého dómu sv. Václava a návrhy na regotizaci *kostela sv. Mořice*.²⁴⁶ Z katedrálních prvků zde užívá typické dvouvěžové průčelí v kombinaci s trojlodím. Monumentální odstupněné portály, balustrády, bohatě zdobené štíty s baldachýny a sochami, navržené pro olomoucké kostely, vysoké zdobené fiály s kraby a kytkami nebo rozety.

V interiéru kostelů využívá jak plochých trémových stropů [37, 51]²⁴⁷ tak i zaklenutí křížovými klenbami [80],²⁴⁸ klenbou s hvězdicovým motivem [23, 62, 70,

²³⁸ Viz Katalog 5.1.5. Kostel sv. Petra a Pavla. – 5.1.2. Kostel sv. Ondřeje.

²³⁹ Viz Katalog 5.1.3. Kostel sv. Floriána. – 5.1.4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie. – 5.2.1. Kostel sv. Máří Magdalény.

²⁴⁰ Viz Katalog 5.1.1. Kostel Nanebevzetí Panny Marie.

²⁴¹ Viz Katalog 5.1.2. Kostel sv. Ondřeje. – 5.1.4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie.

²⁴² Výjimku tvoří kostel sv. Jana Nepomuckého s lomeným portálem s tympanonem a vimperkem a přestavovaný kostel sv. Máří Magdaleny s lomeným portálem a tympanonem. Viz Katalog 5.1.6. Kostel sv. Jana Nepomuckého a 5.2.1. Kostel sv. Máří Magdalény.

²⁴³ Viz Katalog 5.1.3. Kostel sv. Floriána – 5.1.5. Kostel sv. Petra a Pavla.

²⁴⁴ Viz Katalog 5.1.4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie – 5.2.2. Kostel sv. Václava – 5.3.1. Návrh na přestavbu kostela sv. Mořice.

²⁴⁵ Viz Katalog 5.1.5. Kostel sv. Petra a Pavla.

²⁴⁶ Viz Katalog 5.2.2. Kostel sv. Václava a 5.3.1. Návrh na přestavbu kostela sv. Mořice.

²⁴⁷ Viz Katalog 5.1.2. Kostel sv. Ondřeje, 5.1.3. Kostel sv. Floriána.

²⁴⁸ Viz Katalog 5.1.6. Kostel sv. Jana Nepomuckého.

73]²⁴⁹ i jejich kombinace, kde je plochostropá loď a klenutý presbytář, jako jsou například kostely ve Slezských Pavlovicích nebo v Bochoři.²⁵⁰ U většiny kostelů žebra klenob dosedají na přípory s listovými hlavicemi nebo alespoň na listové konzoly [27].²⁵¹ Prostor bývá čistý, členěný jen architektonickými články a bohatou figurální a ornamentální výmalbou, která už dnes u některých kostelů chybí jako například kostel *svatého Ondřeje* v obci Slezské Pavlovice [41] nebo kostel *svatého Jana Nepomuckého* v obci Křenovice [83]. Celý neogotický vzhled staveb doplňuje vybavení interiérů, navržené přímo pro kostely, v některých případech i samotným architektem.

První stavbou, u které se setkáme se jménem Gustava Meretty, je pravděpodobně kostel Neposkvrněného početí Panny Marie ve Zvoli, na jehož projektu se Meretta jako zaměstnanec arcibiskupského stavebního úřadu podílel na začátku své kariéry u kardinála Fürstenberka. S ostatními vybranými neogotickými díly Meretty se blíže seznámíme v katalogové části.

4.3. Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie ve Zvoli

Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, někdy též nazývaní jen jako kostel Početí Panny Marie, se nachází v obci Zvole v Olomouckém kraji. Kostel nahradil starší kostelní stavbu zasvěcenou svatému Egidiovi (sv. Jiljí) zničenou požárem 26. září 1854. Rozhodnutí o vybudování nového a většího kostela, který by dostačoval počtu věřících, vydal arcibiskup Bedřich z Fürstenberku,²⁵²

Plány na novostavbu vypracoval brněnský architekt a vedoucí arcibiskupského stavebního úřadu, František Drbal (1819–1893).²⁵³ Je možné, že se na plánech pro nový

²⁴⁹ Viz Katalog 5.1.1. Kostel Nanebevzetí Panny Marie – 5.1.4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie – 5.1.5. Kostel sv. Petra a Pavla.

²⁵⁰ Viz Katalog 5.1.2. Kostel sv. Ondřeje. – 5.1.3. Kostel sv. Floriána.

²⁵¹ Viz Katalog 5.1.1. Kostel Nanebevzetí Panny Marie.

²⁵² *Farnost Zvole – historie kostela*, <http://farnostzvole.cz/historie-kostela/>, vyhledáno 2. 11. 2019.

²⁵³ Brněnský architekt František Drbal (1819–1893), roku 1853 vyhrál konkurz na místo architekta arcibiskupského stavebního úřadu v Kroměříži a v jeho čele působil do roku 1882, kdy byl ve funkci stavebního ředitele nahrazen Gustavem Merettou. Viz Marek Perůtka (ed.), *Arcibiskupský zámek a zahrady v Kroměříži: průvodce*, Kroměříž 2011, s. 41–42. – Zatloukal, Kroměřížská architektura (pozn. 188), cit. s. 146.

Mariánský kostel ve Zvoli podílel i Meretta, který v té době na stavebním úřadě začínal.²⁵⁴ Po schválení plánů a komisionálním²⁵⁵ prohlédnutí místa vhodného pro stavbu chrámu dne 24. ledna 1859 začalo 16. března toho roku zaměřování a dodávání stavebního materiálu.²⁵⁶

Samotná stavba začala až kopáním základů 24. března 1860 a nutným zaražením okovaných borových pilotů pod základy. Koncem září toho roku děkan a farář posvětil a položil základní kámen kostela a 4. října začali se zděním základů a stavba mohla pokračovat. Roku 1866 děkan Jan Kašpar narychlo požehnal kostel, aby se zabránilo jeho vojenskému využití a mohly se v něm začít pořádat bohoslužby. K slavnostnímu vysvěcení došlo až 2. července 1876 olomouckým arcibiskupem.²⁵⁷

Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie [16] je obdélná stavba, umístěná přibližně po severojižní ose. Mísí se zde neorománský a neogotický styl. Chrám je jednolodní, s mírně odstupněným polygonálním presbytářem a věží v průčelí. Jako sakristie slouží zadní část presbytáře. Střecha je sedlová, hranolová věž vrcholí jehlancem s makovicí a křížem. Fasády člení lizény s ozdobnými obloučkovými římsami a prolamují ji vysoká neorománská okna. Průčelí kostela [15] působí monumentálně díky mírnému rizalitu zvýrazňujícímu střed průčelí, z něž vystupuje hranolová věž zdobená výraznou obloučkovou římsou nad ciferníky hodin a čtyřmi okny s oblým záklenkem. Vstup do kostela zajišťuje půlkruhově zakončený portál se dvěma pískovcovými sloupy s bohatě zdobenými hlavicemi od vídeňského sochaře Josefa Heinricha. Nad portálem osvětluje vnitřní prostor velké okno, pod nímž jsou dva erby se znakem olomouckého arcibiskupství a znakem lantkraběte Fürstenberka. Nad oknem je v nice umístěna socha Panny Marie, taktéž od sochaře Josefa Heinricha.

Interiér kostelního jednolodí klene valená klenba dělená klenebními pasy, presbytář je pak zaklenut křížovou klenbou. Ve vstupní části je vestavěna kruchta otevřená trojdílnou arkádou nesenou sloupy.

²⁵⁴ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 342.

²⁵⁵ V komisi byl krajský komisař Bartl, zeměměřič Schier a stavitel František Biefel. Viz Farnost Zvole (pozn. 252), vyhledáno 2. 11. 2019.

²⁵⁶ Ibidem, vyhledáno 2. 11. 2019.

²⁵⁷ Ibidem, vyhledáno 2. 11. 2019.

Kostel je jednou z prvních staveb s neorománskými a neogotickými prvky, u které se předpokládá Merettův podíl na projektu. Jak velký byl jeho vliv na stavbu, nejde přesně určit, ale je pravděpodobné, že podoba kostela byla ovlivněna přáním kardinála Fürstenberka, jako u dalších staveb, kde stavebník ovlivnil jejich budoucí vzhled. Meretta se také mohl tímto kostelem inspirovat ve své pozdější tvorbě.

Jistou podobnost mezi kostelem *Neposkvrněného početí Panny Marie* ve Zvoli lze spatřit v podobně řešeném štítovém průčelí kostela *Nanebevzetí Panny Marie* v Liptani, které nemá výrazné římsy ani obloučkové vlysy, ale svým tvarem a způsobem začlenění věže přímo do hmoty průčelí je téměř totožné.

5. Výběrový katalog Merettovy sakrální neogotické architektury na Moravě a ve Slezsku (chronologický)

5.1. Novostavby

5.1.1. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v obci Liptaň

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie tvoří dominantu obce Liptaň v okrese Bruntál v Moravskoslezském kraji. Tato neogotická stavba vznikla mezi lety 1866–1870 podle projektu arcibiskupského architekta Gustava Meretty.²⁵⁸

Kostel, jako novostavba, nahradil původní malý, nejspíše pozdně gotický, kostel svatého Vavřince, o němž máme zmínky z roku 1672. Meretta vypracoval projekt kostela společně s plány sousední fary.²⁵⁹ Pro novostavbu vytvořil hned tři varianty. První dva návrhy v neorománském slohu, kdy šlo o malý a velký kostel, a třetí vítězný projekt v neogotice. Tato třetí možnost s užitím neomítaného režného zdiva příhodně navazovala na místní slezskou tradici opírající o se stavby kostelů ze 13. století.²⁶⁰ Kostel vysvětil 27. června 1875 arcibiskup kardinál Bedřich z Fürstenberka. Objekt je památkově chráněn od 3. května. 1958.²⁶¹

V letech 2013–2014 proběhla celková obnova kostela, kterou zadala Římskokatolická farnost Hynčice a provedla ji firma FICHNA-HUDECZEK, a. s. z Píště za částku 4 804 924 Kč. Při této opravě došlo k obnově režného zdiva, restaurování kamenných prvků na fasádě a opravě vstupních schodišť. Dále došlo také k obnovení krovu a krytiny věže, opravě zvonové stolice, výměně dešťových žlabů a svodů. Součástí byla i oprava dveří, výměna žaluzií a obnova kanalizace.²⁶²

²⁵⁸ NPÚ Ostrava, *Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Liptaň. Evidenční list památky*, 1966. – Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 J/N*, Praha 1999, s. 370.

²⁵⁹ Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 J/N* (pozn. 258), s. 370.

²⁶⁰ Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 328.

²⁶¹ *Památkový katalog – kostel Nanebevzetí Panny Marie*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-12533644>, vyhledáno 20. 6. 2019.

²⁶² *Obnova kostela Nanebevzetí Panny Marie v Liptani: STA Bruntálsko*, <https://web.archive.org/web/20170211075121/http://www.studio-sta.cz/products/obnova-kostela-nanebevzeti-panny-marie-v-liptani/>, vyhledáno 20. 6. 2019. – *Obnova kostela Nanebevzetí Panny Marie v Liptani: Nástroj pro veřejné zakázky*, https://www.profilzadavatele.cz/profil-zadavatele/rimskokatolicka-farnost-hyncice_1271/obnova-kostela-nanebevzeti-panny-marie-v-liptani_3388/, vyhledáno 20. 6. 2019.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie [18], má podobu podélné jednolodní stavby na půdorysu latinského kříže umístěného po severo-jihní ose s délkou 42 metrů a šířkou 10 metrů. Uzavřen je pětibokým kněžištěm, po stranách je opatřen symetricky umístěnou sakristií a kaplí [19] a nad severním vstupem [17] ční 52 metrů vysoká věž. Sedlové

a valbové střechy, včetně jehlancové helmy, dříve kryla břidlice,²⁶³ dnes je pokrývá plechová krytina. Vnější stěny z neomítaných režných cihel člení jednou odstupněné opěrné pilíře, v průčelí vstupní věže jsou dva pilíře dvakrát odstupněné. Lomená dvoudílná okna jsou vysoká a úzká s profilovaným ostěním a kamennými kružbami s jeptiškami a čtyřlístem vyplněná jemnými ornamentálními vitrajemi. Dále jsou zde jednoduchá lomená, rozetová a střílnová okna. Severní vstupní průčelí člení opěrné pilíře na tři pole, která vyplňují střílnová okénka, rozety a v horní části dvě lomená dvojítná okna a ve středu jedno větší trojdílné okno. Hlavní průčelí přechází ve štít s rozetou, z něhož vyrůstá nečleněná věž s lomenými okny. Fasády příčné lodi s trojicemi oken ukončují štíty, vyplněné rozetou a znaky olomoucké diecéze, arcibiskupů Bedřicha Fürstenberka a Maxmiliána Josefa Sommerau-Beckha, ukončené křížovou kyticí [20]. Stejně jako štíty příčné lodi, je ukončena i hlavní loď kostela, a to křížovou kyticí. Vrchol presbytáře i věže uzavírá kříž.

Hlavní vchod [21], umístěný v ose kostela, tvoří sedlový portál s profilovaným rámem a dvojicí vložených polosloupů, které přecházejí v překřížené pruty, které doplňují lomený oblouk nadpraží, lemovaným v horní části kraby, a s čtyřlístem vloženým do tympanonu. Horní část rámu dosedá na zdobené konzoly s erby se zpodoběním orlice a českého lva, znaku arcibiskupa Bedřicha Fürstenberka s letopočty 1870 a 1875 a arcibiskupa Maxmiliána Josefa Somerau-Becka s datem 1853. Boční vchod na východní straně a zadní vchod do sakristie mají jednoduchý lomený tvar s profilovaným ostěním.

Stavbu klenou žebrové klenby, presbytář má paprscitý závěr [22] a nad křížením, tvoří žebra hvězdici [23]. Hlavní loď má dvě pole křížové klenby [24], příčné lodi jsou každá o jednom poli [25]. Sakristii a boční kapli klenou tři pole křížové klenby [26, 27]. Ve vstupní části je hudební kruchta [28] klenutá třemi křížovými klenbami v přízemí i v patře, která je do prostoru lodi otevřena třemi lomenými oblouky.

²⁶³ NPÚ Ostrava, *Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Liptaň. Evidenční list památky*, 1966.

Doplňuje ji zábradlí s čtyřlístými otvory. Klínová žebra dosedají na konzoly s listovým ornamentem. Křížení je členěno nárožními příporami s listovými hlavicemi a okosenými soklíky. Presbytář dělí od křížení jedno pole křížové klenby s vítězným obloukem členěným příporami obdobně jako v křížení. Žebra klenby kněžiště dosedají na přípony, vyrůstající z průběžné podokenní římsy, která probíhá pod okny celého prostoru kostela, vyjma vstupní části pod kruchtou. Z chóru kostela vedou do sakristie a protější kaple kamenné sedlové portály s rozetami v tympanonu [29].

Výmalbu kostela tvoří v křížení jemný motiv s kříži. Na klenbě lodi, v křížení a v příčné lodi lemují žebra rostlinný ornament. Zařízení interiéru je v novogotické podobě z doby stavby. Obrazy na bočních oltářích namaloval Franz Lair (1812–1875),²⁶⁴ původní oltářní obraz *Nanebevzetí Panny Marie* od brněnského malíře Ferdinanda Lichta (1748–1822)²⁶⁵ z roku 1800, dnes umístěný v kapli, pochází z původního zbořeného chrámu.²⁶⁶ Věž byla osazena třemi zvony, z nichž jeden byl podle nápisu s datací ulit v roce 1551, druhý zvon s reliéfem, znakem olomouckého biskupství a s nápisový vlysem v r. 1614.²⁶⁷

Jak už bylo řečeno, tento slezský kostel navazuje na místní tradici kostelů z režného zdiva, využívaného ve 13. století. Podobně řešené kostely ale nejdeme i jinde, například v Brně,²⁶⁸ nebo v Olomouci.²⁶⁹ Jde také o jediný z řady Merettových neogotických kostelů, který je postavený z režných cihel.

²⁶⁴ Franz Xaver Layr, také Lair nebo Layer, narozený 18. srpna 1812 v Höttingu, Tyrolsko, zemřel 9. června 1875 v Badenu v Dolním Rakousku. Byl rakouský rytec a malíř tvořící ve stylu Nazarenistů. – *Wikipedia*, https://de.wikipedia.org/wiki/Franz_Xaver_Layr, vyhledáno 20. 6. 2019.

²⁶⁵ Ferdinand Josef Licht, narozený 12. 4. 1748 v Opavě, zemřel 29. 3. 1822 v Brně. – abART, Ferdinand Josef Licht, *Informační systém abART*, <http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?IDosoby=21996>, vyhledáno 20. 6. 2019.

²⁶⁶ Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 J/N* (pozn. 258), s. 370.

²⁶⁷ Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska 2 J/N* (pozn. 258), s. 370.

²⁶⁸ Českobratrský evangelický chrám Jana Amose Komenského z let 1863–1867 od architekta Heinricha von Ferstela a stavitele Mořice Kellner von Brännheima, zvaný jako Červený kostel.

²⁶⁹ Například mladší novogotický tzv. Červený kostel v Olomouci z let 1898–1902 od Franze Böhma, upravený německým architektem Maxem Löwem. – Jan Bartušek, Miloslav Pojsl, *Olomouc Evangelické kostely*. Velehrad, 2006, s.31. – Aleš Franc, *Katolíci a protestanti v Brně, historie Červeného kostela, Apologet*, <https://www.apologet.cz/?q=articles/id/79-katolici-a-protestanti-v-brne-historie-cerveneho-kostela>, vyhledáno 20. 6. 2019.

5.1.2. Kostel svatého Ondřeje v obci Slezské Pavlovice

Filiální kostel svatého Ondřeje, dominanta obce Slezské Pavlovice v okrese Bruntál v moravskoslezském kraji, slouží zároveň jako hřbitovní kostel. Stavbu pocházející z let 1869 až 1871 postavili podle projektu arcibiskupského architekta Gustava Meretty.²⁷⁰

Se stavbou kostela se začalo na přání samotného olomouckého arcibiskupa Bedřicha kardinála Fürstenberka.²⁷¹ Základy nebo první práce spojené se stavbou mohly proběhnout již roku 1853.²⁷² Stavělo se na místě starého a zchátralého dřevěného kostela z roku 1545, vybaveného varhanami a dvěma zvony ve věžičce na střeše.

Za druhé světové války byla poškozena štíhlá věž kostela, ze které byly roku 1942 zabaveny oba zvony pro vojenské účely. V roce 1944 byly nahrazeny jedním ocelolitínovým zvonem, který je ve věži umístěn dodnes.²⁷³ Poškozená věž chátrajícího kostela se roku 1957 zřítíla. K její obnově došlo, ale už v menším měřítku,²⁷⁴ takže věž dnes působí poněkud zploštěle a bez původního jehlanu zaniká monumentalita, kterou se vyznačoval originální projekt kostelní stavby [30, 42].

Následující opravy kostela se rozdělily do několika etap a prováděly se většinou vlastními silami místních obyvatel. Byla tak opravena střecha, renovován oltář, upraven boční vchod, vytvořen prostor pod kruchtou pro improvizovanou sakristii a ohrazení hřbitova.²⁷⁵ Rekonstrukce probíhala v letech 1988–1992 a navázalo na ni nové svěcení kostela právě v roce 1992.²⁷⁶ Kostel náleží k farnosti Osoblaha a od 10. 11. 1993 je památkově chráněn prohlášením za kulturní památku.²⁷⁷

²⁷⁰ NPÚ Ostrava, *Kostel svatého Ondřeje, Slezské Pavlovice. Evidenční list památky*, 1992.

²⁷¹ NPÚ Ostrava, *Kostel svatého Ondřeje, Slezské Pavlovice. Evidenční list památky*, 1992.

²⁷² Leo Dedek, Hřbitovní kostel sv. Ondřeje, *Osoblažsko*, [, vyhledáno 15. 9. 2019. – Obec Slezské Pavlovice, *Zajímavosti, Mikroregion-osoblažsko*, <https://www.mikroregion-osoblazsko.cz/clenove/slezske-pavlovice/zajimavosti/>, vyhledáno 15. 9. 2019. Zde architekt chybně označen jako Ital Giovanni Meretta.](http://www.osoblazsko.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=95217&user=24&session=58348551&menu=&lng=)

²⁷³ Viz Fajkus (pozn. 178).

²⁷⁴ Viz Osoblažsko (pozn. 272), vyhledáno 15. 9. 2019. – Viz Mikroregion-osoblažsko (pozn. 272), vyhledáno 15. 9. 2019.

²⁷⁵ Viz Fajkus (pozn. 178).

²⁷⁶ Viz Osoblažsko (pozn. 272), vyhledáno 15. 9. 2019. – Viz Mikroregion-osoblažsko (pozn. 272), vyhledáno 15. 9. 2019.

²⁷⁷ Yvonne Janková, *Rozhodnutí ministerstva kultury o prohlášení kostela sv. Ondřeje za kulturní památku*, Praha 1993.

Autor stavby, Gustav Meretta, navrhl i vybavení kostela. Konkrétně hlavní oltář v novogotickém stylu s obrazem *svatého Ondřeje* z roku 1870, od malíře Franze Bsirského (1815–1884). Oltář objednal nejspíše také arcibiskup Fürstenberk a realizoval jej Antonín Tomáš Beck (1835–1908). Na levé straně lodi byla umístěna původní kazatelna, která se však do dnešní doby nedochovala.²⁷⁸ Nedochovala se ani původní chórová přepážka.²⁷⁹ [40, 41]

K vybavení kostela patří na kruchtě umístěné, varhany z roku 1965 vyrobené firmou Rieger-Kloss z Krnova,²⁸⁰ dva boční oltáře dnes symbolicky tvořené bílými sochami Nejsvětějšího Srdce Ježíšova a Panny Marie Neposkvrněné. Na stěnách lodě jsou rozmístěny vyřezávané obrazy křížové cesty.

V neogotickém stylu vybudovaný jednolodní kostel sv. Ondřeje [30] tvoří obdélná loď s pětibokým presbytářem orientovaným na východ a věží vtaženou do západního průčelí. Sedlovou střechu lodi a valbovou střechu presbytáře, spolu s nízkým jehlancem věže kryje plech. V závěru střechy lodi je umístěna kytka v podobě lilie a vrchol věže uzavírá kříž. Hladké stěny kostela podírají jednou odstupněné opěrné pilíře, věž v průčelí se opírá o dvakrát odstupněné pilíře. Vysoká neogotická okna jsou z umělého kamene.²⁸¹ Stěny lodě kostela prolamuje šestice lomených trojdílných oken se třemi hroty, sedm dvoudílných oken presbytáře má dva hroty s jednoduchou kružbou [31].

Západní průčelí [32] tvoří hranolová věž se vstupem, která v horní části přechází v osmihranné těleso se slepými okny. Nad vchodem je trojdílné lomené okno se třemi hroty, mezi jehož pruty se dole nacházejí tři erby, reliéfně ztvárněné a připojené k fasádě tesanými přezkami [33]. Postranní erby se zpodoběním orlice a lva patří arcibiskupovi Bedřichu z Fürstenberka a jeho předchůdci v tomto úřadu, arcibiskupovi Maxmiliánu Josefu Sommerau-Beckhovi. Prostřední erb patří olomoucké diecézi. Stejně erby s nápisovými páskami se opakují v růžici nad oknem. Mezi oknem a rozetou s erby je v hmotě stavby zazděná gotizující křížová kytka [34]. Vstupní portál [35],

²⁷⁸ Viz Fajkus (pozn. 178).

²⁷⁹ Informace z dobových černobílých fotografií.

²⁸⁰ Viz Fajkus (pozn. 178).

²⁸¹ NPÚ Ostrava, *Kostel svatého Ondřeje, Slezské Pavlovice. Evidenční list památky*, 1992.

krytý oplechovanou dřevěnou stříškou, je sedlový s jednoduchou profilací a okosením, obdobně jako menší a užší boční portálek, který slouží jako častější vstup do kostela.

Prostor podvěží a presbytář s paprsčitým závěrem klenou křížové klenby s vyžlabenými žebry [36]. Žebra v kněžišti dosedají na listové hlavice přípor s vysokým okoseným soklem. Strop v lodi kostela je plochý, tvořený vyřezávanými a malovanými trámy a konzolkami [37]. V ose kostela jsou přes otvory na stropě umístěné dřevěné malované znaky olomoucké diecéze a arcibiskupa Bedřicha z Fürstenberka [38]. Dřevěná varhanní kruchta je nesená čtyřmi sloupy a pod ní jsou zděné prostory pro sakristii [39]. Triumfální oblouk akcentují z vnitřní i vnější strany celkem čtyři přípory nesoucí profilaci lomeného vítězného oblouku. Celý prostor kostela obíhá nízký přízemní sokl s vyžlabením.

Dnešní výmalbu tvoří plošný bílý nátěr s detaily přípor, žeber a ostění oken v žluto-oranžové barvě s bílými hlavicemi. Původně byly stěny kostela, včetně přípor, bohatě vymalovány šablonovou malbou, ve které bylo nejspíš využito i zlacení.²⁸² [40, 41]

Hřbitovní kostel svatého Ondřeje svým vzhledem předchází *kostelu svatého Floriana* v Bochoři nebo *kostelu Nanebevzetí Panny Marie* ve Staré Vsi. Ztvárněním oken odkazuje na užívané vzory ze 13. století a jeho věž, která je sice po opravách snižená (podobně jako věž *kostela svatého Floriana* v Bochoři), opakuje autorův oblíbený motiv polygonu a odstupněných opěrných pilířů.

5.1.3. Kostel svatého Floriána v obci Bochoř

Farní kostel svatého Floriána, nacházející se na návsi v obci Bochoř v okrese Přerov v Olomouckém kraji, je jedním z nejvýznamnějších příkladů neogotické venkovské církevní architektury na střední Moravě. Tato dominanta okolní krajiny vznikla mezi lety 1873–1876 podle návrhu inženýra Meretty ve spolupráci s Arnoštem

²⁸² Informace z dobových černobílých fotografií.

Králíčkem (Ernst Kraliczek, 1824–?),²⁸³ inženýrem a stavbyvedoucím arcibiskupského stavebního úřadu od roku 1846.

Novostavba kostela vznikla zřejmě na místě původní kaple sv. Floriána, která zde do roku 1873 stála. Vznik farního kostela zapříčinili sami farníci, kteří museli docházet na bohoslužby do kostela v Přerově nebo ve Vlkoši.²⁸⁴ Arnošt Králíček navrhol roku 1872 neorománskou jednolodní novostavbu situovanou napříč návší,²⁸⁵ Žádost o stavbu kostela přednesli představení obce arcibiskupovi Bedřichu lantkraběti z Fürstenberku spolu s nákresem kostela, který vypracoval pan Ondřej Kyntr, zednický mistr z Přerova. Plán byl ale zamítnut a nových plánů se ujal arcibiskupský inženýr Gustav Meretta.²⁸⁶ Původní návrh kostela měl podobu neorománské baziliky, vybrán však byl návrh v neogotické podobě.²⁸⁷ Základní kámen kostela byl položen a posvěcen 29. června 1873 na svátek sv. Petra a Pavla. Zednické práce přišly na 5 500 zlatých.²⁸⁸ Výmalbu interiéru kostela provedl roku 1875 Franz Matzke z Krakova za 1636 zlatých rakouské měny. Její nepříliš kvalitní obnova proběhla 1972 společně s opravou fasády.²⁸⁹ Kostel byl vysvěcen 7. 5. 1876 arcibiskupem Bedřichem Fürstenberkem a kulturní památkou je od 3. května 1958.²⁹⁰

Ke kostelu byl pořízen v roce 1893 nový zvon zvaný Svatý Josef, náhradou za původní puklý. Vážil 344 kg a odlila jej firma Petr Hilzer ve Vídeňském Novém Městě. O dva roky později (1895) nahradila starou dlažbu z cementových dlaždic v presbytáři dlažba nová. Roku 1906 prošla opravou poškozená střecha a osmnáct pilířů kolem kostela. Kvůli zatékání byly poškozeny dvě malby v interiéru. Následujícího roku došlo k opravě varhan a v dalším roce doplnily kostel okapy. Ve letech 1921 a 1924 bylo

²⁸³ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 2007. – Viz Perůtka (ed) (pozn. 253), s. 42.

²⁸⁴ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 2007.

²⁸⁵ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986.

²⁸⁶ Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 10. – Státní okresní archiv Přerov, *Farní úřad Bochoř*, inv. č. 3 – Inventář, 1891–1923.

²⁸⁷ Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 329–330.

²⁸⁸ Viz Orálková (ed.) (pozn. 286), s. 10. – Státní okresní archiv Přerov, *Farní úřad Bochoř*, inv. č. 3 – Inventář, 1891–1923.

²⁸⁹ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986. – Viz Orálková (ed.) (pozn. 286), s. 10. – Státní okresní archiv Přerov, *Farní úřad Bochoř*, inv. č. 3 – Inventář, 1891–1923.

²⁹⁰ Viz Orálková (ed.) (pozn. 286), s. 9.

zavedeno elektrické osvětlení, kostel dostal dva nové bronzové zvony a opět proběhla oprava varhan s doplněním nových píšťal.²⁹¹

V sousedství kostela stojí původně neogotická jednopatrová fara, vystavěná také podle návrhu Gustava Meretty roku 1881. V průběhu 2. poloviny 20. století byla zcela přefasádována tvrdou škrábanou omítkou a novými čtyřkřídlými okny.²⁹²

V srpnu roku 1957 přišel kostel sv. Floriána při větrné smršti o střechu věže. Následná provizorní oprava se zastřešením proběhla roku 1965. Věž je od té doby o 8 metrů nižší, oproti původnímu stavu. Důvodem ke snížení věže byla blízkost letiště a nutnost maximální výšky věže kostela určené na 40 metrů.²⁹³ Kostel je tak ochuzen o původní monumentalitu původní krásné štíhlé věže.

Kostel svatého Floriána [45] je neogotická obdélná jednolodní stavba, orientovaná po severo-jihní ose, s polygonálním pětioboce uzavřeným presbytářem na jižní straně a za ním v ose připojenou sakristií [46]. Sedlová střecha lodi, presbytáře a sakristie je kryta plechovou krytinou. Na vrcholu střechy lodi je umístěna gotická kytice. Na severní straně je připojená hranolová věž. Zde se v podvěží nachází reprezentační vstup. Kolem obvodu kostela stojí jednou odstupněné opěrné pilíře. Pilíře podpírající věž jsou odstupněné dvakrát. Hladkou fasádu lodi kostela mezi opěrnými pilíři prolamuje šest dvoudílných lomených oken. Presbytář je osvětlen sedmi okny a sakristie čtyřmi. Všechna okna ukončují hrotité oblouky s jeptiškami, u kterých se střídají trojlaločné a čtyřlaločné kružby. Některá okna zdobí vitráže s figurálním motivem světců. Zbytek skleněných tabulek v oknech je čirý, nebo jen z menší části zdoben barevnými skly s motivem ornamentů. Polygonální část věže s jehlancovou střechou člení střídající se čtyři slepá okna a stejný počet oken s lomenými oblouky. Po obou stranách věže jsou pak v horních patrech další dvě okna. Pod patrovou římsou v horní části věže je umístěn ze čtyř stran ciferník hodin.

Vstup do kostela tvoří kamenný profilovaný sedlový portál s lomeným obloukem v nadpraží, dvojicí vložených, v oblasti soklu kanelovaných, polosloupů

²⁹¹ Viz Orálková (ed.) (pozn. 286), s. 10.

²⁹² NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986.

²⁹³ Ibidem. – spis /K 700. výročí obce 1294–1994/, součást složky.

přecházejících ve zkřížené pruty nad tympanonem a profilovanou archivoltou. Prostor tympanonu vyplňuje slepá trojlístá kružba s liliemi, do níž je vsazeno novodobé osvětlení [47]. Nad portálem je velké dvoudílné okno s jeptiškami, pětilaločnou kružbou s liliemi a s profilovaným vimperkem vyplněným slepou kružbou ve tvaru trojlístu, lemovaným kraby a ukončeným gotickou kytkou. Ve vimperku se opakuje motiv překřížených prutů [48]. Nad ním se nachází rozetové okno se čtvrceným erbem, tvořeným orlicí, šesticí hrotů a se středním srdečním štítkem s orlicí s erbem na hrudi, patřící olomouckému arcibiskupovi Bedřichu Fürstenberkovi. Vstupní dvoukřídlé dveře i dveře sakristie, zdobí původní ozdobné kování.

Jednopodlažní polygonální sakristie je zaklenutá žebrovou klenbou [49], stejně jako podvěží, obdobně je zaklenut také presbytář, a to jedním polem křížové žebrové klenby a paprscitým závěrem [50]. Loď kostela zastřešuje rovný polychromovaný trémový strop podpíraný konzolkami trámů s polychromovanými erbovními štítky [51]. Do severní strany lodi je vestavěna varhanní kruchta, kterou nesou dřevěné polygonální pilíře s kamennými patkami [52]. Dřevěnou poprseň zdobí vyřezávané otvory s čtyřlísty a jeptiškami. Z tohoto prostoru vede vstup na věž po zalamovaném dřevěném schodišti.

Dlažba v lodi kostela je původní diagonální s motivy rozet. Stěny pokrývá výmalba, s rostlinným a ornamentálním dekorem, iluzivní drapérií pokrývající plochu stěny pod linií oken a postavami čtyř evangelistů s jejich symboly mezi okny po stranách lodi a svatým Petrem a svatým Pavlem po stranách triumfálního oblouku [53]. Nad postavami sv. Petra a sv. Pavla jsou andělé s nápisovými páskami. Výmalbu vytvořil v roce 1875 malíř Franz Matzke z Krakova. Roku 1972 došlo k obnově maleb na stěnách podle původních šablon. Při tom došlo k pozměnění barevnosti zejména v presbytáři. Výškově pojaté figurální části výmalby jsou kresebné a reprezentují se jako poměrně dobrá akademická malba.²⁹⁴

Vnitřní prostor lodi je jednolitý, členěný pouze ostěními oken, šablonovou výmalbou a obíhajícím přízemním soklem. Kněžiště je od lodi kostela odděleno triumfálním obloukem, rámovaným z vnitřní i vnější strany celkem čtyřmi příporami nesoucími profilaci lomeného vítězného oblouku. Dalších osm přípor nesou žebra klenby. Přípory pokrývají malované rostlinné ornamenty a hlavice zdobí listoví.

²⁹⁴ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986.

Za oltářem v presbytáři je osazena pamětní deska s nápisem „*Vystavěla obec Bochoř, podporována byvši od J. M. císaře a krále Františka Josefa I., arcibiskupa Bedřicha dle nákresu a pod vedením p. Gustava Meretty r. 1875.*“²⁹⁵

Na monumentální stavbě kostela svatého Floriana v Bochoři zaujme především dominantní věž v průčelí podobná věžím dalších kostelů stavěných podle projektů Meretty. Její horní polygonální část je obdobná s vrchní částí věží nedalekého *kostela Nanebevzetí Panny Marie* ve Staré Vsi a s poněkud vzdálenějším *kostelem svatého Ondřeje* ve Slezských Pavlovicích nebo s restaurovanými kostely *svaté Máří Magdaleny* v Hovězí a v Osoblaze.

5.1.4. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v obci Stará Ves

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie stojí na mírné vyvýšenině ve středu obce Stará Ves v okrese Přerov v Olomouckém kraji. Stavba, již z dálky viditelného kostela, proběhla v letech 1879–1884 podle plánů architekta Gustava Meretty.²⁹⁶ Realizace stavby se ujal přerovský stavitel Vilém Žák (1848–?).²⁹⁷ Kovolitecké práce jsou dílem Johanna Lefendy (1844–1907) z Olomouce.

Kostel vznikl jako novostavba na místě předchozího gotického jednolodního kostelíku se sanktusníkovou vížkou a opodál stojící zvonící, v areálu obezděného hřbitova. Myšlenky na zbudování nového kostela se objevily už ve 30. letech, kdy architekt Antonín Arche (1793–1851) a stavitelský mistr Jan Sarkander Thalherr (1747–1835), zaměstnanci arcibiskupského stavebního úřadu v Kroměříži, navrhli radikální přestavbu. Při této přestavbě měl být kostelík prodloužen, k průčelí by se přistavěla věž a stavbu měl zdobit jemný neogotický dekor. Tyto plány z roku 1835 dokládají jeden z prvních pokusů o užití neogotického tvarosloví na Moravě.²⁹⁸

²⁹⁵ Marta Kornelová, Toulky přerovským děkanátem, *Římskokatolická farnost Přerov*, <https://web.archive.org/web/20181219044523/http://www.farnostprerov.cz/node/2637>, vyhledáno 2. 7. 2019.

²⁹⁶ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986.

²⁹⁷ Radmila Kokaislová, *Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Stará Ves, Podklady pro prohlášení věci za kulturní památku*, Přerov 1999, s. 5.

²⁹⁸ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986.

Skutečné práce na novém kostele začaly až za arcibiskupa Bedřicha z Fürstenberka. Roku 1878 Členové kostelního výboru staroveské farnosti, konkrétně Josef Kužela a Tomáš Březina se Staré Vsi, Josef Petřík a František Ostrčil z Přestavlk a staroveský farář Jan Vyhlídal, přišli s prosbou o vybudování nového chrámu za arcibiskupem do Kroměříže. Stejně jako u dříve postaveného kostela *sv. Floriána* v Bochoři arcibiskup stavbu kostela povolil a návrhem pověřil svého arcibiskupského architekta Gustava Merettu.²⁹⁹ Jeden z prvních projektů pojímal stavbu jako neorománské bazilikální trojlodí [56, 57],³⁰⁰ nakonec kostel zbudovali v neogotickém stylu. Merettovy použité plány i s rozpočtem schválil arcibiskup i farníci ze Staré Vsi, a ještě téhož roku se začalo s vykoupením pozemku pro stavbu kostela a 7. prosince 1879 byla dovezena první fůra kamene z tučínské skály.³⁰¹ Stavbě byl postoupen, na základě směnné smlouvy z roku 1880, pozemek z farní zahrady za 70 zlatých a náhradní plochu k vlastnictví a užívání.³⁰²

Poslední mše ve starém kostelíku odsloužili 19. května 1880 a v ten den se začalo s bouráním stavby, planýrováním pozemku a kopáním základů nového kostela. 24. června 1880 na svátek sv. Jana Křtitele byl položen základní kámen. Do konce roku 1880 byly vystavěny základy a zdi do výše cca 3 m. Následující rok zedníci dokončili obvodové zdivo, klenby a některá okna jiná jen zčásti, byl postaven krov a položena břidlicová krytina. Stavbu korunoval 13. listopadu 1881 kříž umístěný na věž kostela, posvěcený přerovským děkanem a farářem z Předmostí Janem Dolinou. Takto slavnostně dokončený kostel *Nanebevzetí P. Marie* vysvětil v roce 1882 arcibiskup Bedřich z Fürstenberka.³⁰³

Celá stavba přišla na 46 105 zlatých a 34 krejcarů rakouské měny, podle některých pramenů až na 110 000 zlatých. O výzdobu kostela se roku 1908 postaral Rudolf Kubíček z Uherského Hradiště, který kostel vymaloval, obrazy pak namaloval akademický malíř Gartner z Vídně.³⁰⁴

²⁹⁹ Viz Kokaislová (pozn. 297), s. 7.

³⁰⁰ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986.

³⁰¹ Viz Kokaislová (pozn. 297), s. 7.

³⁰² Ibidem, s. 3.

³⁰³ Viz Kokaislová (pozn. 297), s. 7.

³⁰⁴ Ibidem, s. 3.

Už roku 1939 bylo nutné provést rozsáhlé opravy, kvůli statickým vadám, hlavně trhlinám v klenbě.³⁰⁵ Kulturní památkou je stavba od 8. srpna 2000.³⁰⁶

Neogotický kostel Nanebevzetí Panny Marie [54, 55] je jednolodní stavbou orientovanou přibližně ze severu na jih s pravoúhlým transeptem, polygonálním pětibokým presbytářem a k jedné straně připojenou kaplí a z druhé strany sakristií. Jižní stranu uzavírá předsazená 60 metrů vysoká hranolová věž se vstupem, jejíž horní část tvoří osmiúhelník a vrchol osmiboká jehlancová střecha. Loď i transept kryjí sedlové střechy, střecha příčné lodi a presbytáře je uzavřena valbou. Vnější stěny kostela podpírají jednou odstupněné opěrné pilíře, opěráky věže mají trojí odstupnění. Fasádu hlavní lodi kostela člení z každé strany trojice vysokých lomených dvojitých oken s jednoduchou kružbou, stejné okno je i v průčelní věži kostela. Stejná okna osvětlují i prostor z jižní strany transeptu, jejich nižší verze prolamují severní stranu transeptu a stěny před triumfálním obloukem. Okna v presbytáři jsou jednoduchá lomená, nad nimi kruhová. Další kruhová okna jsou v průčelí transeptů a v přízemní části věže, v horní části věže, kde jsou vyplněna trojlistou kružbou. V polygonální části věže se střídající čtyři slepá okna a stejný počet obloukových oken. Okna kostela zdobí ornamentální vitraje, v presbytáři prostřední okno zdobí vitraj figurální s motivem Panny Marie v mandorle. V horní části věže pod kruhovými okny s kružbou je umístěn ze tří stran ciferník hodin.

Vstupní kamenný profilovaný portál [58] je sedlový s dvojicí vložených polosloupů přecházejících v rámování lomeného oblouku prázdného tympanonu. Vimperk umístěný nad portálem ukončuje kytky, rámuje je dvě fiály ukončené poupaty a podpírané konzolami s listovým ornamentem. Prostor vimperku vyplňuje čtyřlaločná kružba s prázdným erbem.

Vstup z klenutého podvěží tvoří opět sedlový profilovaný portál [59]. V jižní části je vestavěna kamenná varhanní kruchta s balustrádou, podpíraná dvěma svazkovými pilíři. V pozadí kruchty vystupují dva vtažené opěrné pilíře a válec šnekového schodiště s okny vedoucími do interiéru a s vchodem na kruchtu [60]. Kostel

³⁰⁵ Ibidem, s. 3.

³⁰⁶ Viz Orálková (ed.) (pozn. 286), s. 388.

klene křížová klenba [61], která v křížení přechází v hvězdicovou [62]. Jednotlivá pole oddělují klenební pasy. Hruškovitá žebra zakončují jednoduché i profilované patky s listovým dekorem a dvěma římsami. V presbytáři žebra nasedají na zkrácené přípory [63]. Prostor lodi kostela člení obíhající podokenní římsa a profilované pilastry přecházející v klenební pasy. Kněžiště od lodi kostela dělí profilovaný lomený triumfální oblouk s figurální výmalbou.

Celý interiér kostela [64] pokrývá rostlinná ornamentální nástěnná výmalba, s motivy imitujícími kameňářské gotických katedrál. Jde o velmi kvalitní výmalbu z roku 1908 od Rudolfa Kubíčka (1891–1983) z Uherského Hradiště, zvládnutou kompozičně i barevně.³⁰⁷ Figurální motivy najdeme na klenbě křížení, jde o medailony s obrazy čtyř evangelistů a mluvící pásky, na kterých je možné číst nápis: ZDRÁVAS MARIA MILOSTI PLNÁ TY MEZI ŽENAMI VYVÝŠENÁ JSI SVATÁ BOŽÍ RODIČKO NADE SBORY ANDĚLŮ KRISTEM NEBESKÝM. Na vrcholu vítězného oblouku je Bůh Otec ve zlatém nimbu, kolem sbor andělů s nápisovými páskami s textem: HOSPODIN, BŮH ZÁSTUPŮ, SVATÝ, SVATÝ, SVATÝ. Pod postranními okny presbytáře jsou postavy svatých Cyrila a Metoděje a v té době zatím jen blahoslavených Klementa Maria Hofbauera a Jana Sarkandera v životní velikosti.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Vsi patří do pomyslné skupiny Merettových neogotických kostelů, kde se v exteriéru i interiéru uplatňuje jeho typický rukopis. Z umělecko-historického hlediska jde o kvalitní stavbu zbudovanou v tehdy oblíbeném neogotickém stylu za přispění umělců a řemeslníků z blízkého okolí i vzdálenějších míst.³⁰⁸ V pozoruhodných detailech, tvořených florálními gotizujícími kreacemi, odkazuje na modulové tvary z kreseb Eugèna Emmanuela Viollet-le-Duca (1814–1879), nejproslulejšího architekta té doby, zaměřeného na neogotickou architekturu.³⁰⁹

³⁰⁷ NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986.

³⁰⁸ Viz Kokaislová (pozn. 297), s. 5.

³⁰⁹ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 330.

5.1.5. Kostel svatého Petra a Pavla v obci Rataje

Farní kostel svatého Petra a Pavla v Ratajích v okrese Kroměříž ve zlínském kraji je výraznou dominantou samotné obce i blízkého okolí. Postaven byl v centru obce mezi lety 1881 a 1884 dle návrhu architekta Gustava Meretty.³¹⁰

Kostel byl od počátku zamýšlen jako novostavba na místě původního kostela, který tvořila gotická kaple, v průběhu let upravovaná, rozšiřovaná a dostavovaná přistavěním dvou pobočných kaplí a presbyteria a vysvěcená olomouckým biskupem Jakubem Arnoštem z Lichtenštejna 21. srpna 1740.³¹¹ O sto let později tento kostel i s dřevěnou věží, která u něj stála, vyhořel při velkém požáru vesnice dne 21. dubna 1840.³¹² Po požáru byl kostel opět vystaven za 10 000 zlatých. V přední části byla ke kostelu připojena věž a prodlouženo presbyterium, za nímž byla sakristie. Kostel měl jednoduchou plochou, tak zvanou vlašskou střechu, krytou plechem, a ještě téhož roku byl kostel opět vysvěcen.³¹³ Už roku 1850 se objevily trhliny na stěnách, kvůli špatným základům bez malty, jak bylo zjištěno při jeho pozdějším bourání. Roku 1879 spadl při mši svaté kus ledu mezi ministranty, a to byl jeden z podnětů pro stavbu nového kostela.³¹⁴ Stavbu nového chrámu páně podnítil tehdejší farář Vincenc Vašek, který již od svého nástupu sbíral peníze na stavbu. Tento farář také sepsal Pamětní listinu o stavbě nového chrámu páně, uloženou v báni kostela a v archivu fary.³¹⁵

Po vydání povolení konsistoře a úřadu³¹⁶ si místní farář vyžádal od Bedřicha z Fürstenberka služby architekta Gustava Meretty, pro zhotovení nákrešů na stavbu nového kostela a vedení stavby. S dovolením arcibiskupa architekt Meretta vytvořil nákrešy a z nich shromáždění farníků vybralo nákreš kostela s dvěma věžemi v gotickém slohu. Dále se usnesli na financování stavby z dobrovolných darů farníků

³¹⁰ NPÚ Kroměříž, *Kostel svatého Petra a Pavla, Rataje. Evidenční list památky*, 1967.

³¹¹ Tehdejší farář Vincenc Vašek našel latinskou poznámku na oltáři Panny Marie o svěcení kostela. *Kronika farnosti Rataje*, s. 7.

³¹² *Ibidem*, s. 7–8. – Poničeny byly i zvony, u největšího vznikla při pádu na zem trhлина. Zvon nechali na vlastní náklady přelit v Olomouci u zvonáře Leopolda Stankého manželé František a Anna Hubíkovy ze Šelechovic. Roku 1852 byl posvěcen ke cti sv. Františka a sv. Anny.

³¹³ *Ibidem*, s. 8.

³¹⁴ *Ibidem*, s. 8.

³¹⁵ Na místo faráře nastoupil roku 1869, zemřel náhle 17. prosince 1885. – *Ibidem*, s. 7–8, 18.

³¹⁶ Dne 22. března 1881 se sešla, zákonem předepsaná, politická komise složená z c. k. okresního hejtmana Kroměřížského, pana Pompe, c. k. okresního komisaře pan Kallera, c. k. krajského technického inženýra Wendela (+ 1883), nadinženýra Gustava Meretty, místního duchovenstva, kostelního výboru, představenstva a členů výborů jednotlivých přifařených obcí. Tato komise uznala a schválila nákrešy, a tak bylo uděleno politické povolení. Viz *Kronika farnosti Rataje*, s. 10.

a jiných dobrodinců. K roku 1869 bylo v pokladně 812 zlatých 82,5 krejcarů, koncem roku 1880 měla farnost naspořeno 11 672 zlatých a 47 krejcarů.³¹⁷

Novou pobídku k příspěvkům a darům na stavbu pronesl místní farář 7. února 1881. Skládali se nejen místní, ale i lidé z okolních vesnic pod vedením místních duchovních, předsedy kostelního výboru a předsedou školního výboru z Rataj, k nimž se připojili členové kostelních výborů a starostové z přiřazených obcí. Takto bylo vybráno na úpisech, splatných do čtyř let, 4505 zlatých a 99 krejcarů v Ratajích, 232 zlatých a 50 krejcarů v Popovicích, 1422 zlatých v Sobělicích, dalších 2014 zlatých a 10 krejcarů v Šelešovicích a 1053 zlatých a 50 krejcarů v Drahlově. Přispěli i obyvatelé ve Věžkách částkou 731 zlatých. Celkem 12071 zlatých.³¹⁸ Přiřazené obce se rovněž zavázaly opatřit veškeré povozy potřebné ke stavbě chrámu. Potřebný kámen darovala patronka chrámu hraběnka Leopoldina z Thun-Hohensteinu (1825–1902), v ceně 6000 zlatých. Cihly pro stavbu z části vyráběla obecní cihelna a z části je zakoupili z knížecí arcibiskupské cihelny, z městské kroměřížské cihelny a z cihelny pana Kühula.³¹⁹

Dalším štědrým darem přispěla opět hraběnka Leopoldina, a to třemi okny do presbytáře s obrazy světců *svatého Petra a Pavla, svatých Cyrila a Metoděje, svatého Jana Nepomuckého a blahoslaveného Jana Sarkandera* (svatořečen 21. květen 1995) v ceně 2800 zlatých. Místní farář a inženýr Gustav Meretta darovali okna s obrazem *Křest Krista* do křestní kaple v ceně 500 zlatých. Obecní rada obce Rataje darovala okno s obrazem patrona rolníků *svatého Isidora* za 500 zlatých.³²⁰ Pozadu nezůstaly ani okolní obce, například obec Popovice darovala okno s obrazem světice, Šelešovice u Drahlov daly okno s obrazem *Kající se Máří Magdaleny*, Sobělice a Věžky okno s výjevem kde *Ježíš odevzdává svatému Petrovi klíče*. Všechny tyto dary měly shodnou hodnotu 500 zlatých. Pan Josef John z Olomouce s manželkou Rosalíí Bajarovou dali dvě okna, jedno z nich s obrazem *svatého Josefa* v hodnotě 400 zlatých. Další tři okna po 225 zlatých, darovali pan František Plaček s manželkou, pan Jan Dohnal z Rataj a František Sedláček z Popovic. Tři kulatá okna s obrazy *Panny Marie*,

³¹⁷ Ibidem, s. 9.

³¹⁸ Ibidem, s. 9–10.

³¹⁹ Ibidem, s. 10. Z knížecí arcibiskupské cihelny se zakoupilo 1000 kusů za 14. zlatých, stejně tak z městské kroměřížské cihelny a z cihelny pana Kühula dalších 1000 kusů za 15 zlatých.

³²⁰ Ibidem, s. 10–11.

svaté Cecílie a *svaté Anežky* darovali Anna Plačková z Rataj, druhé Josefa Dostálová a třetí František Příbyl z Drahlova.³²¹

Hlavní oltář z mramoru, za 1500 zlatých, obětoval vzpomínce na syna pan František Vrzal s manželkou z Popovic. Na boční Mariánský oltář věnovaný pannám z farnosti, v hodnotě 1100 zlatých, darovaly sestry Dvořákovy ze Šelešovic sochu *Panny Marie Lurdské* za 158 zlatých a 85 krejcarů. Pro oltář *svaté Anny*, věnovaný manželkám a matkám farnosti, dali manželé Jan a Anna Žourkovi sochu *svaté Anny* za 160 zlatých. Všechna okna a sochy zakoupili v královské umělecké dílně Majerově v Mnichově v Bavorsku. K vybavení kostela patří i dvě zpodobnění v neogotickém slohu podle nákresu architekta stavby, Gustava Meretty, darované farářem v ceně 700 zlatých.³²²

Varhany byly objednány v Novém Jičíně u pana Karla Neussra za 2100 zlatých z dobrovolné sbírky z 27. prosince 1882. Následující finance a vybavení se sbíraly porůznu z darů i závětí. Před velikonočními svátky 1881 se konalo důstojné rozloučení se starým kostelem a příští mše byly konány ve hřbitovním kostelíku s provizorně přistavenou dřevěnou lodí. Téhož roku se v dubnu spustili zvony z věže starého kostela a začalo bourání za bezplatné pomoci farníků a 23. května 1881 začali kopat základy nového kostela. Základní kámen posvětil dne 6. června 1881 kanovník Dvořák z Kroměříže.³²³

Zednické práce vedl sám Meretta s polírem panem Janem Minaříkem z Napajedel a podle kroniky šlo o „poctivou a svědomitou práci“, dbalou na důkladnost stavby. Druhým zednickým mistrem se stal roku 1883, kvůli nedbalosti prvního mistra, Václava Štěrbý, pan Messenský z Kroměříže. Jsou známa i jména řemeslníků, kteří se na pracích pro kostel podíleli. Byli to tesař Václav Růžička a stolař František Pluháček z Kroměříže, kameník K. Herle ze Zušové, řezbářské práce obstaral akademický sochař Ferdinand Meumaur z Kroměříže. Zámečnické práce měl na starost pan Nesvadba z Kroměříže, kříže na věže a zámky zhotovil pan Hoffener z Olomouce. Mramorové oltáře dodal pan Hanke z Kunzendorfu. Kvůli zmíněné nedbalosti prvního zednického mistra byly obavy o dodržení plánovaného ukončení prací na stavbě, které se

³²¹ Ibidem, s. 11.

³²² Ibidem, s. 11.

³²³ Ibidem, s. 12.

předpokládalo na konci roku 1883 a musely by se posunout na rok 1884, avšak stavba pokročila a již roku 1883 se konaly první mše.³²⁴ Dne 7. října roku 1883 se posvětily kříže určené pro věže, na levou věž byl kříž vyzdvižen ještě téhož dne, na druhou 22. října 1883.³²⁵ Stavba od svého začátku na jaře roku 1881, s dokončením v zimě 1883 a menšími pracemi a výzdobou v roce 1884 a dalšími dodělvkami a vybavením, stála k 30. lednu 1886 celkem 70 392 zlatých.³²⁶ Po dokončení výzdoby olomoucký biskup Theodor Kohn (1845–1915) kostel dne 7. července 1889 vysvětil.³²⁷ Památkově je stavba chráněna od 3. května 1958.³²⁸

V roce 1931 byla provedena rekonstrukce střechy a v roce 1998 výměna podlahy.³²⁹ Od roku 2003 probíhaly v ratajském kostele restaurační práce na výmalbě vytvořené roku 1884. První etapa práce proběhla v presbytáři a na vítězném oblouku. V roce 2004 pokračovaly práce ve střední lodi s kůrem, v roce 2005 v křestní kapli a v prostoru pod kůrem a věžemi. Jako další přišlo na řadu restaurování pravé boční lodi a sakristie a v poslední etapě z roku 2007 obnova výmalby levé boční lodě a rekonstrukce ornamentiky věnců kolem konsekračních křížů, která se nedochovala. Malby řešené jako celek, nanášením barev ornamentů pomocí šablon, byly za léta trvání značně zvětralé, zpráškovatělé a překryté vrstvou nečistot. Místy v klenbě opadávaly i s omítkou. Figurální detaily v malbě byly vytvořeny v olejomalbě. V rámci restaurování došlo i na obnovení zlacení plátkovým zlatem na hranách klenebních žeber, hlavic sloupků a hvězd na klenbě. Malby restauroval akademický malíř restaurátor František Sysel.³³⁰ Pod záštitou restaurátora byly postupně obnoveny i věže chrámu restaurátorem Mgr. Ondřejem Sklenářem.³³¹

³²⁴ Ibidem, s. 13.

³²⁵ Ibidem, s. 13–14.

³²⁶ Ibidem, s. 14, 15–17.

³²⁷ Tomáš Tesař, Historie farnosti – Farní kostel sv. Petra a Pavla v Ratajích, *Farnost Rataje*, <https://farnostrataje.webnode.cz/historie-farnosti/>, vyhledáno 5. 9. 2019.

³²⁸ NPÚ Kroměříž, *Kostel svatého Petra a Pavla, Rataje. Evidenční list památky*, 1967.

³²⁹ Luděk Vláčil, Kostel sv. Petra a Pavla, *Hrady.cz*, <https://www.hrady.cz/index.php?OID=12640>, vyhledáno 5. 9. 2019.

³³⁰ František Sysel, *Závěrečná zpráva o restaurování šablonové výmalby z r. 1884 v interiéru kostela sv. Petra a Pavla v Ratajích*, 2006, in: Karton 6119, NPÚ Kroměříž, Rataje, Farní kostel sv. Petra a Pavla.

³³¹ NPÚ Kroměříž, Karton A-20, KM Rataje, kostel sv. Petra a Pavla, Nelly Komendová, Vyjádření k žádosti, *Restaurování kamenných prvků severní a jižní věže*, Kroměříž 2013. – Ondřej Sklenář, *Restaurátorská zpráva*, 2013. – *Restaurátorské práce na kamenných prvcích levé věže Kostela sv. Petra a Pavla (z pohledu diváka) horní část s fiálami, kytkami a kamennými římsami. – Restaurátorské práce na kamenných prvcích pravé věže Kostela sv. Petra a Pavla (z pohledu diváka) horní část s fiálami, kytkami a kamennými římsami.*

V případě farního kostela svatého Petra a Pavla [65, 66] se jedná o přibližně orientovanou neogotickou stavbu složenou z polygonálního presbytáře tvořeného sedmi stranami desetiúhelníku, bazilikálního trojlodí s vyvýšenou hlavní lodí, sakristií a jednou kaplí umístěných v polygonálním závěru bočních lodí po stranách kněžiště a dvojicí věží v západním průčelí a k nim po stranách připojených těles krytých schodišť. Trojlodí je kryto sedlovou střechou, a polosedlovými střechami nad bočními loděmi, nad presbytářem je střecha zvalbená a věže kryjí polygonální jehlance. Oproti dřívější břidlici je dnes celé zastřešení řešeno plechovou krytinou.³³² Čtyřboké hranolové věže v průčelí jsou třípatrové se čtyřmi trojúhelníkovými štíty, se slepými kruhovými okny, zakončenými velkou gotickou kytkou a čtyřmi nárožními fiálami vysokými asi 6 metrů. Tyto fiály mají u paty vedle sebe ještě osazeny na menších trojúhelníkových štítech dvě malé kytky v gotickém stylu. Boční lodě a polygonální závěry presbytáře, kaple a sakristie podpírají dvakrát odstupněné opěrné pilíře. V případě průčelních věží jsou opěráky třikrát odstupněné. Vyvýšené stěny hlavní lodi prosvětlují kruhová okénka a trojitá sdružená okna se dvěma sloupky, vycházejícími z románského tvarosloví, vedoucí do prostoru nad bočními loděmi. Stěny těchto bočních lodí a presbytáře prolamují mezi opěrnými pilíři umístěná jednoduchá profilovaná dvojitá lomená okna s jednoduchou kružbou s kruhem ve vrcholu. Ostatní okna mají jednoduchý tvar, v průčelí nad vchodem je užita rozeta. Většinu oken zdobí vitráže. Ve štítu průčelí, mezi věžemi, se nachází ciferník hodin.

Vstup do chrámu zajišťuje trojice odstupněných kamenných sedlových portálů s profilací a s tympanonem v lomeném oblouku nadpraží. Hlavní portál [67] zdobí dvě trojice, po stranách vložených, polosloupů s listovými hlavicemi, postavené na obíhajícím soklu. V tympanonu je vložený obraz *Krista Pantokratora*. Postranní portály jsou menší, tesané stejně jako hlavní portál, ale pouze se dvěma sloupky po obou stranách [68]. Obrazy v jejich tympanonech zobrazují církevní otce.

Kostel je klenut jednotlivými poli křížové klenby [69]. Presbytář klene hvězdicový motiv [70]. Závěry sakristie a kaple mají šesti-paprscité závěry a křížové klenby [71, 72]. Kruchta u západního průčelí je podklenuta hvězdovou klenbou [73].

³³² NPÚ Kroměříž, *Kostel svatého Petra a Pavla, Rataje. Evidenční list památky*, 1967.

Vyžlabená žebra kleneb nasedají na válcovité přípory přisazené ke svazkovým pilířům se zdobenými listovými hlavicemi nebo jen na listové konzoly v případě podvěží.

Vnitřní prostor lodi dělí klenební pasy se svazkovými příporami, okna vedoucí na tribunu ochozu a přízemní sokl. Kněžiště je od lodi kostela odděleno nevýrazným triumfálním obloukem s třemi příporami, přecházejícími do profilace lomeného oblouku. Výrazným prvkem interiéru je bohatá výmalba tvořená převážně šablonovými ornamenty na zdech a hvězdnou oblohou na klenbách kostela, včetně přípor a klenebních žeber. Další podstatnou částí výmalby jsou figurální výjevy v prostoru kostela s výjevy *Klanění pastýřů* v presbytáři [74], *Panny Marie Hostýnské* a *Korunování Panny Marie* nad oltáři v bočních lodích, obrazy *svatého Václava* a *svaté Ludmily* pod balustrádou krucht a *Oběť Noemova*, *Vyhnání z ráje*, *Bůh Otec* z prostoru pod varhaní kruchtou. Autorem těchto temperových maleb s detaily provedenými v olejomalbě z roku 1884 až 1885 byl vídeňský malíř sakrálních interiérů Hans Zatzka (1859–1945). Na zdi kostela jsou dvě pamětní desky, připomínající vysvěcení kostela.

Stavbou ratajského farního kostela architekt navázal na stavbu velkých francouzských katedrál budovaných převážně ve stylu internacionální gotiky. Ačkoliv jde v případě ratajského kostela o venkovskou stavbu, je ve své formě klasické dvojevěžové katedrály velice reprezentativní. V detailech oken se podobá *kostelu Nanebevzetí Panny Marie* ve Staré Vsi, kde užil v lodi a průčelí stejná okna, nebo oknům presbytáře *kostela sv. Ondřeje ve Slezských Pavlovicích*, vycházející ze vzorů z poloviny 13. století uplatněných i v českém prostředí.³³³ Monumentalita kostela v Ratajích je i po dlouhých letech působivá a svým pojetím průčelí připomene i zjednodušenou a méně zdobnou verzi rozčlenění katedrály svatého Václava v Olomouci.

5.1.6. Kostel svatého Jana Nepomuckého v obci Křenovice

Farní kostel svatého Jana Nepomuckého je, podobně jako mnohé další kostelní stavby, situován na návsi obce, v tomto případě jej najdeme v obci Křenovice v okrese

³³³ Stejná okna můžeme vidět například v *Anežském klášteře*, kol. 1250.

Přerov v Olomouckém kraji. Jedná se o další z neogoticky laděných církevních staveb. Kostel vznikl mezi lety 1885 až 1887 podle návrhu architekta Gustava Meretty.³³⁴ Stavbu kostela vyměřil inženýr Josef Wischin z Olomouce a roli stavbyvedoucího zastával zednický mistr Alois Müller z Olomouce.³³⁵

Stavba nového kostela začala v blízkosti kaple sv. Jana Nepomuckého, rozebrané se svolením kardinála Bedřicha z Fürstenberka roku 1888. Podnět ke stavbě dal 9. března 1885, místní sedlák a bývalý starosta obce, František Sázel se svou ženou Františkou, aby místní věřící nemuseli docházet na bohoslužby do Kojetína, kde je tamní farníci nenechali sedět v lavicích. Manželé věnovali 20 000 zlatých na zřízení kostela a fary v Křenovicích s podmínkou, že i ostatní občané budou ochotni přispět. Návrh se u občanů setkal s nadšením a společně se složili na část potřebných financí a materiál.³³⁶ Místní nedbali rady naspořit více prostředků na stavbu a rozhodli se pro okamžitou stavbu.³³⁷ O plány na nový kostel a rozpočet byl požádán arcibiskupský architekt Gustav Meretta. Osobně prohlédl vybrané místo pro stavbu a vypracoval plán novogotického klenutého kostela s rozpočtem nákladů, podle kterého měla stát stavba kostela včetně materiálu a prací 34 850 zlatých, přičemž by mohli ušetřit 10 000 zlatých dodáním vlastního materiálu.³³⁸

Celý rok 1886 byl pak věnován právě opatření materiálu na stavbu. Lámaný kámen se dovážel hlavně z nedalekých Hradčan. Cihly dělali a pálili sami místní, písek zdarma poskytli obce Kojetín a Bezměrov. Stavba kostela byla bez námitek povolena a od 16. července 1886 zahájena dle zmíněného projektu architekta a inženýra Meretty. Na doporučení architekta zadal stavbu kostelní výbor³³⁹ inženýru Josefu Wischinovi z Olomouce, stavbyvedoucím se stal zednický mistr Alois Müller z Olomouce.³⁴⁰ Stavitel Wischin 28. března 1887 vyměřil a vytyčil stavební plochu a začalo se pracovat na základech stavby. Na budování se podíleli všichni občané obce.³⁴¹ Stavba základů

³³⁴ Římskokatolická farnost Křenovice u Kojetína, *Kronika farnosti Křenovice*, s. 4. – Samek, Umělecké památky Moravy a Slezska 2 J/N (pozn. 258), s. 156.

³³⁵ Římskokatolická farnost Křenovice u Kojetína, *Kronika farnosti Křenovice*, s. 4.

³³⁶ *Ibidem*, s. 2–4.

³³⁷ *Ibidem*, doplněk ke s. 2.

³³⁸ *Ibidem*, s. 2–4.

³³⁹ *Ibidem*, s. 4.; Zvolený deseti členný výbor kostelní později rozšířen o 5 členů – který měl řídit provádění stavby, předsedou zvolen Jos. Sázel, pokladní starosta Rozkošný, pak František Telička, další členové: Antonín Hrušák, Antonín Smažinka, František Jašek, Jan Horák. Viz *Ibidem* doplněk ke s. 2

³⁴⁰ *Ibidem*, s. 4.

³⁴¹ *Ibidem*, s. 5.; (2 m pod věží, 1 ½ m pod lodí, a 1 m pod presbytářem a sakristií.)

probíhala od 4. dubna pod vedením stavbyvedoucího Aloise Müllera a pokračovala neobyčejně rychle. 30. května už stála věž, 30. června na ni byla umístěna kovová bāň s vloženým pozdravem budoucím a vysvěcený železný kříž. Brzy nato byla dokončena vazba a krytí střechy a 16. září pak dokončena klenba a položena dlažba. Koncem roku 1887 už byla stavba kostelní budovy zhruba dohotovena.³⁴² Základní kámen byl položen a zazděn bez církevní slavnosti 26. dubna 1887 kvůli začátku stavby bez schválení plánu a povolení církevní vrchnosti, občané se domnívali, že plán schválen je a prosili o dodatečné schválení a povolení. Povolení dosáhli přípisem konsistoře ze dne 17. srpna 1887.³⁴³

Před vyfařením Křenovic z kojetínské farnosti bylo potřeba vybudovat ještě faru, která přišla podle konsistoří schváleného plánu a rozpočtu Gustava Meretty na 11 280 zlatých. Stavbu řídil opět Alois Müller, zednický mistr z Olomouce. Vystaly však potíže s penězi a k dokončení budovy fary došlo až v roce 1889, hospodářská stavení pak stála až roku 1890.³⁴⁴

Tři zvony do nového kostela výbor objednal u firmy Hilzer ve Vídeňském Novém Městě za 1460 zlatých. Posvětil je místní probošt Emanuel Wois. Se všemi výdaji přišly na 1707 zlatých a poprvé se v kostele rozezněly 11. srpna 1887.³⁴⁵

Roku 1888 přišel čas na vnitřní zařízení kostela, odhadnuté přibližně na 8000 zlatých. Přispěly na ni hlavně místní ženy, díky nimž mohl být pořízen hlavní oltář za 200 zlatých a kazatelna prý za 800 zl., obojí objednáno na radu Meretty od vídeňského spolku sochařů. Obraz na hlavní oltář za 300 zl.³⁴⁶ namaloval malíř Hans Zatzka ve Vídni. Téhož roku byla ještě objednána křtitelnice pro kostel a pan Josef Sázel koupil 10 svícňů na hlavní oltář asi za 280 zl. Přibyly i další dary od ostatních farníků.³⁴⁷ 14. března 1889 proběhla kolaudace a 16. května, s povolením arcibiskupa Fürstenberka, kostel vysvětil kroměřížský probošt Adam hrabě Potulický (1849–1920).³⁴⁸

³⁴² Ibidem, s. 5.

³⁴³ Ibidem, s. 6.

³⁴⁴ Ibidem, s. 7.

³⁴⁵ Ibidem, s. 5.

³⁴⁶ Ibidem, s. 8., Oltářní obraz *Jana Nepomuckého* darovala Josefa roz. Růžičková z č. 19, provdaná za 3. muže Jana Jelínka v Měrovicích.

³⁴⁷ Ibidem, s. 8–10.

³⁴⁸ Ibidem, s. 8.

Pouhých deset let po dostavbě kostela nesla stavba vady, a proto 1897 uvnitř rozpukaný kostel s opadanou omítkou prošel opravou a dostalo se mu výmalby, kterou zařadily kostelní hospodáři Josef Sázal a František Telička. Na přání kostelního výboru zhotovil nákres malby v přiměřeném slohu a rozpočet kostelní malíř z Kroměříže František Přeček (1863–1939).³⁴⁹ Dle smlouvy vytvořil malbu podle nákresu, vodovými barvami, až na sokl, kde byly použity olejové barvy. Výmalba a částečné pozlacení stálo 1200 zlatých. Další části výzdoby se týkaly pozlacení hlavního oltáře a svršku kazatelny.³⁵⁰ Na slavobráně malíř Přeček vymaloval 3 medailony: *Božské srdce Páně*, *Srdce P. Marie* a *svatý Josef* (na svůj náklad Josefa Benešová, svobodná výměnkářka). Roku 1900 darovala kostelu paní Terezie Rozkošná obraz *svaté Aloise* namalovaný Františkem Přečkem, který doplnil novogotický rám, aby všechny obrazy v kostele měly podobnou úpravu. Celý náklad na malbu a výzdobu vnitřku chrámu stál 1450 zlatých, s výdaji za lešení asi 1500 zlatých. S výmalbou se začalo 16. dubna, dokončeno asi 3. července. Roku 1901 manželé Josef a Františka Daňkovi pořídili u kojetínského sochaře Hlobila kamenný reliéf *Nejsvětější Trojice* do tympanonu kostela.

V roce 1920–1921 byl kostel společně s celou obcí elektrifikován. Poprvé byl tak kostel elektricky osvětlen o Velikonocích roku 1921. Roku 1932 byla dána do presbytáře malovaná okna vyrobená v Brněnské firmě Říha. Námět výzdoby zvolil farář Ignác Rygal (svatí Cyril a Metoděj a Anežka Česká) a Th.Dr. Melichar Vožda (Klanění sv. Tří králů).

Různé opravy a úpravy kostela se nepříznivě projeví na stavu výmalby. Chrám hyzdily praskliny v omítce klenby a zdí, zejména u presbytáře a vše bylo nutno opravit. Roku 1935 se přikročilo k „oškrábání“ celého kostela, elektrické vedení uložili pod omítku, závady opravili a vše nově vymaloval místní rodák František Forýtek. Kroměřížský zdobíč a pozlacovač Jaroslav Urban při této příležitosti opravil oltáře a kazatelnu.

Další opravou kostel prošel roku 1949, a generální opravy se dočkal mezi lety 1965 až 1968. Tuto, zatím největší opravu zařídil farář P. Julius Křištof. Směla být

³⁴⁹ Ibidem, s. 16.

³⁵⁰ Ibidem, s. 16., Zlacení hlavního oltáře 120 zl. zaplatili napůl Josef Sázal a František Telička, svršek kazatelny 75 zl. Fr. Telička.

provedena jen svépomocí a uhrazena sbírkami, které se mohly konat jen v kostele jednou za měsíc. Začalo se opravou 42 metrů vysoké věže s tří metrovým železným křížem, poté byl kostel nově omítnut a 1968 proběhla nová vnitřní výmalba kostela, zlacení oltářů a vydláždění presbyteria bílým mramorem. Kvůli blízko projíždějícím těžkým vozům se stavba nevyhnula dalším nutným opravám, při níž byly roku 1974 opraveny praskliny v klenbě a vznikla nová výmalba. O čtyři roky později přišlo na řadu doplnění elektrického osvětlení.³⁵¹

Kostel v dnešní době dosud není kulturní památkou a nejsou ani snahy o jeho zapsání na seznam nemovitých kulturních památek. Kostel přišel o původní výmalbu a většinu vybavení, které mu přidávalo na umělecké i historické hodnotě.

Kostel svatého Jana Nepomuckého [75] je orientovaná podélná jednolodní stavba s čtvercovým presbytářem. Na východní straně se ke kněžišti přimyká v ose kostela polygonální sakristie [76] a obdélnou loď ukončuje v západním průčelí umístěná hranolová věž se vstupem, vedle níž je ze severní strany kaple a z jižní těleso šnekovitého schodiště připojeného k věži, kterou kryje jehlancová střecha. Zbytek stavby zastřešují sedlové střechy s plechovou krytinou, na vrcholu střechy presbytáře stojí další železný kříž, malé střešní vikýře na střeše lodi i presbytáře zdobí kovové kytky. Oporu stavbě poskytují jednou odstupněné opěrné pilíře, v případě věže architekt navrhl pilíře dvakrát odstupněné. Zdi hladce omítnutého kostela prolamují, v prostoru lodi a presbytáře, mezi pilíře umístěná hrotitá trojdílná okna s kružbami v podobě jeptišek a čtyřlístů. Okna sakristie jsou jednoduchá, nezdobená. V horní části věže jsou dvojité okna s jeptiškami a trojlístem, v dalších částech jsou okna jednoduchá. Pod střechou věže jsou na všech čtyřech stranách ciferníky kostelních hodiny.

Podvěžní vchod do kostela [77] rámuje lomený profilovaný portál s třemi vloženými polosloupky po každé straně. Tympanonu tvoří vitráž se zobrazením *svatého Antonína*. Portál ukončuje jednoduše profilovaný vimperk s reliéfem *Nejsvětější Trojice*. Nad vimperkem je rozetové okno.

³⁵¹ Římskokatolická farnost Křenovice u Kojetína, *Kronika farnosti Křenovice, Generální oprava kostela 1965, 1966, 1967, 1968.*

Vstup v podvěží je zaklenut křížovou klenbou [78]. V západní části lodi nese dvojice sloupů hudební krucht [79], která se klene nad vstupem do lodi kostela. Loď má tři pole křížové klenby [80], které jsou za sebou v rychlém sledu mezi klenebními pasy. Presbytář klene jedno pole křížové klenby [81]. Žebra kleneb jsou klínová s dvojitým výžlabkem, nasedají na přípory s hlavicemi zdobenými úponky vinné révy. Prostor lodi dělí klenební pasy rámované příporami, směřující až k zemi, kde navazují na obíhající nízký sokl. Chór je od lodi kostela oddělen triumfálním obloukem, rámovaným z vnitřní i vnější strany celkově čtyřmi příporami, které nesou profilací lomeného vítězného oblouku.

Z původní výmalby kostela zbyly tři medailony na slavnostním oblouku [82]. Na vrcholu je *Božské srdce Páně*, po pravici z pohledu návštěvníka je *Srdce Panny Marie* a vlevo je zobrazen *Svatý Josef*. Na klenebních pasech je po částech vytvořen nápis „Všechno k větší slávě Boží!“. Dnes nedochované části výmalby a vybavení kostela zachycuje dobová fotografie, přiložená ke kronice kostela [83].

I přes úpravy a absenci památkové ochrany nese kostel Jana Nepomuckého rysy tvorby Gustava Meretty. Hranolová věž v průčelí s odstupněnými pilíři, které kryjí vstup s reprezentativním portálem a rozetou, připomene další díla tohoto architekta, kde vstup lemují pilíře, dodávající stavbě na monumentalitě. Také detaily kružeb v oknech a rozetě nad portálem se hlásí k odkazu 13. století, hojně využívaného pro neogotickou architekturu.

5.2. Přestavby a restaurování

5.2.1. Kostel svaté Máří Magdalény v obci Hovězí

Farní kostel svaté Máří Magdalény je dominantou obce Hovězí ležící v okrese Vsetín, ve Zlínském kraji. Jeho nynější podoba je výsledkem přestavby původního kostela podle neogotických plánů arcibiskupského architekta Ing. Gustava Meretty, stavitelem kostela se stal Michal Kahánek.³⁵²

Kostel, jak už bylo zmíněno, vznikl přestavbou staršího kostela. Původně zde stál okolo roku 1688 kostel dřevěný. Díky sbírkám a za pomoci hraběte Jana Křtitele Illesházyho (1737–1799)³⁵³ mohla obec roku 1734 postavit barokní zděný kamenný kostel s dřevěnou zvonící, který zasvětili svaté Máří Magdaleně [90]. Z roku 1809 je znám popis kostela, kde je uvedeno, že kostel byl 23 metrů dlouhý a 9,5 metrů široký, měl 7 starých tabulových oken a dva boční vchody. Kůr původního kostela byl dřevěný, podlaha měla kamenné dláždění.³⁵⁴ Až roku 1843 došlo k povýšení na farnost.³⁵⁵ V letech 1890 až 1893 došlo k velké přestavbě a rozšíření kostela do dnešní neogotické podoby.³⁵⁶ Dřevěnou věž nahradila nová zděná s výškou 42 metrů³⁵⁷ s křížem na vrcholu a také vznikl nový sanktusník. Při přestavbě vyměnili shnilé trámy krovu, střechy pokryli břidlicí a kostel dostal nová okna a dveře. Sokl obložili kamenem a všechny římsy na věži a oknech obložili plechem. Byla položena nová dlažba, zhotoven nový dřevěný strop a kůr. Ke dřívějšímu zvonu přibyly na věži ještě dva větší

³⁵² NPÚ Kroměříž, 4019, Vsetín, Hovězí, *Areál kostela sv. Máří Magdaleny s náhrobkem se sochou sv. Huberta, Závažná stanoviska: Stavební úpravy sakristie, Výměna plechové střešní krytiny, Výmalba kostela*. – V dokumentech z roku 2016 označen za stavitele Michal Urbánek. Viz NPÚ Kroměříž, 4019, Vsetín, Hovězí, Nelly Komendová, Vyjádření k žádosti, *Vytápění kostela – výměna přímotopných konvektorů za teplovodní vytápění*, Kroměříž 2016, s. 2. – Nelly Komendová, Vyjádření k žádosti, *Výměna vnitřních dveří vedoucích ze zádveří za hlavním vstupem do lodi kostela – kypné dveře*, Kroměříž 2016, s. 1.

³⁵³ Pavel Mašláň, Majitelé zámku a panství Vsetín: Jan Křtitel Illesházy, *Valašský deník*, https://valassky.denik.cz/kultura_region/majitele-zamku-a-panstvi-vsetin-jan-krtitel-illeshazy-20141015.html, vyhledáno 30. 7. 2019.

³⁵⁴ NPÚ Kroměříž, 4019, Vsetín, Hovězí, *Areál kostela sv. Máří Magdaleny s náhrobkem se sochou sv. Huberta, Závažná stanoviska: Stavební úpravy sakristie, Výměna plechové střešní krytiny, Výmalba kostela*.

³⁵⁵ Matouš Václavek, *Vlastivěda moravská II: Místopis Moravy III: Jičínský kraj – čís. 71, Vsatský okres*, Brno 1909, s. 88.

³⁵⁶ NPÚ Kroměříž, *Hovězí, kostel sv. Maří Magdalény. Rozhodnutí o prohlášení za kulturní památku*, Praha 2001.

³⁵⁷ Viz Václavek (pozn. 355), s. 89.

zvony, odkoupené roku 1889 od vsetínské farnosti. Jeden z nich nese letopočet 1523, druhý snad ještě starší je bez nápisu.³⁵⁸

Vnitřní výzdoba kostela vznikla roku 1894. Kostel vymaloval akademický malíř z Vídně, Franz Schönbrunner (1845–1903).³⁵⁹ Nově postavené oltáře z roku 1895 navrhl konzervátor Franz Rosmaěl (1846–1916) z Valašského Meziříčí.³⁶⁰ Jde o hlavní oltář vyrobený firmou COLLI – Innsbruck z Tyrolského Innsbrucku, se dvěma dřevěnými polychromovanými barokními sochami andílků, přenesených pravděpodobně z Valašského Meziříčí a boční oltář Panny Marie, taktéž vyrobený firmou COLLI – Innsbruck. Dále k vybavení kostela patří i dřevěné polychromované sochy *svaté Aloise*, *svatého Josefa*, *svatého Jana Evangelisty* a *svatého Františka z Assisi*.³⁶¹ Interiér dále zdobí terakotová křížová cesta z roku 1944, vytvořená v Chrámovém družstvu Pelhřimov.³⁶²

V roce 1947 byla instalována nová vitrážová okna v presbytáři podle návrhu prof. Františka Viktora Mokrého (1892–1975). Stávající okna v sakristii pocházejí z druhé poloviny 20. století. Jsou kastlová dvoukřídlá dovnitř otevíratelná. V roce 1960 byl kostel nově vymalován podle návrhu akademického malíře Františka Peňáze (1912–1996). Tyto malby byly v roce 1984 restaurovány místním malířem Ladislavem Jurčíkem. Došlo tak k překopírování dvou obrazů do přední části lodi na místo kazatelny a odstraněného oltáře Panny Marie. Na uvolněné plochy namaloval Ladislav Jurčík dva nové obrazy. V roce 1961 nahradil stávající dřevěný strop, který byl v havarijním stavu, nový kazetový strop ze železobetonu. Během působení pana faráře ThDr. Emila Pluhaře, mezi lety 1978–2004, proběhla generální oprava kostela, při níž byla omítka otlučena až na kámen, provedla se rekonstrukce osvětlení, kanál kolem kostela, a plechovou střešní krytinu, která v průběhů let nahradila původní břidlici, vystřídal keramické střešní tašky. Roku 2007 vznikla nová výmalba interiéru kostela spojená s přemalbou nástěnných obrazů s motivy svaté Máří Magdalény z roku 1960

³⁵⁸ Ibidem, s. 89.

³⁵⁹ NPÚ Kroměříž, 4019, Vsetín, Hovězí, *Areál kostela sv. Máří Magdaleny s náhrobkem se sochou sv. Huberta, Závažná stanoviska: Stavební úpravy sakristie, Výměna plechové střešní krytiny, Výmalba kostela.*

³⁶⁰ Franz Rosmaěl, nar. 28. 3. 1846 v obci Cetechovice, konzervátor památkové péče; návrhář kostelních interiérů – Josef Fabián – Jiří Demel, *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000*, Valašské Meziříčí 2000.

³⁶¹ Viz NPÚ Kroměříž, Hovězí (pozn. 356)

³⁶² Ibidem.

a 1984.³⁶³ Kostel je i s přilehlým areálem s *barokním krucifixem a náhrobkem se sochou sv. Huberta* památkově chráněn od 3. května 1958 a od 4. ledna 2001 je kulturní památkou.³⁶⁴

Východně orientovaný kostel *svaté Máří Magdalény* [88] má podélnou jednolodní dispozici s polygonálním trojbokým závěrem, z jihu připojenou moderní patrovou stavbou se sakristií a sociálním zařízením [89]. Na západě umístěný hranol představěné věže se nad úroveň střechy lodi kostela zužuje a přejímá polygonální tvar s úzkými vysokými lomenými okny na všech stranách a věži s vysokou špicí a křížem. Ze severní strany je k věži připojené těleso s vloženým schodištěm. V odskoku zdíva věže z jižní strany, je umístěn přízemní přístavek, dříve sloužící jako kotelna na topné oleje, dnes využíván jako sklad. Sedlové střechy kryje keramická střešní krytina, oproti plechem kryté věži, sanktusníku s křížem, stříšce skladového přístavku a římsám. Stěny kostela jsou hladké, bez viditelných opěrných prvků. Jednoduchou fasádu dělí jen přízemní sokl s profilací. Šest širokých lomených oken lodi má jednoduché profilované ostění s vitrážemi z roku 1947. Tři užší okna sakristie zdobí vitraje ze druhé poloviny 20. století, dnes zde jsou umístěny jejich kopie z roku 2011. Největší okno, s bohatou profilací, se nachází v průčelí nad hlavním vstupem do kostela.

Reprezentační západní vstup tvoří portál [91] s archivoltami a tympanon s reliéfem *Krista s anděly* nad pravoúhlými dvoukřídlými dveřmi. Hojně využívaný boční vchod ze severní strany kryje zděný přístavek se stříškou.

Podvěží je zaklenuto jedním polem křížové klenby s klínovými žebry s výžlabkem [92]. Plochý kazetový strop lodi i presbytáře dnes tvoří železobeton [93]. V západní části při vstupu do kostela vyzdvihují dvě dvojice sloupů na soklech s prstenci a římsovými hlavicemi, které nesou konzoly s příčnými trámy, dřevěnou

³⁶³ NPÚ Kroměříž, 4019, Vsetín, Hovězí, *Areál kostela sv. Máří Magdaleny s náhrobkem se sochou sv. Huberta, Závazná stanoviska: Stavební úpravy sakristie, Výměna plechové střešní krytiny, Výmalba kostela* – Obec Hovězí, Historie farního kostela v Hovězí, *Obec Hovězí*, https://www.obec-hovezi.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=4634&id_ktg=1070&n=historie%2Dfarniho%2Dkostela%2Dv%2Dhovezi, vyhledáno 29. 7. 2019.

³⁶⁴ *Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-mari-magdaleny-12822126>, vyhledáno 29. 7. 2019.

varhaní kruchtu se slepou balustrádou [94]. Prostor lodi i kněžiště je hladký, výjimku tvoří lehké vyžlabení triumfálního oblouku a přízemní dřevěné obložení stěn lodi kostela [95].

V současné době je nástěnná malba zachována jen po stranách horní části vítězného oblouku. Malby s motivy *svaté Máří Magdalény* z let 1960 a 1984 jsou přetřeny novou výmalbou, provedenou roku 2007.

Renovace kostela svaté Máří Magdalény v Hovězí dokládá místní stavitelskou produkci vycházející z dispozice původní stavby z poloviny 18. století a je další ukázkou díla architekta Meretty. Výraznou věží s polygonální horní částí a vysokou špicí dodal architekt stavbě kostela monumentalitu a připodobnil jej k dalším výrazným neogotickým stavbám na Moravě i ve Slezsku.

5.2.2. Kostel svatého Václava v Olomouci

Katedrála svatého Václava se tyčí na Václavském náměstí v krajském městě Olomouc. Stavba dominuje celému okolí a podílí se na utváření panoramatu celého města. Jeho nynější podoba je výsledkem neogotické přestavby z let 1883–1892, kterou provedl inženýr Gustav Meretta ve spolupráci s vídeňským architektem Richardem Völkelem (18. 12. 1859, Vídeň –?), který stavbu dokončil.³⁶⁵

Přestavbu chrámu inicioval arcibiskup Bedřich lantkrabě Fürstenberk (1853–1892), který se touto myšlenkou zabýval už od svého nástupu do funkce arcibiskupa.³⁶⁶ Olomoucký dóm byl neucelenou směsicí několika stavebních slohů, což tehdy na obyvatele působilo neuceleně, roztržštěně a neharmonicky.³⁶⁷

Své plány na přestavbu vypracovalo hned několik architektů. Jako první se tomuto projektu věnoval vídeňský architekt Josef Erwin von Lippert, který vytvořil

³⁶⁵ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁶⁶ Miloslav Pojsl, *Olomouc: Katedrála sv. Václava*, Olomouc 1990, s. 8. – Josef Kachník, *Olomoucký metropolitní chrám sv. Václava*, Olomouc 1931, s. 17. – NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁶⁷ Viz Pojsl (pozn. 366), s. 8. – Viz Kachník (pozn. 366), s. 17.

velké množství poměrně podrobných pohledů, řezů a půdorysů a navrhl několik variant přestavby [98, 99].³⁶⁸ Šlo však spíše o akademická než praktická projekční řešení. Svými návrhy přispěl inženýr Karl Biefel (1819–1899), který se stal známý především svým objevem oken někdejšího románského paláce (1867).³⁶⁹ Definitivní návrh přestavby dómu od Gustava Meretty vznikl zčásti na základech předchozích plánů Josefa von Lipperta a Karla Biefela. Částečně se na nich podílel i Merettův spolupracovník a nástupce Richard Völkel [100].³⁷⁰

Stavbu architekt Meretta plánoval nejspíše už od podzimu 1882, definitivní návrh vytvořil o rok později. Plán z roku 1882 například ještě počítal s dvěma novými identickými kaplemi po stranách presbytáře a předsíní před západním průčelím.³⁷¹ Jiný půdorys ze 14. března 1883 ukazuje třetí věž na místě jižní kaple a další novostavbu věže představenou před západní průčelí.³⁷² Přípravy pro novogotickou přestavbu katedrály Meretta dokončil v roce 1883, kdy byl položen a posvěcen základní kámen k chórové kapli sv. Cyrila a Metoděje, ačkoli ještě nebyly definitivní plány na řešení průčelních věží.³⁷³ Arcibiskup si přál přestavět renesanční věžní průčelí s klasicistní úpravou, které zbořili a místo něj postavili dvě gotické věže [101]. Na jižní straně vznikla velká gotická věž a na severní straně nová chórová kaple. Regotizován byl i presbytář a Loretánská kaple. Tyto části tak padly za oběť ucelenému vzhledu stavby.³⁷⁴

Západní průčelí bylo mezi lety 1885–1886³⁷⁵ radikálně přestavěno, odstraněna byla střední věž a byla odkryta původní románská jádra obou bočních věží, na které byla nanesena novogotická fasáda s velkým množstvím kamenických detailů a trojicí portálů.³⁷⁶ Kvůli této přestavbě byla o jedno pole zkrácena sousední kaple sv. Anny.³⁷⁷

³⁶⁸ Slavomíra Kašpárková, Průčelí katedrály sv. Václava v projektu Gustava Meretty, in: *Generální oprava pláště katedrály sv. Václava v Olomouci: (listopad 2000): sborník ze symposia*, Olomouc 2000, s. 39–47, cit. s. 43.

³⁶⁹ Viz Pojsl (pozn. 366), s. 8.

³⁷⁰ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁷¹ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 227. – ZAO, pob. Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, mapy a plány, P 211.

³⁷² Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 227. – ZAO, pob. Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, mapy a plány, P 220.

³⁷³ Viz Pojsl (pozn. 366), s. 8. – NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967. – Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 227.

³⁷⁴ Viz Kachník (pozn. 366), s. 17–18. – Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 229. – NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁷⁵ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁷⁶ Viz Pojsl (pozn. 366), s. 8.

Klenba presbytáře, upravovaného roku 1884,³⁷⁸ zůstala zachovaná, ale celý vnější plášť včetně interiéru byl, stejně jako průčelí, neogoticky upraven. Při přestavbě byly doplněny okenní kružby, svazkové přípory a síť klenebních žeber.³⁷⁹ Ke stranám presbytáře připojili novostavby zmíněné věže, dokončené roku 1890 a chórové kaple.³⁸⁰ Přízemí věže mělo sloužit jako baptisterium, patro věže a chórové kaple byly upraveny jako oratoře.³⁸¹

Změny se nevyhnuly ani vybavení interiéru chrámu. Robustní barokní oltáře nahradilo menší množství drobnějších novogotických oltářů a prostor byl celkově sjednocen historizující výmalbou, která pokryla stěny i prostor kleneb. Do oken presbytáře vsadili jedenáct novogotických barevných vitrážových oken. Společně s těmi menšími a jednoduššími vitrajemi v lodi kostela je v 80. letech zhotovila Mayerova odborná firma v Mnichově.³⁸²

Vídeňská kamenická firma Eduarda Hausera upravila kněžiště, kazatelnu a provedla i další kamenické práce a dodala potřebný stavební materiál. Stavebních prací se ujal Karl Wlak, sochařské figurální a dekorační práce zařídila Wiener Bildhauer – Association. Mříž dělicí trojlodí a presbytář, kandelábry a veškeré kovářské a zámečnické práce provedla olomoucká zámečnická dílna Josefa Lefendy a restaurace fresek a nové nástěnné malby provedl vídeňský malíř Franz Zatzka.³⁸³ V interiéru trojlodí se na restauraci podílel vídeňský dekorační malíř Christian Hans Petersen (1841–?).³⁸⁴ Výrazný podíl na výrobě neogotických architektonických článků měla umělecká a stavitelská škola Friedricha von Schmidta při dómu sv. Štěpána ve Vídni.³⁸⁵

Regotizace byla dokončena až po smrti projektanta, Gustava Meretty jeho spolupracovníkem Richardem Völkelem. V roce 1886 byla přestavba v podstatě

³⁷⁷ Ibidem, s. 12–13.

³⁷⁸ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁷⁹ Viz Pojzl (pozn. 366), Olomouc 1990, s. 8.

³⁸⁰ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁸¹ Viz Pojzl (pozn. 366), s. 9.

³⁸² Ibidem, s. 9.

³⁸³ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967. – Viz Pojzl (pozn. 366), s. 9.

³⁸⁴ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 229.

³⁸⁵ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967. – Viz Pojzl (pozn. 366), s. 9.

dokončena, v detailech a vybavování se pokračovalo až do roku 1893.³⁸⁶ Hlavní oltář byl vysvěcen 3. října 1886 a 10. října téhož roku vysvětili dva boční oltáře.³⁸⁷ Památkově je dóm chráněn od 3. května 1958.³⁸⁸

Od roku 1971 probíhají systematické opravy a restaurování chrámu, kdy proběhla rekonstrukce elektroinstalace a osvětlení. Mezi lety 1972–1973 byla obnovena a restaurována historizující výmalba z 19. století, a o deset let později bylo renovováno zlacení na novogotické kazatelně a oltářích.³⁸⁹ V letech 1976–1977 byly do presbytáře zakoupeny nové moderní varhany z krnovského závodu Rieger-Kloss. Velké varhany umístěné na hudební kruchtě západního průčelí z roku 1886 (od firmy Rieger z Krnova) byly v roce 1981 podrobeny generální opravě. Na výročí smrti sv. Metoděje, roku 1985, byla pořízena zvonkohra navržená prof. Antonínem Schindlerem, zvony pro ni odlila zvonářská dílna paní Laetitie Dytrychové v Brodku u Přerova.³⁹⁰ V 70. a 80. letech provedla Umělecká řemesla Brno opravu poškozených vitrážových oken, byla upravena chórová kaple sv. Cyrila a Metoděje a osazeny dvě žulové desky se seznamem olomouckých biskupů a arcibiskupů, u hlavního vchodu katedrály. Po obnově venkovních omítek a výměně klempířských prvků roku 1974, následovala v letech 1975–1976 oprava střech a v roce 1978 i krytiny na hlavní věži. Brzy na to, na počátku 80. let, mohla být vyměněna dožívající břidlicová krytina dómu. Ladislav Werkmann mezi lety 1980–1986 provedl opravu vnějšího pláště kamenného zdiva.³⁹¹

Další generální opravy proběhly v etapách mezi lety 1999–2001, 2004–2005 a 2006–2008. Při nich došlo postupně v první etapě k opravě západního průčelí a obou věží. Druhá etapa zahrnovala opravu zdiva severní strany lodí, presbytáře a sakristií, opravu krovů, vitráží, ozdobného hřebene a restaurování západního průčelí. V rámci třetí etapy proběhla oprava hlavní věže, očištění jižní stěny zdiva lodí, vnější plášť kaple sv. Stanislava, doplnění zvonů, sadové a terénní úpravy okolí. Mezi lety 2009–2010 proběhla ještě oprava interiéru dómu, konkrétně elektroinstalace, restaurování fresek v kaplích, mobiliáře a vybraných sbírkových předmětů (obrazů, soch a textilií), oprava

³⁸⁶ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967. – Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 229.

³⁸⁷ Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 230.

³⁸⁸ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁸⁹ Viz Pojsl (pozn. 366), s. 9.

³⁹⁰ Ibidem, s. 10.

³⁹¹ Viz Pojsl (pozn. 366), s. 10.

barokní krypty, restaurování rakví a zřízení Mauzolea olomouckých biskupů s přispěním Norských fondů.³⁹²

Katedrála svatého Václava [97, 102] je přibližně orientovaná gotická trojlodní katedrála s polygonálním pětiboce uzavřeným presbytářem, kaplí a věží po jeho stranách a dvojicí štíhlých věží v průčelí, vysokých 68 metrů. Z boku jižní stěny lodi se ke stavbě přimyká renesanční kaple svatého Stanislava a původně gotická, poté zbarokizovaná, a nakonec regotizovaná Loretánská kaple, ze severní strany sakristie pak románský palác s křížovou chodbou. Plechem kryté střechy jsou sedlové a zvalbené, věže kryjí vysoké jehlance. Stavbu podpírají odstupněné opěrné pilíře kryté stříškou s gotickou kytkou. Neomítnutou fasádu člení obíhající podokenní římsa. Vysoká lomená okna jižní stěny lodi chrámu jsou vyplněna malovanými vitrajemi. Okna jsou dvojité a trojitá s pruty zdobenými listovou hlavicí. V jejich kružbách se různě pojí a střídají motivy jeptišek a hroty s trojúhelníky, trojlisty a pětilaločnými kružbami.

Nad okny, nově vybouranými při neogotické přestavbě presbytáře jsou slepé kružby, s vlysem ozdobeným střídavě znaky kardinála Fürstenberka a kardinála Dietrichsteina, stavitele presbytáře.

Vstup do katedrály tvoří tři novogotické profilované portály s reliéfní figurativní výplní tympanonů a vimperky [103]. Hlavní dvouosý portál [104], s vloženým středovým sloupkem, je pětikrát odstupněný, s vloženými sloupky s listovými hlavicemi, z nichž pokračují pruty, tvořící lomený oblouk portálu. Nad sedlovými otvory vstupů je tympanon s reliéfním vyobrazením *Nejsvětější Trojice*. Ve vimperku, lemovaném kraby a ukončeném velkou křížovou kytkou, se ve slepé rozetové kružbě vznáší holubice *Ducha Svatého*. Menší jednoosé sedlové portály mají trojí odstupnění se třemi vloženými sloupky a jednoduchou trojlaločnou slepou kružbou ve vimperku. V tympanonu pravého vchodu je zobrazení *Narození Páně* a nad levým *Zvěstování Panny Marie*. Mezi portály a po jejich bocích vyčnívají podpěrné pilíře ukončené čtyřmi pilířky a baldachýny, ukončenými fiálami. Pod baldachýny jsou postavy čtyř evangelistů se svými atributy. V prostoru mezi baldachýny je trojdílná slepá galerie, nad

³⁹² Římskokatolická farnost sv. Václava Olomouc, Historie, *Katedrála Olomouc*, <http://www.katedralaolomouc.cz/FixPage.asp?ID=10>, vyhledáno 7. listopadu 2019.

ní, mezi úzkými gotickými okny, dominuje průčelní rozeta s barevnou vitrají a kružbou, tvořenou jeptiškami a trojlisty. V lomeném oblouku nad rozetou je zasazena busta Gustava Meretty [105]. V horní části průčelí [106] se nachází trojdílná galerie opírající se o čtyři pilíře vyvrcholené stříškou a fiálami. Pod baldachýny s fiálami na nízkých sloupcích s krátkými dřívky s ozdobnými hlavicemi, jsou v její střední části umístěné sochy svatých slovanských apoštolů *Cyrila a Metoděje* a mezi nimi vyvýšeného *svatého Václava*. Průčelí nad sochami uzavírá ozdobný štít zdobený na hranách kraby a na vrcholu uzavřený sochou anděla. Dvě postranní pole horní části průčelí jsou prolomena širokými gotickými okny se štítky, přecházející k osmibokým věžím. Stěny věží prolamují okna s kružbou a s vysokými štíty, na bocích věží jsou vzosné sloupy. Ve štítech s růžicemi jsou vloženy hodinové ciferníky.

Trojlodí klenou pole křížové klenby [107], presbytář [108] má po regotizaci klenbu hvězdnicovou podobně jako klenba chórové kaple. Vyžlabená žebra klenby presbytáře ústí do trojic přípor s listovými hlavicemi. Pod prostředními příporami jsou baldachýny a konzoly se sochami dvanácti apoštolů. Na západní straně chrámu stojí mohutná varhanní kruchta [109] podložena sloupy, se zábradlím podloženým krátkými sloupky na konzolách.

Výmalba dómu z doby regotizace je dnes restaurovaná. Tvoří ji ornamentální a rostlinné obrazce, zlacené kulaté hvězdy na klenbách a zlacená žebra a některé detaily přípor a sloupů. V presbytáři pokrývají stěny po stranách oltáře malované pestré koberce. Vnitřní prostor dělí sloupy trojlodí, stěny pak člení obíhající podokenní římsa a trojitě svazkové přípory.

Celá restaurace svatováclavského dómu se nesla v duchu specifického pojetí historismu, spojené s ideou arcibiskupa Bedřicha z Fürstenberku a jeho snahou o rekatolizaci opírající se o kult sv. Cyrila a Metoděje, kterým zasvětil nově zbudovanou chórovou kapli. Dokončování stavby se ovšem pojilo s konzervátorským pojetím, které převážilo především v úpravách olomouckého kostela svatého Mořice.³⁹³ Realizace úprav katedrály sv. Václava nese stopy vlivů ostatních projektantů

³⁹³ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

a obdobných projektů.³⁹⁴ Podobné prvky vidíme například na stavbě katedrály Notre-Dame v Remeši s podobně řešeným průčelím se třemi portály a dvojicí věží a ve vídeňské katedrále sv. Štěpána, která zaujme vysokou boční věží umístěnou u paty presbytáře.³⁹⁵ Pro tuto boční věž našel Meretta předobraz, na přání arcibiskupa Fürstenberka, ve věži katedrály ve Freiburgu, označované jako nejkrásnější věž na zemi.³⁹⁶ Průčelí olomouckého dómu je také spojováno se západním průčelím kostela St. Clotilde v Paříži [110], restaurovaném mezi lety 1846 až 1857 Franzem Christianem Gau (1790–1853) a Théodorem Balluem (1817–1885).³⁹⁷ Toto průčelí je považováno za téměř identické s průčelím katedrály sv. Václava v Olomouci.

Svým pojetím dal Meretta katedrále vzhled francouzské gotické katedrály inspirované jinými neogotickými restauračními pracemi té doby. Stavba podle Pavla Zatloukala působí chladně až neosobně, kvalita architektury a její sochařské výzdoby svádí k označení za vykonstruovanou spekulativní neogotiku jako výsledek nelehké snahy o kompromis mezi uměním a vědou.³⁹⁸ Já se však přikláním k názoru Slavomíry Kašpárkové,³⁹⁹ že i když přestavba radikálně změnila vzhled svatováclavského dómu, vznikla zde úctyhodná a impozantní památka. Vzhledem ke končící oblibě neogotiky a stoupající oblibě jiných slohů se však obnova olomoucké katedrály nedočkala ve své době plného uznání a později se jí dostalo příkrého odsouzení. Díky časovému odstupu se dostala do rozporu i dobová snaha o konzervování se snahou o slohovou obnovu památek. Památka jistě ztratila část své původnosti, především v podobě renesančního průčelí s klasicistní fasádou, presbytáře a některých dalších detailů.⁴⁰⁰ Naproti tomu zde vyrostla hodnotná urbanistická dominanta města i širšího okolí a stylově jednotná památka jako doklad neogotické architektury konce 19. století.

³⁹⁴ Tvrzení Heinricha von Ferstela a Augusta Prokopa, že se Meretta přiučil na starších projektech Josefa Erwina von Lipperta a na dalších velkých restaurátorských pracích té doby. Viz Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s.337. – Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 237.

³⁹⁵ NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁹⁶ Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 231.

³⁹⁷ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s.340.

³⁹⁸ Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 239. – Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 340. – NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

³⁹⁹ Viz Kašpárková (pozn. 368), cit. s. 46.

⁴⁰⁰ Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 239. – NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.

5.3. Nerealizované a zničené projekty

5.3.1. Návrh na přestavbu kostela svatého Mořice v Olomouci

Proboštský farní kostel svatého Mořice v Olomouci prošel ve druhé polovině 19. století neogotickou úpravou. Příprav k restaurování tohoto kostela se účastnil i Gustav Meretta, a to svými regotizačními návrhy.⁴⁰¹

Už od 40. let probíhala obnova interiéru kostela v návaznosti na pozitivní ohlasy vztahující se na opravy a restauraci stejnojmenného chrámu v Kroměříži.⁴⁰² Tehdejší farář sv. Mořice v Olomouci, probošt Eduard von Unckhrechtsberg (1797–1870),⁴⁰³ se od svého nástupu zabýval novým uměleckým vybavením, při němž se zbavoval, podle něj, nepříhodného vybavení a nahrazování stávajících oltářů za neogotické.⁴⁰⁴ Pozdější působení Centrální komise pro výzkum a zachování stavebních památek mělo vliv na následnou obnovu chrámu. Rada města Olomouce dostala roku 1868 dopis od kapituly při dómu svatého Václava, patrona chrámu sv. Mořice, v němž informuje o nutné opravě celého chrámu. Byla zvolena komise, která 19. dubna 1869 předložila elaborát o stavebním stavu kostela, a podle historických a právních podkladů vyřešila financování úprav, na jehož základě se finanční zátěže ujalo město. Téhož roku, 4. července, se rada, na popud dómské kapituly, rozhodla pro vznik spolku pro obnovu chrámu svatého Mořice. Stavební spolek kostela sv. Mořice v Olomouci (*Bauverein an der Olmützer St. Mauritzkirche*) byl ustanoven 10. února 1870 a o devět dní později jej schválilo i brněnské místodržitelství.⁴⁰⁵ Ke klíčovým členům spolku patřili například Franz Peyscha (1824–1897), Ernst Melnitzký (1838–1889), Josef Wallenda a Josef von Engel (1830–1900). Spolek se shodl na tom, že obnova chrámu má věrně zachovat, zvelebit a celkově upravit stavební charakter kostela včetně zachování jeho ducha a stylu. Svým způsobem se tak spolek přihlásil k historismu i k puristické metodě se současným odstraňováním prvků, které se stavbou slohově neladily.⁴⁰⁶

⁴⁰¹ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 335–337.

⁴⁰² Velká přestavba chrámu svatého Mořice v Kroměříži proběhla za arcibiskupa Maxmiliána Josefa ze Sommerau-Beckhu. Několikrát vyhořelý kostel byl opraven a došlo k obnovení jeho gotického vzhledu. Restauraci dokončili roku 1851. Viz Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 157–158.

⁴⁰³ Eduard von Unckhrechtsberg byl farářem u hlavního městského chrámu sv. Mořice mezi lety 1843–1867. Viz Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 158.

⁴⁰⁴ Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 158.

⁴⁰⁵ Zakládající členové spolku měli v průběhu pěti let složit nejméně 100 zl., podporovatelé spolku ročně platili 6 zl. Viz Zatloukal, Meditace o architektuře (pozn. 6), s. 160.

⁴⁰⁶ Ibidem, s. 161.

Systematické restaurátorské práce na obnově kostela začaly od roku 1874. Zaměřovaly se na obnovu pláště, nové omítky, opravy pilířů a úpravu okenních říms.⁴⁰⁷ Zpočátku byl při opravách zainteresován stavitel Franz Kottas (1828–1892), poté se prací ujal sochař Ernst Melnitzký.⁴⁰⁸ Roku 1870 byl vedením restaurátorských prací pověřen ředitel arcibiskupského stavebního úřadu Gustav Meretta, který v roce 1878 vypracoval první celkový návrh na obnovu severní fasády. Návrh nebyl plně přijat, architekt Heinrich von Ferstel, který měl návrh posoudit, se vyjádřil v tom smyslu, že Meretta je jistě svědomitý stavební inženýr, ale není vzdělán v oblasti středověkých slohů. Zastal se jej tehdejší starosta Josef von Engel s tím, že Meretta je zkušený odborník. Přesto Centrální komise doporučila konzultaci odborníka.⁴⁰⁹ Merettovy plány z let 1878 až 1880 na neogotickou přestavbu severního průčelí byly realizovány jen částečně. Především Edelmannova hrobka zůstala zachována v původní renesanční podobě a chrámová předsíň byla vystavena v subtilnějších rozměrech. Z projektu z prosince 1878 byl dodržen pouze plán na přestavbu Loretánské kaple, která byla gotizována.⁴¹⁰ V roce 1885 se architekt vrátil k projektu severního průčelí, kde měl v plánu kompletní neogotickou úpravu obsahující zbourání Edelmannovy hrobky a regotizaci Loretánské kaple završené kupolí a doplněné skupinou neogotických přístavků. V další variantě už tak radikální nebyl a respektoval renesanční architekturu.⁴¹¹ Návrhy na západní průčelí z let 1885–1887 byly odmítnuty v souvislosti s názorem Centrální komise.⁴¹²

Návrh regotizace západního průčelí kostela svatého Mořice, podle Meretty z roku 1874 [111], na první pohled připomínal průčelí nedalekého dómu svatého Václava. Dvouvěžové průčelí bylo v polovině rozděleno balustrádou nesenou řadou krakorců. V dolní části měl být odstraněn přístavek před vchodem a sousední těleso točitého schodiště pravé věže mělo být překryto novým pláštěm při sjednocení průčelí. Po stranách vstupního dvojosého portálu, s tympanonem se vyobrazením Krista na kříži

⁴⁰⁷ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 225.

⁴⁰⁸ *Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-morice-12628015>, vyhledáno 1. 10. 2019. – Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 225.

⁴⁰⁹ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 225.

⁴¹⁰ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 225–229.

⁴¹¹ Zatloukal, *Meditace o architektuře* (pozn. 6), s. 225–231. – Státní okresní archiv Olomouc, *Sb. Map a plánů* 291/XII, 13 b.

⁴¹² Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století* (pozn. 6), s. 337.

a vimperkem zdobeným kraby a křížovou kytkou a postranními fiálami zajišťovaly průčelí dva pilíře ukončené nad balustrádou fiálami. Na plánu je levá věž zastřešena dlátkovou střechou bez obezdění, pravou kryje jehlanec se štítem s ciferníkem hodin, pod nímž je ochoz s nárožními věžičkami. V horní části průčelí dále projektant počítal s vyzdvižením štítu s lomenými vpadlinami, zdobeném kraby a ukončeném křížovou kytkou. Před štítem vystupuje horní část tělesa schodiště se stříškou, taktéž zdobenou křížovou kytkou.

V průčelí měla být proražena nová okna. Po stranách portálu pak menší rozety, nad nimi gotická okna s jeptiškami a kružbou. Nad portálem chtěl architekt nahradit vysoké gotické okno velkou rozetou. Nad balustrádou jsou zakreslena jednoduchá okna s jeptiškami a ve středu stejně tvarované potrojně okno. Každá z věží je na plánu prolomena velkým a širokým gotickým oknem s kružbou, vlevo trojitým, vpravo dvojitým.

Další návrh na restaurování severního průčelí sv. Mořice z roku 1878 [112] ukazuje možnost regotizace celého severního průčelí. Okna u bočního vstupu a Loretánské kaple měla být zdvojena. Loretánská kaple podle plánu tolik nevystupuje do prostoru, kryje ji vyšší zvalbená střecha a ze severní strany je prolomeno trojité okno s jeptiškami a kružbou. Chránová předsíň byla nakonec vystavena v subtilnějších rozměrech, než je na plánu.

Další návrh, zaměřený na restaurování Edelmannovy hrobky a Loretánské kaple u sv. Mořice, vytvořený roku 1880 [113] se vrací k myšlence regotizace celé severní strany chrámu. Loretánská kaple je překryta kupolí s věžičkou a je prolomena jednodušším oknem než na plánu z roku 1878. Sousední vstup má snížené dveře, které nevyplňují celý prostor portálu. Dnes nedotčená Edelmannova hrobka je na návrhu regotizovaná, částečně zbořená a propojená s vedlejší stavbou tzv. malé sakristie. Stavbička má mezi pilíři tři jednoduchá okna ve tvaru jeptišek.

Všechny návrhy ukazují snahu o regotizaci inspirovanou soudobými pracemi na katedrále svatého Václava navazujícími na francouzské katedrály. Meretta se zde přikláněl více k puristickému očištění stavby a dostavbě průčelí.

5.3.2. Kostel svaté Máří Magdaleny v obci Osoblaha

Děkanský kostel svaté Máří Magdaleny se nacházel v obci Osoblaha v okrese Bruntál v Moravskoslezském kraji. Autorem jeho přestavby byl arcibiskupský architekt Gustav Meretta.

Původní gotická stavba byla postavena ve 3. čtvrtině 13. století. Nejcennější částí kostela byl raně gotický portál zdobený souvislým vlysem s naturalisticky provedenými listy. Tento portál byl začleněn mezi 47 památek první kategorie jako jediná zchovalá výtvarně hodnotná součást raně gotických kostelů v bývalém Ostravském kraji. Kostel se později stal děkanským chrámem, byl u něj zřízen hřbitov, kde se pohřbívalo nejspíše už ve 14. století. Výrazná věž kostela pocházela z počátku 17. století.⁴¹³ Kostel byl roku 1881–1883 neogoticky přestavěn.⁴¹⁴

Během bojů v roce 1945 byl kostel poničen, avšak zachovala se věž s cenným portálem. Stavba tehdy přišla o klenbu a měla částečně zřícené obvodové zdivo [115].⁴¹⁵ Kostel nebyl po druhé světové válce opraven, přestože byl roku 1958 prohlášen kulturní památkou. Místní komunističtí funkcionáři naznali, že poškozený kostel hyzdí obec a místo vhodných pokusů o opravu se roku 1962 rozhodli pro demolici zbytků kostela stanovenou na 11. října 1962 bez povolení Ministerstva školství a kultury ČSSR, které by muselo z památky sejmout památkovou ochranu, a bez vydání potřebného demoličního výměru.⁴¹⁶ Kostel se tehdy snažil zachránit tehdejší ředitel Okresního muzea v Bruntále, Viktor Weiser. Podle jeho vzpomínek přijel do Osoblahy hned po zjištění, že je připraven odstřel kostela a podařilo se mu dostat do uzavřeného prostoru vymezeného pro demolici. Upozorňoval příslušníky Veřejné bezpečnosti na

⁴¹³ Dalibor Škopán, Osoblaha, *Zaniklé obce*, <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=190957>, vyhledáno 30. 9. 2019.

⁴¹⁴ Zatloukal, Příběhy z dlouhého století (pozn. 6), s. 342. – Informační tabule na místě kostela.

⁴¹⁵ Viz *Zaniklé obce* (pozn. 415), vyhledáno 30. 9. 2019.

⁴¹⁶ Michal Valenčík, kostel sv. Máří Magdalény, *Zničené kostely*, <http://www.znicenekostely.cz/index.php?load=detail&id=13872>, vyhledáno 30. 9. 2019.

nezákonnost akce a žádal setkání se zodpovědnými představiteli, ale bylo mu pouze umožněno poslední fotografování v už podminovaném objektu. Celý incident se setkal s nepochopením a ironií, posměchem a nezájmem funkcionářů, STB i obyvatel obce.⁴¹⁷

Na místě kostela svaté Máří Magdaleny je dnes jen travnatá plocha s břízami vysazenými v několika řadách, obehnaná z jedné strany zbytkem hradby. Pod povrchem jsou v půdorysu dochovány základy stavby [116].

Kostel byl orientován přibližně po východo-západní ose. Šlo o obdélný kostel, podle fotografií trojlodní, s protáhlým pravoúhlým presbytářem a předsazenou hranolovou věží v západním průčelí [114]. Stavba byla po stranách lodi opatřena jednou odstupněnými opěrnými pilíři. Střechy lodi a presbytáře byly sedlové, hranolovou věž s polygonální horní částí s hodinami uzavíral vysoký jehlan. Úzká a vysoká okna byla oblouková, věž a připojené těleso šnekovitého schodiště mělo okna střílnová [117].

Interiér kostela [118, 119] byl barokní se stropem klenutým pravděpodobně valenou klenbou s meziklenebními pasy, v presbytáři nejspíš s lunetovými výsečemi. Kruchta byla zděná, prostor kostela členily pilíře oddělující boční lodě a pilastry na stěnách, zdobené ionizujícími hlavicemi s kanelurami a vavřínovými festony odkazujícími ke klasicismu. Ze starých fotografií se zdá, že kostel byl bíle vymalován s možnou rámovou výmalbou ve výklencích oken a zlacením detailů.

Slohově lze dnes zničený kostel jen těžko posoudit. Jisté je, že se zde mísilo původní gotické jádro s věží ze 17. století a neogotická úprava v kontrastu k barokně-klasicistnímu interiéru.

⁴¹⁷ Ibidem, vyhledáno 30. 9. 2019. – František Kuba, Památkář bránil odstřelu osoblažského kostela do poslední sekundy, *Bruntálský deník*, https://bruntalsky.denik.cz/kultura_region/pamatkar-branil-odstrelu-osoblazskeho-kostela-do-posledni-sekundy-20180318.html, vyhledáno 30. 9. 2019.

6. Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl shrnutí neogotické sakrální architektury v podání Gustava Meretty, jeho život a stavby vybudované v duchu neogotiky, a to vše zasadit do kontextu tehdejší stavitelské produkce prezentované vybranými architekty a příklady, které měly z mého pohledu vliv na tehdejší stavitelství s ohledem na dobové smýšlení a mohly přímo i nepřímo ovlivnit dílo Gustava Meretty.

Z informací získaných v literatuře, archivních pramenech, kronikách i dalších zdrojích je patrné, že Meretta se ve svém díle podroboval přáním svého zaměstnavatele Bedřicha z Fürstenberku. Často se opakující architektonické prvky na sebe navazují a například zmalebnější převedení horní části věží některých kostelů z čtyřbokého hranolu na osmiboký tvar na první pohled ukáže na spojitost staveb. Jeho dílo mohlo být inspirací pro další architekty, třeba pro jeho spolupracovníka Richarda Völkela.

Ať už budeme Merettu nazývat architektem nebo inženýrem, jeho dílo zaslouží uznání bez dřívějších předsudků spojených se vzděláním. Obecně je považován za architekta a restaurátora a nevidím důvod, proč mu tuto roli odpírat. Ve své profesi vytvořil velké množství staveb a plánů, které dokládají jeho konstrukční i estetický um, projevující se nejen v neogotické sakrální architektuře, ale i v dalších stylech, které zastupují stavby, kterým jsme se zde nevěnovali. Ve své době byl Meretta jistě výraznou osobností, jak už vyplývá z důležitosti zakázek, které mu byly svěřeny, a jeho úřadu ředitele arcibiskupského stavebního úřadu. I dobová kritika ukazuje, že nebyl opomínán.

Ostatní stavby Gustava Meretty převážně ty budované v jiných stylech a jejich problematika, mohou být předmětem dalšího bádání. Podobně i další stránky Merettova soukromého života, ve kterých je stále několik otazníků. A rozsáhlý archivní fond jistě také vydá další dosud nezveřejněné informace.

Na závěr bych ráda znovu poděkovala těm, kteří nebyli v poděkování jmenováni přímo. Tedy pánům farářům a dalším, kteří byli tak laskaví a provedli mě kostely a v rámci svých možností zodpověděli mé otázky. Konkrétně Mgr. Janu Randovi za prohlídku kostela Nanebevzetí Panny Marie v Liptani, Mgr. Janu Mazurovi a paní Emílii Chalupové za prohlídku a fotografie kostela sv. Ondřeje ve Slezských

Pavlovicích, MVDr. Františku Kovářovi a Vlastimilu Vaňkovi z kostela sv. Máří Magdaleny v Hovězí, Mgr. Pavlu Ryšavému a paní Marii Hrušákové za prohlídku a reakce na dotazy ohledně kostela sv. Jana Nepomuckého v Křenovicích a Mgr. Zdeňku Jiřímu Pospíšilíkovi za zpřístupnění kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Vsi. Mé poděkování patří také Mgr. Rudolfu Kopeckému, diecéznímu konzervátorovi Biskupství ostravsko-opavského, za povolení přístupu k památkám a dokumentům. Dále děkuji PhDr. Stanislavě Kovářové a Mgr. Janě Morávkové z olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě, Jarmile Vohnické ze Státního okresního archivu Přerov. A v neposlední řadě nechci opomenout ani Mgr. Růženu Marešovou z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci a Romanu Podolskou z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Kroměříži.

7. Seznam literatury a dalších zdrojů

Seznam pramenů

Bohuslav Fajkus, *Text informační tabule u kostela svatého Ondřeje*, Slezské Pavlovice, 2013.

Yvonne Janková, *Rozhodnutí ministerstva kultury o prohlášení kostela sv. Ondřeje za kulturní památku*, Praha 1993.

Radmila Kokaislová, *Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Stará Ves, Podklady pro prohlášení věci za kulturní památku*, Přerov 1999, s. 5.

Moravský zemský archiv Brno, *Matriční záznam o narození a křtu*, Brno – sv. Janů (u minoritů) 16977, léta 1814–1839, s. 201.

NPÚ Kroměříž, *Hovězí, kostel sv. Maří Magdalény. Rozhodnutí o prohlášení za kulturní památku*, Praha 2001.

NPÚ Kroměříž, 4019, Vsetín, Hovězí, *Areál kostela sv. Máří Magdaleny s náhrobkem se sochou sv. Huberta, Závazná stanoviska: Stavební úpravy sakristie, Výměna plechové střešní krytiny, Výmalba kostela.*

NPÚ Kroměříž, 4019, Vsetín, Hovězí, Nelly Komendová, *Vyjádření k žádosti, Výměna vnitřních dveří vedoucích ze zádveří za hlavním vstupem do lodi kostela – kyvné dveře*, Kroměříž 2016.

NPÚ Kroměříž, 4019, Vsetín, Hovězí, Nelly Komendová, *Vyjádření k žádosti, Vytápění kostela – výměna přímotopných konvektorů za teplovodní vytápění*, Kroměříž 2016.

NPÚ Kroměříž, Karton A-20, KM Rataje, kostel sv. Petra a Pavla, Nelly Komendová, *Vyjádření k žádosti, Restaurování kamenných prvků severní a jižní věže*, Kroměříž 2013.

NPÚ Kroměříž, *Kostel svatého Petra a Pavla, Rataje. Evidenční list památky*, 1967.

- NPÚ Kroměříž, Ondřej Sklenář, *Restaurátorská zpráva, Restaurátorské práce na kamenných prvcích levé věže Kostela sv. Petra a Pavla (z pohledu diváka) horní část s fiálami, kytkami a kamennými římsami*, 2013.
- NPÚ Kroměříž, Ondřej Sklenář, *Restaurátorská zpráva, Restaurátorské práce na kamenných prvcích pravé věže Kostela sv. Petra a Pavla (z pohledu diváka) horní část s fiálami, kytkami a kamennými římsami*, 2013.
- NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986.
- NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 1986. – spis /K 700. výročí obce 1294–1994/, součást složky.
- NPÚ Olomouc, *Kostel sv. Floriána, Bochoř. Evidenční list památky*, 2007.
- NPÚ Olomouc, *Katedrála svatého Václava, Olomouc. Evidenční list památky*, 1967.
- NPÚ Ostrava, *Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Liptaň. Evidenční list památky*, 1966.
- NPÚ Ostrava, *Kostel svatého Ondřeje, Slezské Pavlovice. Evidenční list památky*, 1992.
- Římskokatolická farnost Křenovice u Kojetína, *Kronika farnosti Křenovice*.
- Římskokatolická farnost Křenovice u Kojetína, *Kronika farnosti Křenovice doplněk ke s. 2*.
- Římskokatolická farnost Křenovice u Kojetína, *Kronika farnosti Křenovice, Generální oprava kostela 1965, 1966, 1967, 1968*.
- Římskokatolická farnost Rataje u Kroměříže, *Kronika farnosti Rataje*, s. 9.
- Státní okresní archiv Olomouc, *Sb. Map a plánů 291/XII*, 13 b.
- Státní okresní archiv Přerov, *Farní úřad Bochoř*, inv. č. 3 – Inventář, 1891–1923.
- František Sysel, *Závěrečná zpráva o restaurování šablonové výmalby z r. 1884 v interiéru kostela sv. Petra a Pavla v Ratajích*, 2006, in: *Karton 6119, NPÚ Kroměříž, Rataje, Farní kostel sv. Petra a Pavla*.

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, *Matriční záznam o úmrtí a pohřbu*, Sbíрка matrik Severomoravského kraje NAD 165, inv. č. 10592, sign. O II 16, léta 1883–1912, s. 79.

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, Korespondence došlé a koncepty odeslané korespondence kanceláře pro stavbu domu v Olomouci, vedená arcibiskupským vedoucím inženýrem Gustavem Merettou, inv. č. 23435, sign. SŘ-Mer-1, kart. 3227, rok 1885.

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, Korespondence došlé a koncepty odeslané korespondence kanceláře pro stavbu domu v Olomouci, vedená arcibiskupským vedoucím inženýrem Gustavem Merettou, inv. č. 23436, sign. SŘ-Mer-2, kart. 3228, rok 1886.

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, mapy a plány, P 211.

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, mapy a plány, P 220.

Seznam literatury

Apoštolská administratura, *Katalog moravských biskupů, arcibiskupů a kapitul staré i nové doby*, Olomouc 1977.

Jan Bartušek – Miloslav Pojzl, *Olomouc Evangelické kostely*. Velehrad, 2006.

Jiří Bílek, *Brněnské kostely*, Brno 2000.

Jiří Bílek, *Brněnské kostely [32 brněnských kostelů ve 230 fotografiích] = Churches of Brno: [32 churches of Brno in 230 photographs] = Brünner Kirchen: [32 Brünner Kirchen in 230 Photographien*, Brno 2006.

Ivan Borkovský, et al. *Architektura v českém národním dědictví*, Architektura, 10. svazek, Praha 1961.

Josef Fabián – Jiří Demel, *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000*, Valašské Meziříčí 2000.

- Jan Gypfel (ed.), *Dějiny architektury: od antiky po současnost*, Praha 2008.
- Josef Kachník, *Olomoucký metropolitní chrám sv. Václava*, Olomouc 1931.
- Slavomíra Kašpárková, Průčelí katedrály sv. Václava v projektu Gustava Meretty, in: *Generální oprava pláště katedrály sv. Václava v Olomouci: (listopad 2000): sborník ze symposia*, Olomouc 2000, s. 39–47.
- Vlasta Kauzerová – Miroslav Koudela, Archivní materiál k Merettově přestavbě dómu, in: *Generální oprava pláště katedrály sv. Václava v Olomouci: (listopad 2000): sborník ze symposia*, Olomouc 2000, s. 35–38.
- Wilfried Koch, *Evropská architektura: encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. Přeložil Zdeněk Vypel, Petr Kaška, Praha 1998.
- Viktor Kotrba, *Česká barokní gotika: dílo Jana Santiniho-Aichla*, Praha 1976.
- Karel Kuča, *Brno: vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha 2000.
- Hanno-Walter Kruft, *Dejiny teórie architektúry: od antiky po súčasnosť*, přeložil Zuzana Guldanová – Jozef Bžoch. Bratislava 1993.
- Pavla Machalíková, *Objevování středověku: tři kapitoly k recepci gotického umění v Čechách v pozdním 18. a raném 19. století*, Praha 2005.
- Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015.
- Památka na oslavu 50letého kněžského jubilea Jeho Eminence nejdůstojnějšího vysoce urozeného kardinála-kněze a kníže-arcibiskupa olomuckého Bedřicha landkraběte Fürstenberga: S podobiznou Jeho Eminence provedenou olejovým barvotiskem v uměleckém závodě Ed. Hölzela ve Vídni a se světlotiskovým obrazem budoucího dómu*, Olomouc 1886.
- Tat'ána Petrasová, Helena Lorenzová (edd), *Dějiny českého výtvarného umění. (III-1), 1780–1890*, Praha 2001.

Tat'ána Petrasová, Helena Lorenzová (edd), *Dějiny českého výtvarného umění, 1890–1938*. (IV/1). Praha 1998.

Marek Perůtka (ed.), *Arcibiskupský zámek a zahrady v Kroměříži: průvodce*, Kroměříž 2011.

Miloslav Pojsl, *Olomouc: Katedrála sv. Václava*, Olomouc 1990.

August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in Kunstgeschichtlicher Beziehung: Grundzüge einer Kunstgeschichte dieses Landes mit besonderer Berücksichtigung der Baukunst: eine Studie. IV. Band, Das Zeitalter der Barocke*, Wien 1904.

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska*, 1. svazek A/I, Praha 1994.

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska*, 2. svazek J/N, Praha 1999.

František A. Slavík, *Vlastivěda moravská. 2.sv., Místopis Moravy. Díl 1. Brněnský kraj. Brněnský okres*, Brno 1897.

Pavel Šišma, *Matematika na německé technice v Brně*, Praha 2002.

Pavel Šišma, Učitelé na Německé technice v Brně 1849–1945, in: ed. Jaroslav Folta, *Práce z dějin techniky a přírodních věd*, Svazek 2, Praha 2004.

Pavel Šopák, *Prostor pro umění: výtvarné umění na Moravě a v českém Slezsku do roku 1918 jako téma historické muzeologie*, Opava 2016.

Rajmund Jiří Tretera – Záboj Horák, *Slovník církevního práva*, Praha 2011.

Matouš Václavek, *Vlastivěda moravská II: Místopis Moravy III: Jičínský kraj – čís. 71, Vsatský okres*, Brno 1909.

Věra Vostřelová, *Zkamenělá hudba: tvorba architekta Bernharda Gruebera: 1806-1882*, Praha 2018.

Votivkirche und neuer Dom. Linz, 1978.

Richard Völkel, Der alte Dom zu Olmütz, in: *Mitteilungen der k. k. Central Commission zur Erforschung und Erhaltung der kunst – und historischen Denkmale*, N. F. XIX 1893, s. 55–57.

JVy [Jindřich Vybíral], heslo Ferstel Heinrich, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, sv. 1. A-M, Praha 1995.

Jindřich Vybíral, *Století dědiců a zakladatelů: architektura jižních Čech v období historismu*. Praha 1999.

Zdeněk Wirth, Architektura druhé polovice XIX. století, in: Ivan Borkovský, et al. *Architektura v českém národním dědictví*, Architektura, 10. svazek, Praha 1961, s. 167–185.

Pavel Zatloukal, *Architektura 19. století*, Praha, 2001.

Pavel Zatloukal, Architektura přísného a pozdního historismu, Morava 1860–1890, in: Taťána Petrasová, Helena Lorenzová (edd), *Dějiny českého výtvarného umění*. (III-1), 1780–1890, Praha 2001, s. 265–279.

Pavel Zatloukal, *Historismus: architektura 2. poloviny 19. století na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 1986.

Pavel Zatloukal, *Meditace o architektuře: Olomouc, Brno, Hradec Králové, 1815–1915*, Řevnice 2016.

PZ [Pavel Zatloukal], heslo Prokop August, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, sv. 2. N-Ž, Praha 1995.

Pavel Zatloukal, *Příběhy z dlouhého století: architektura let 1750–1918 na Moravě a ve Slezsku*, Olomouc 2002.

Seznam časopiseckých a novinových článků

Gustav Meretta †, *Mährisch-schlesischer Correspondent* 20. 8. 1888, s. 1–2.

Pavel Zatloukal, Italský sen Gustava Meretty, in: *Vlastivědný věstník moravský*. 41, č. 1, 1989, s. 59–65.

Pavel Zatloukal, Kroměřížská architektura 19. století, II. část, in: *Historica. Revue pro historii a příbuzné vědy*, 2012/2, s. 144–163.

Seznam internetových zdrojů

Aleš Franc, Katolíci a protestanti v Brně, historie Červeného kostela, *Apologet*, <https://www.apologet.cz/?q=articles/id/79-katolici-a-protestanti-v-brne-historie-cerveneho-kostela>, vyhledáno 20. 6. 2019.

Aleš Franc, Katolíci a protestanti v Brně, historie Červeného kostela, *Apologet*, <https://www.apologet.cz/?q=articles/id/79-katolici-a-protestanti-v-brne-historie-cerveneho-kostela>, vyhledáno 22. 10. 2019.

Architekturzentrum Wien, August Josef Kirstein, *Architektenlexikon*, <http://www.architektenlexikon.at/de/297.htm>, vyhledáno 1. 11. 2019.

Architekturzentrum Wien, Josef Lippert, *Architektenlexikon*, <http://www.architektenlexikon.at/de/1170.htm>, vyhledáno 5. 11. 2019.

František Kuba, Památkář bránil odstřelu osoblazského kostela do poslední sekundy, *Bruntálský deník*, https://bruntalsky.denik.cz/kultura_region/pamatkar-branil-odstrelu-osoblazskeho-kostela-do-posledni-sekundy-20180318.html, vyhledáno 30. 9. 2019.

Norbert Wibiral, Heinrich von Ferstel, in: *Neue Deutsche Biographie* 5 (1961), s. 100–101 [online verze], *Deutsche Biographie*, <https://www.deutsche-biographie.de/sfz69775.html>, vyhledáno 22. 10. 2019.

Marta Kornelová, Toulky přerovským děkanátem, *Římskokatolická farnost Přerov*, <https://web.archive.org/web/20181219044523/http://www.farnostprerov.cz/node/2637>, vyhledáno 2. 7. 2019.

Tomáš Tesař, Historie farnosti – Farní kostel sv. Petra a Pavla v Ratajích, *Farnost Rataje*, <https://farnostrataje.webnode.cz/historie-farnosti/>, vyhledáno 5. 9. 2019.

Lucie Bajerová, Stručná historie tvaroženského kostela, *Farnost Tvarožná*,
<https://web.archive.org/web/20140308104614/http://tvarozna.farnost.kbx.cz/index.php?REQID=1d26b6839d6851a8d0ded3a487b62541&id=26>, vyhledáno 31. 10. 2019.

Farnost Zvole, Historie kostela, *Farnost Zvole*, <http://farnostzvole.cz/historie-kostela/>,
vyhledáno 2. 11. 2019.

Isabella Wasner-Peter, Richard Völkel, *Geschichtewiki.wien*,
https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Richard_V%C3%B6lkel, vyhledáno 4. 11.
2019.

Obec Hovězí, Historie farního kostela v Hovězí, *Obec Hovězí*, https://www.obec-hovezi.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=4634&id_ktg=1070&n=historie%2Dfarniho%2Dkostela%2Dv%2Dhovezi,
vyhledáno 29. 7. 2019.

Pavel Šišma, Historie německé techniky v Brně, *Math.muni*,
<http://www.math.muni.cz/~sisma/dthb/dthbdej.html>, vyhledáno 10. 10. 2019.

Hrad Bítov. Evidenční list kulturní památky – původní,
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1241432, vyhledáno 6. 4. 2020.

abART, Ferdinand Josef Licht, *Informační systém abART*, <http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?IDosoby=21996>,
vyhledáno 20. 6. 2019.

Luděk Vláčil, Kostel sv. Petra a Pavla, *Hrady.cz*,
<https://www.hrady.cz/index.php?OID=12640>, vyhledáno 5. 9. 2019.

Luděk Vláčil, Kostel sv. Barbory, *Hrady.cz*,
<https://www.hrady.cz/index.php?OID=12594>, vyhledáno 28. 10. 2019

Římskokatolická farnost sv. Václava Olomouc, Historie, *Katedrála Olomouc*,
<http://www.katedralaolomouc.cz/FixPage.asp?ID=10>, vyhledáno 7. listopadu 2019.

Obec Slezské Pavlovice, Zajímavosti, *Mikroregion-osoblažsko*,
<https://www.mikroregion-osoblazsko.cz/clenove/slezske-pavlovice/zajimavosti/>,
vyhledáno 15. 9. 2019.

NPÚ, <https://www.npu.cz/historie-npu>, vyhledáno 25. 10. 2019.

Obnova kostela Nanebevzetí Panny Marie v Liptani: Nástroj pro veřejné zakázky,
https://www.profilzadavatele.cz/profil-zadavatele/rimskokatolicka-farnost-hyncice_1271/obnova-kostela-nanebevzeti-panny-marie-v-liptani_3388/, vyhledáno 20. 6. 2019.

Obnova kostela Nanebevzetí Panny Marie v Liptani: STA Bruntálsko,
<https://web.archive.org/web/20170211075121/http://www.studio-sta.cz/products/obnova-kostela-nanebevzeti-panny-marie-v-liptani/>, vyhledáno 20. 6. 2019.

Leo Dedek, Hřbitovní kostel sv. Ondřeje, *Osoblažsko,*
<http://www.osoblazsko.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=95217&user=24&session=58348551&menu=&lng=>, vyhledáno 15. 9. 2019.

Památkový katalog – kostel Nanebevzetí Panny Marie,
<https://pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-12533644>, vyhledáno 20. 6. 2019.

Památkový katalog – kostel sv. Barbory, <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-barbory-537458>, vyhledáno 28. 10. 2019.

Památkový katalog – kostel sv. Jakuba Většího, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-jakuba-vetsiho-20277185>, vyhledáno 23. 10. 2019.

Památkový katalog – kostel sv. Máří Magdaleny, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-mari-magdaleny-12822126>, vyhledáno 29. 7. 2019.

Památkový katalog – kostel sv. Mikuláše, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-mikulase-13875675>, vyhledáno 31. 10. 2019.

Památkový katalog – kostel sv. Mořice, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-morice-12628015>, vyhledáno 1. 10. 2019.

Památkový katalog – palác Johanna Bergla, <https://pamatkovykatalog.cz/palac-johanna-bergla-886071>, vyhledáno 23. 10. 2019.

Památkový katalog – soubor staveb poutního místa,

<https://pamatkovykatalog.cz/soubor-staveb-poutniho-mista-532090>, vyhledáno 28. 10. 2019.

Jaromír Lenoč, Liptaň, *Soupis památek,*

http://www.souispamatek.com/okres_krnov/foto/liptan/liptan.htm, vyhledáno 20. 6. 2019.

"Unser Stephansdom" – Verein zur Erhaltung des Stephansdoms, Die Geschichte des Stephansdoms, *Stephansdom*, http://www.stephansdom.at/dom_geschichte.htm, vyhledáno 27.10. 2019.

Travná, kostel Neposkvrněné Panny Marie s farou, *Rozhodnutí o prohlášení za KP*, https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=742168, vyhledáno 28. 10.

Pavel Mašláň, Majitelé zámku a panství Vsetín: Jan Křtitel Illesházy, *Valašský deník*, https://valassky.denik.cz/kultura_region/majitele-zamku-a-panstvi-vsetin-jan-krtitel-illeshazy-20141015.html, vyhledáno 30. 7. 2019

Votivkirche, Historie, *Votivkirche*, https://www.votivkirche.at/_historie.htm, vyhledáno 22. 10. 2019.

Wikipedia, Franz Xaver Layr, *Wikipedia*,

https://de.wikipedia.org/wiki/Franz_Xaver_Layr, vyhledáno 20. 6. 2019.

Zámek Lednice. Evidenční list kulturní památky – původní,

https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=842404, vyhledáno 6. 4. 2020.

Dalibor Škopán, Osoblaha, *Zaniklé obce,*

<http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=190957>, vyhledáno 30. 9. 2019.

Michal Valenčík, kostel sv. Maří Magdalény, *Zničené kostely,*

<http://www.znicenekostely.cz/index.php?load=detail&id=13872>, vyhledáno 30. 9. 2019.

8. Seznam použitých zkratek

fol. – folio

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

NPÚ – Národní památkový ústav

pob. – pobočka

pozn. – poznámka

Sb. – Sbírka

sign. – signatura

ÚŘAS – Ústřední ředitelství arcibiskupských statků

ZAO – Zemský archiv Opava

9. Přílohy

Příloha č. 1 Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, Korespondence došlé a koncepty odeslané korespondence kanceláře pro stavbu domu v Olomouci, vedená arcibiskupským vedoucím inženýrem Gustavem Merettou, inv. č. 23435, sign. SŘ-Mer-1, kart. 3227, rok 1885, fol. 342.

Dopis Jana Rozkošného, starosty obce Křenovice ze dne 14. 10 1885.

Starosta potvrzuje přijetí plánu a rozpočtu na stavbu kostela. Zároveň s listem zasílá poukázku na 200 zlatých a děkuje jménem občanů za obstarání plánu a rozpočtu. Prosí o kopie plánů a vrácení zapůjčené mapy obce.

Příloha č. 2 Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, Korespondence došlé a koncepty odeslané korespondence kanceláře pro stavbu domu v Olomouci, vedená arcibiskupským vedoucím inženýrem Gustavem Merettou, inv. č. 23436, sign. SŘ-Mer-2, kart. 3228, rok 1886, fol. 134.

Dopis vdovy Antonie Řehákové, nádenice z Prahy, ze dne 21. 7. 1886.

Stížnost vdovy Řehákové na Josefa Šmejkalu, který jí dluží za stravu a ubytování 18 zlatých. Paní prosí jeho zaměstnavatele o strhávání z dlužníkovy týdenní mzdy a zasílání peněz jí. Uvádí svou adresu v Praze čís. 838/II, Václavské náměstí.

Na listu jsou připsané neidentifikované výpočty.

Příloha č. 3 Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž, Korespondence došlé a koncepty odeslané korespondence kanceláře pro stavbu domu v Olomouci, vedená arcibiskupským vedoucím inženýrem Gustavem Merettou, inv. č. 23436, sign. SŘ-Mer-2, kart. 3228, rok 1886, fol. 1102.

Dopis Jana Rozkošného, starosty obce Křenovice ze dne 8. 5. 1886.

Oznámení o komisním jednání ohledně stavby kostela v Křenovicích na místě stavby 13. května ve tři hodiny odpoledne a pozvání zhotovitele nákresu stavby kostela k tomuto jednání.

Vaše Blahonodí!

Trosím předně za odpuštění, že tak
slouho jsem přijem plánu a rozpočtu
na stavbu kostela ani nepotondil.

Náš lidé mněli velikou radost že již
kostel vison na papire mají a šteli jej
vřichni napřed viděti.

Zároven s tímto listem zasílám Vašnosti
poštovní poukázkou 200. al. a děkují jménem
všech občanů za levné a ochotné obstarání
těchto plánu a rozpočtu.

Dovolují robi konečně v účtě se Vašnosti
ptáti sdáti také potřebné kopie plánu, račíte
nám láskavě obstarati a prosím o lásku
se zaslaní mapy rájčí obce, kterou jsem
Vašnosti k vůli synání situace zapůjčil.

S usilovnou úctou

Jan Dvořák

674

342

Váše Blahorodí!

Pan Josef Šmejkal
byl u mně na bytě a na stravě a pů-
stal mi dlužen částku . . . 18 zl. rē
De psaní jsem se dozvěděl, že u Vaše-
ho Blahorodí zaměstnán jest. Jsem
chudr a pouze na práci rukou svých
mozolovitých odkázán a jest tudíž
strata tato pro mne tím větší.
Obracím se tudíž na Vaše Blahorodí
se snažnou prosbou, aby nahově
jmenovanému pánu od jeho týdení
mzdy strhal a mně laskavě to
zasílal.

Vzdávajíc Vašemu Blahorodí

je předem svojí povinný dík známe-
ným se shledovan účtů
Vašemu Blokování
odaná

Antonie Řeháková.
vdova

v Praze, dne 21. července 1886.

Moje adresa jest:

Antonie Řeháková, nádenice

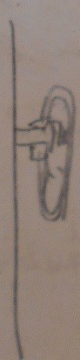
v

Praze č. 838/II.
Václavské náměstí.

290
21

290
588

6150

518
11.9

4652
518
118

61602

1/2
600

V Křenovicích dne 8. srpna 1886.

Naše Blahorodi!

Přípisem star. c. k. okresního hejtmanství v
Píerově ze dne 4. t. m. čís. 1063 bylo podepsanému
představenstvu obce Křenovic oznámeno, že
Romismní jednání ohledně stavby nového kostela
v Křenovicích bude na místě R stavby se
ustanovením dne 13. t. m. o 3. hod. odpoledně.
V přípisu tom žádá se zároveň, bychom Vaši Bla-
horodi jako zhotovitele nápisu na omu stavbu
R tomuto Romismnímu jednání pozvali, což
tedy tímto písmem v naději, že ráčíte lidskou
prosbu této vypověti.

V Křenovicích dne 8. srpna 1886

Jan Rozkošný
starosta

1102

10. Seznam obrazové přílohy

1. Votivkirche, 1856–1879, Vídeň, architekt Heinrich von Ferstel. Zdroj: Wilhelm Lübke, Carl von Lützow (Hrsg.): Denkmäler der Kunst zur Übersicht ihres Entwicklungsganges von den ersten Versuchen bis zu den Standpunkten der Gegenwart. Zweiter Band. Dritte verbesserte und vermehrte Auflage, Ebner & Seubert, Stuttgart 1879, S. 137: Architektur Taf. LVIII. Wiener Bauwerke.
2. Votivkirche, 1856–1879, Vídeň, architekt Heinrich von Ferstel, pohled od jihovýchodu. Zdroj: <https://www.deviantart.com/siyeh75/art/VotivKirche-Vienna-284603525>, vyhledáno 22. 10. 2019.
3. Evangelický kostel, 1863–1867, Brno, architekt Heinrich von Ferstel, pohled od jihu. Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Brno,_%C4%8Derven%C3%BD_kostel_1.JPG, vyhledáno 22. 10. 2019.
4. Berglův palác, 1860–1863, Brno, architekt Heinrich von Ferstel, pohled od jihovýchodu. Foto: Erik Gabrhel
5. Kostel sv. Jakuba Staršího, pol. 15. století–1592 (dostavba věže), regotizace 1871–1879, Brno, architekti H. Kurtz, A. Pilgram, bratři Gabriové, H. Ferstel, pohled od jihozápadu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f6/Kostel_Svateho_Jakuba_Brno_2010_02.JPG/351px-Kostel_Svateho_Jakuba_Brno_2010_02.JPG, vyhledáno 23. 10. 2019.
6. Kostel sv. Jakuba Staršího, pol. 15. století–1592 (dostavba věže), regotizace 1871–1879, Brno, architekt H. Kurtz, A. Pilgram, bratři Gabriové, H. Ferstel, portál jižní lodi. Zdroj: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6d/St.Jacobbozivstup.JPG/800px-St.Jacobbozivstup.JPG>, vyhledáno 23. 10. 2019.
7. Kostel sv. Barbory, 1872–1875, Štěpánov u Olomouce, architekt Friedrich von Schmidt, pohled od východu. Zdroj: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=242340, vyhledáno 28. 10. 2019.
8. Kostel sv. Barbory, 1872–1875, Štěpánov u Olomouce, architekt Friedrich von Schmidt, pohled od jihovýchodu. Foto: Vlastimil Pazdera
9. Kostel Neposkvrněné Panny Marie, 1877/8–1882, Travná u Javorníku, architekt Friedrich von Schmidt, pohled od jihovýchodu. Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/1d/Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_we_wsi_Travn%C3%A1_%28Javorn%C3%ADk%29.jpg/450px-Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_we_wsi_Travn%C3%A1_%28Javorn%C3%ADk%29.jpg, vyhledáno 28. 10. 2019.

10. Katedrála sv. Petra a Pavla, výstavba zahájena v 11. století, neogotická dostavba dokončena v roce 1908, Brno, architekti M. Grimm, F. B. Klíčník, A. Kirstein, pohled od jihu. Foto: Michal Klajban
11. Katedrála sv. Petra a Pavla, 11. století – 1908, Brno, architekti M. Grimm, F. B. Klíčník, A. Kirstein, západní průčelí. Foto: Karolína Adamová
12. Kostel sv. Mikuláše, 1880–81, Tvarožná, architekt August Prokop, pohled od jihovýchodu. Zdroj: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=879929, vyhledáno 31. 10. 2019.
13. Kostel sv. Mikuláše, 1880–81, Tvarožná, architekt August Prokop, pohled od východu. Zdroj: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=879939, vyhledáno 31. 10. 2019.
14. Gustav Meretta, 1888, Mährisch-schlesischer Correspondent 20. 8. 1888, s. 1. Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Architekt_Gustav_Meretta.jpg, vyhledáno 31. 3. 2020.
15. Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, 1860-1864, Zvole, pohled od severu. Zdroj: <https://www.turistika.cz/mista/zvole-kostel-neposkvrneneho-poceti-panny-marie/foto?id=964868>, vyhledáno 2. 11. 2019.
16. Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, 1860-1864, Zvole, pohled od jihozápadu. Zdroj: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ZvoleKostel.jpg>, vyhledáno 2. 11. 2019.
17. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, pohled od severu. Foto: Kristýna Svobodová
18. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, pohled od jihozápadu. Foto: Dominika Druláková
19. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, pohled od jihu. Foto: Kristýna Svobodová
20. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, fasáda západní příčné lodi. Foto: Kristýna Svobodová
21. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, hlavní portál. Foto: Kristýna Svobodová
22. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, presbytář. Foto: Kristýna Svobodová
23. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, křížení, pohled ze západní části transeptu. Foto: Martin Komoň
24. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, klenba hlavní lodi. Foto: Kristýna Svobodová
25. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, klenba příčné lodi. Foto: Martin Komoň

26. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, klenba boční kaple. Foto: Kristýna Svobodová
27. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, boční kaple. Foto: Kristýna Svobodová
28. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, hudební kruchta. Foto: Kristýna Svobodová
29. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, architekt Gustav Meretta, portál v chóru. Foto: Kristýna Svobodová
30. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, pohled od jihozápadu. Foto: Kristýna Svobodová
31. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, pohled od jihovýchodu. Foto: Kristýna Svobodová
32. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, pohled od západu. Foto: Martin Komoň
33. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, detail okna. Foto: Kristýna Svobodová
34. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, detail průčelí. Foto: Kristýna Svobodová
35. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, hlavní portál. Foto: Kristýna Svobodová
36. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, klenba presbytáře. Foto: Kristýna Svobodová
37. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, strop lodi. Foto: Martin Komoň
38. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, detail stropu. Foto: Martin Komoň
39. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, varhanní kruchta. Foto: Kristýna Svobodová
40. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, pohled z kruchty do prostoru kostela. Foto: Martin Komoň
41. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, pohled do prostoru kostela, dobová fotografie, nedatováno. Zdroj: Osobní archiv Emilie Chapulové.
42. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, architekt Gustav Meretta, pohled od jihozápadu, dobová fotografie, nedatováno. Zdroj: Osobní archiv Emilie Chapulové.

43. Kostel svaté Kateřiny, 1871–1875, Slezské Rudoltice, architekt Gustav Meretta, pohled od jihozápadu. Zdroj: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=134252, vyhledáno 31. 3. 2020.
44. Klášter sester sv. Karla Boromejského, 1871–1872, Frýdlant nad Ostravicí, architekt Gustav Meretta, pohled od jihovýchodu. Zdroj: <http://www.sssfno.cz/kaple-2/>, vyhledáno 31. 3. 2020.
45. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, architekt Gustav Meretta, pohled od severu. Foto: Kristýna Svobodová
46. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, architekt Gustav Meretta, pohled od jihu. Foto: Kristýna Svobodová
47. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, architekt Gustav Meretta, hlavní portál. Foto: Kristýna Svobodová
48. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, architekt Gustav Meretta, detail okna v průčelí. Foto: Kristýna Svobodová
49. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, architekt Gustav Meretta, klenba sakristie. Foto: Kristýna Svobodová
50. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, architekt Gustav Meretta, klenba presbytáře. Foto: Kristýna Svobodová
51. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, architekt Gustav Meretta, strop lodi. Foto: Kristýna Svobodová
52. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, architekt Gustav Meretta, varhanní kruchta. Foto: Kristýna Svobodová
53. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, architekt Gustav Meretta, pohled do interiéru. Foto: Kristýna Svobodová
54. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, pohled od jihozápadu. Foto: Kristýna Svobodová
55. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, pohled od jihozápadu. Zdroj: <https://www.farnost-staraves.cz/historie-kostela-farnosti/stavba/>, vyhledáno 2. 7. 2019.
56. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, původní návrh stavby, průčelí. Zdroj: <https://www.farnost-staraves.cz/historie-kostela-farnosti/stavba/>, vyhledáno 2. 7. 2019.
57. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, původní návrh stavby, boční fasáda. Zdroj: <https://www.farnost-staraves.cz/historie-kostela-farnosti/stavba/>, vyhledáno 2. 7. 2019.
58. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, portál. Zdroj: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-nanebevzeti-panny-marie-533558>, vyhledáno 2. 7. 2019.

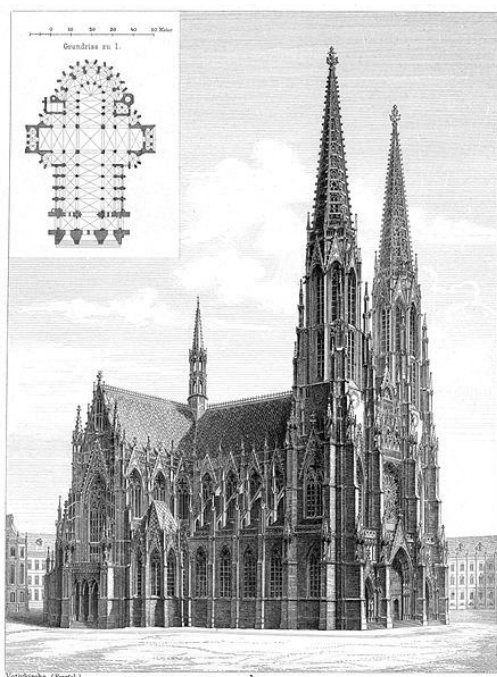
59. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, portál do lodi. Foto: Kristýna Svobodová
60. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, varhanní kruchta. Foto: Kristýna Svobodová
61. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, klenba lodi. Foto: Kristýna Svobodová
62. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, klenba křížení. Foto: Kristýna Svobodová
63. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, klenba presbytáře. Foto: Kristýna Svobodová
64. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, architekt Gustav Meretta, pohled z kruchty do interiéru. Foto: Martin Komoň
65. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, architekt Gustav Meretta, pohled od jihozápadu. Foto: Kristýna Svobodová
66. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, architekt Gustav Meretta, pohled od východu. Foto: Kristýna Svobodová
67. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, architekt Gustav Meretta, hlavní portál. Foto: Kristýna Svobodová
68. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, architekt Gustav Meretta, pravý portál. Foto: Kristýna Svobodová
69. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, architekt Gustav Meretta, klenba hlavní lodi. Foto: Kristýna Svobodová
70. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, architekt Gustav Meretta, klenba presbytáře. Foto: Kristýna Svobodová
71. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, architekt Gustav Meretta, klenba kaple. Foto: Kristýna Svobodová
72. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, architekt Gustav Meretta, klenba sakristie. Foto: Kristýna Svobodová
73. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, architekt Gustav Meretta, podklenutí kruchty. Foto: Kristýna Svobodová
74. Hans Zatzka, Klanění pastýřů, nástěnná malba, 1884–1885, Rataje, Kostel svatého Petra a Pavla, jižní strana presbytáře. Foto: Kristýna Svobodová
75. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, pohled od západu. Foto: Kristýna Svobodová
76. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, pohled od severovýchodu. Foto: Kristýna Svobodová

77. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, portál. Foto: Kristýna Svobodová
78. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, klenba podvěží. Foto: Kristýna Svobodová
79. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, hudební kruchta. Foto: Kristýna Svobodová
80. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, klenba lodi. Foto: Kristýna Svobodová
81. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, klenba presbytáře. Foto: Kristýna Svobodová
82. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, medailony na vítězném oblouku. Foto: Kristýna Svobodová
83. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, pohled do prostoru kostela, dobová fotografie, nedatováno. Zdroj: Římskokatolická farnost Křenovice u Kojetína, *Kronika farnosti Křenovice*.
84. Katedrála Božského Spasitele, 1883–1889, Ostrava, architekt Gustav Meretta, pohled od severu. Zdroj: <https://www.pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/kostel-bozskeho-spasitele-132918>, vyhledáno 2. 4. 2020.
85. Justiční akademie (bývalá reálka), 1875–1877, Kroměříž, architekt Gustav Meretta, pohled od jihovýchodu. Zdroj: <https://www.pamatkovykatalog.cz/skola-gymnasium-12928311>, vyhledáno 2. 4. 2020.
86. Věž kostela svatého Petra a Pavla, 1879, Opava-Jaktaře, architekt Gustav Meretta, pohled od západu. Zdroj: <https://www.farnostjaktar.cz/o-kostele/>, vyhledáno 2. 4. 2020.
87. Věž kostela Neposkvrněného Početí Panny Marie, 1881, Uherský Brod, architekt Gustav Meretta, pohled od jihovýchodu. Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kostel_v_uherskem_brode.JPG, vyhledáno 2. 4. 2020.
88. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, architekt Gustav Meretta, pohled od severozápadu. Zdroj: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-mari-magdaleny-12822126>, vyhledáno 30. 7. 2019
89. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, architekt Gustav Meretta, pohled od jihu. Foto: Kristýna Svobodová
90. Kostel svaté Máří Magdalény, 1734, Hovězí, pohled od severozápadu, dobová fotografie, nedatováno. Zdroj: František Kovář, *V božích službách. Z dějin farnosti Hovězí*, Hovězí 2002.
91. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, architekt Gustav Meretta, portál. Foto: Kristýna Svobodová

92. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, architekt Gustav Meretta, klenba podvěží. Foto: Kristýna Svobodová
93. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, architekt Gustav Meretta, strop lodi. Foto: Kristýna Svobodová
94. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, architekt Gustav Meretta, varhanní kruchta. Foto: Kristýna Svobodová
95. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, architekt Gustav Meretta, pohled do interiéru kostela. Foto: Kristýna Svobodová
96. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, pohled od severozápadu. Zdroj:
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=393858, vyhledáno 7. listopadu 2019.
97. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, pohled od jihozápadu. Zdroj:
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=304516, vyhledáno 7. listopadu 2019.
98. Josef Erwin von Lippert, Návrh přestavby katedrály sv. Václava, 1865, průčelí. Zdroj: ZAO
99. Josef Erwin von Lippert, Návrh přestavby katedrály sv. Václava, 1866, jižní fasáda. Zdroj: ZAO
100. Richard Völkel, Katedrála sv. Václava, podélný řez, kresba, 1893. Zdroj: ZAO
101. Gustav Meretta, Návrh restaurace katedrály sv. Václava, 1886, pohled od jihozápadu. Zdroj: AMK
102. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, letecký pohled. Foto: Libor Sváček
103. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, dolní část západního průčelí. Zdroj:
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=21140, vyhledáno 7. listopadu 2019.
104. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, hlavní portál. Zdroj: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=422606, vyhledáno 7. listopadu 2019.
105. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, detail průčelí, busta G. Meretty. Foto: Jan Jeništa
106. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, horní část průčelí. Zdroj:
https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=422608, vyhledáno 7. listopadu 2019.

107. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, pohled do interiéru. Zdroj: <https://sergeyurich.livejournal.com/671747.html>, vyhledáno 7. listopadu 2019.
108. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, interiér presbytáře. Foto: Jan Andreas
109. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, architekt Gustav Meretta, varhanní kruchta. Zdroj: <https://www.eprogram.cz/mista/730-katedrala-sv-vaclava-olomouc>, vyhledáno 7. listopadu 2019.
110. Franz Christian Gau-Théodore Ballu, Sainte-Clotilde v Paříži, 1846-1857, litografie Julesa Gaildraua
111. Gustav Meretta, Návrh restaurace západního průčelí kostela sv. Mořice, 1874. Zdroj: SOkAO sig. XII-lomitko-12.
112. Gustav Meretta, Návrh na restaurování severního průčelí sv. Mořice, 1878. Zdroj: SOkAO sig. XII-lomitko-13.
113. Gustav Meretta, Návrh na restaurování Edelmanovy hrobky a Loretánské kap. u sv. Mořice, 1880. Zdroj: SOkAO sig. XII-lomitko-13 b.
114. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, architekt Gustav Meretta, dobová fotografie, 1940, pohled od jihu. Zdroj: <https://www.osoblaha.cz/fotogalerie/archiv>, vyhledáno 30. 9. 2019.
115. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, architekt Gustav Meretta, dobová fotografie, 1959, pohled od severovýchodu. Zdroj: Městské informační a kulturní středisko Krnov, vyhledáno 30. 9. 2019.
116. Pohled na místo kostela s vyznačeným půdorysem. Zdroj: Informační tabule na místě kostela.
117. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, architekt Gustav Meretta, dobová fotografie, 1959, pohled na věž od jihu. Zdroj: NPÚ ú.o.p. v Ostravě.
118. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, architekt Gustav Meretta, dobová fotografie, 1959, interiér s varhanní kruchtou. Zdroj: NPÚ ú.o.p. v Ostravě.
119. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, architekt Gustav Meretta, dobová fotografie, 1945, interiér presbytáře. Zdroj: NPÚ ú.o.p. v Ostravě.
120. Eduard Hauser, Náhrobek architekta Gustava Meretty, 1888, ústřední hřbitov v Olomouci–Neředíně. Foto: Jan Jeništa

11. Obrazová příloha

1. Votivkirche, 1856–1879, Vídeň, kresba, 1879.

2. Votivkirche, 1856–1879, Vídeň, pohled od jihovýchodu.

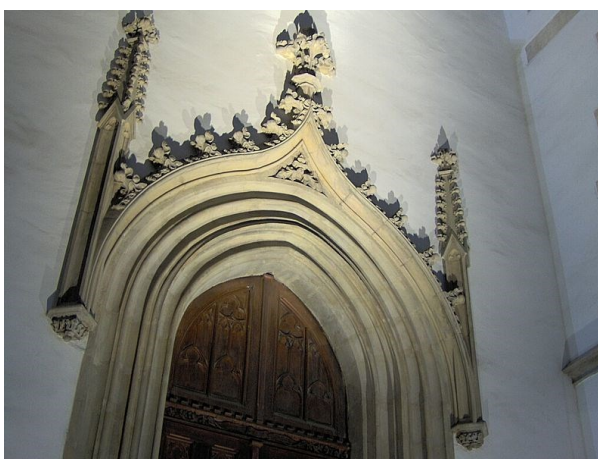
3. Evangelický kostel, 1863–1867, Brno, pohled od jihu.

4. Berglův palác, 1860–1863, Brno,
pohled od jihovýchodu.

5. Kostel sv. Jakuba Staršího,
pol. 15. století–1592 (dostavba věže),
regotizace 1871–1879, Brno,
pohled od jihozápadu.

Kostel sv. Jakuba Staršího,
pol. 15. století–1592 (dostavba věže),
regotizace 1871–1879, Brno,
portál jižní lodi.

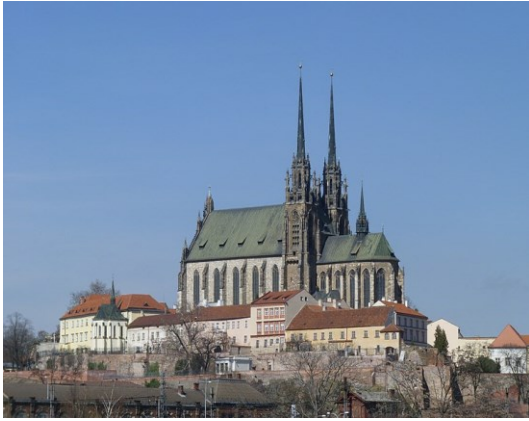
8. Kostel sv. Barbory, 1872–1875,
Štěpánov u Olomouce,
pohled od východu.

9. Kostel sv. Barbory, 1872–1875,
Štěpánov u Olomouce,
pohled od jihovýchodu.

9. Kostel Neposkvrněné Panny Marie,
1877/8–1882, Travná u Javorníku,
pohled od jihovýchodu.

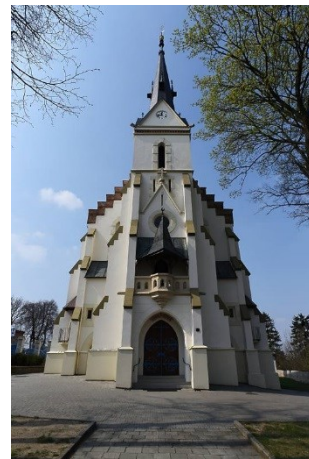
10. Katedrála sv. Petra a Pavla,
11. století – 1908, pohled od jihu.

11. Katedrála sv. Petra a Pavla,
11. století – 1908, západní průčelí.

12. Kostel sv. Mikuláše, 1880–81,
Tvarožná, pohled od jihovýchodu.

13. Kostel sv. Mikuláše, 1880–81,
Tvarožná, pohled od východu.

14. Gustav Meretta, 1888.

15. Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, 1860-1864, Zvole, pohled od severu.

16. Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, 1860-1864, Zvole, pohled od jihozápadu.

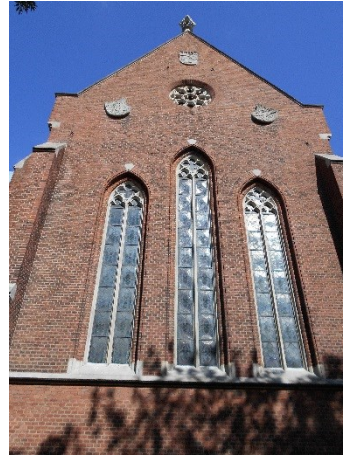
17. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, pohled od severu.

18. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, pohled od jihozápadu.

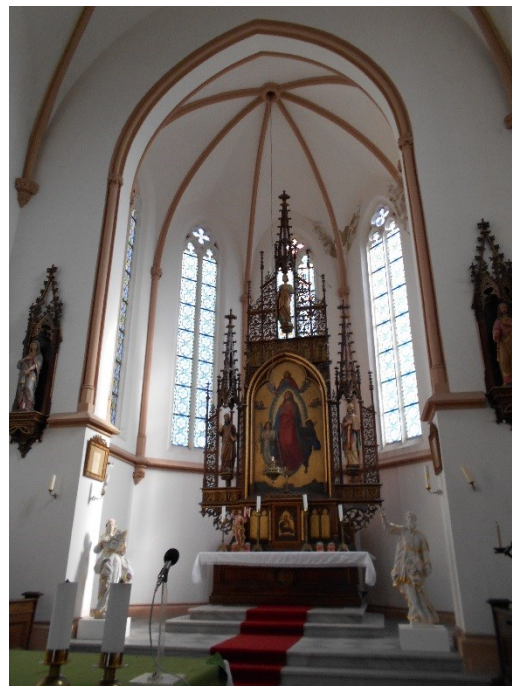
19. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, pohled od jihu.

20. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, fasáda západní příčné lodi.

21. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, hlavní portál.

22. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, presbytář.

23. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň,
křížení, pohled ze západní části transeptu.

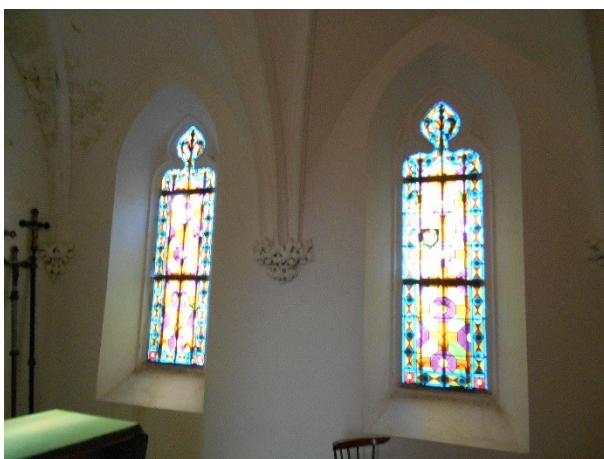
24. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň,
klenba hlavní lodi.

25. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, klenba příčné lodi.

26. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, klenba boční kaple.

27. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, boční kaple.

28. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, hudební kruchta.

29. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1865–1870, Liptaň, portál v chóru.

30. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, pohled od jihozápadu.

31. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, pohled od jihovýchodu.

32. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, pohled od západu.

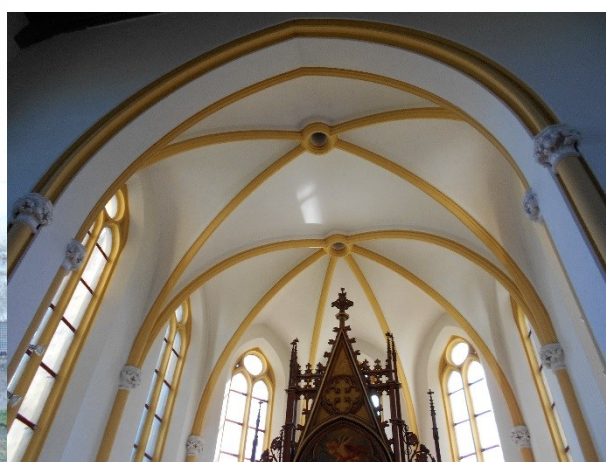
33. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, detail okna.

34. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, detail průčelí.

35. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, hlavní portál.

36. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, klenba presbytáře.

37. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, strop lodi.

38. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, detail stropu.

39. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, varhanní kruchta.

40. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, pohled z kruchty do prostoru kostela.

41. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, pohled do prostoru kostela, dobová fotografie, nedatováno.

42. Kostel svatého Ondřeje, 1869–1871, Slezské Pavlovice, pohled od jihozápadu, dobová fotografie, nedatováno.

43. Kostel svaté Kateřiny, 1871–1875, Slezské Rudoltice, pohled od jihozápadu.

44. Klášter sester sv. Karla Boromejského, 1871–1872, Frýdlant nad Ostravicí, pohled od jihovýchodu.

45. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, pohled od severu.

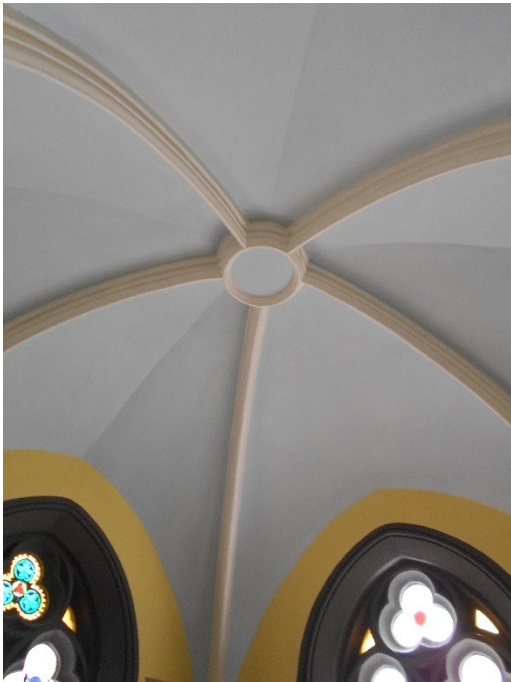
46. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, pohled od jihu.

47. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, hlavní portál.

48. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, detail okna v průčelí.

49. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, klenba sakristie.

50. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, klenba presbytáře.

51. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, strop lodi.

52. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, varhanní kruchta.

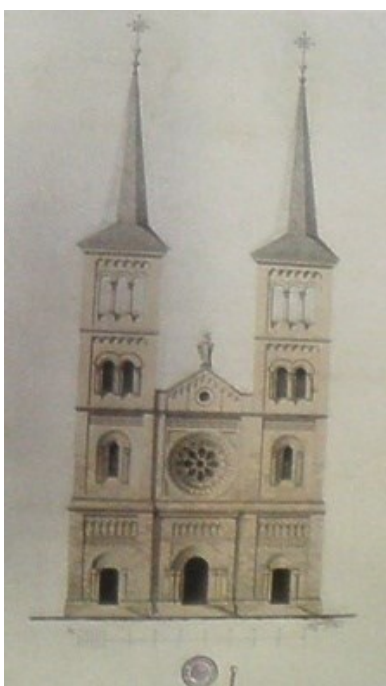
53. Kostel svatého Floriána, 1872–1875, Bochoř, pohled do interiéru.

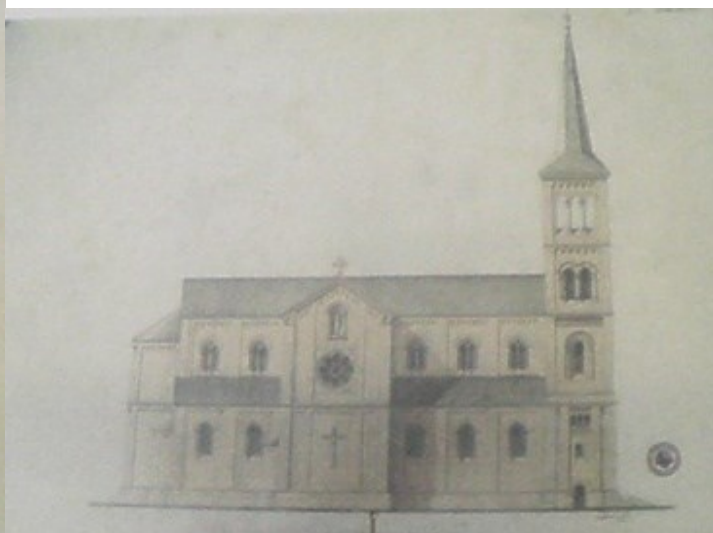
54. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, pohled od jihozápadu.

55. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, letecký pohled od jihozápadu.

56. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, původní návrh stavby, průčelí.

57. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, původní návrh stavby, boční fasáda.

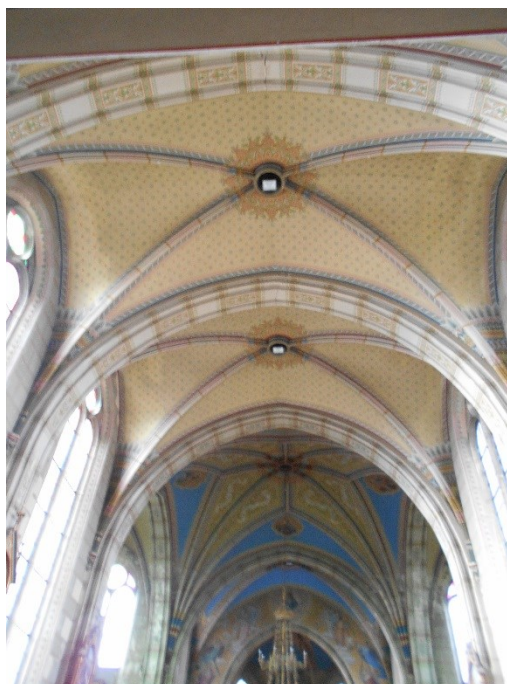
58. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, portál.

59. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, portál do lodi.

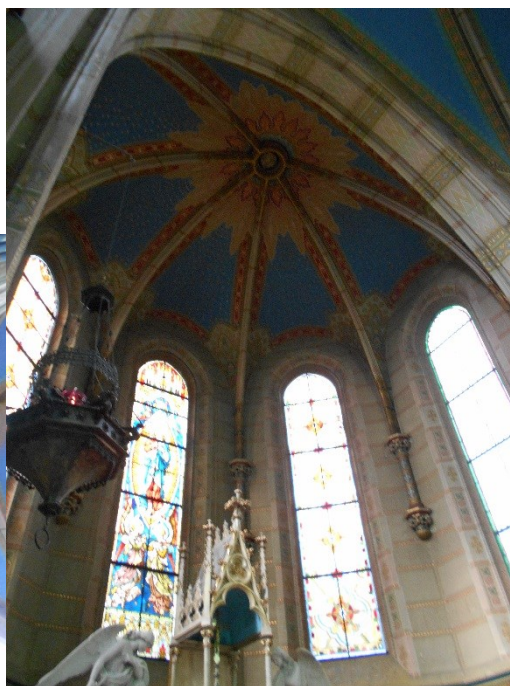
60. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, varhanní kruchta.

61. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, klenba lodi.

62. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, klenba křížení.

63. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, klenba presbytáře.

64. Kostel Nanebevzetí Panny Marie, 1873–1879, Stará Ves, pohled z kruchty do interiéru.

65. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, pohled od jihozápadu.

66. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, pohled od východu.

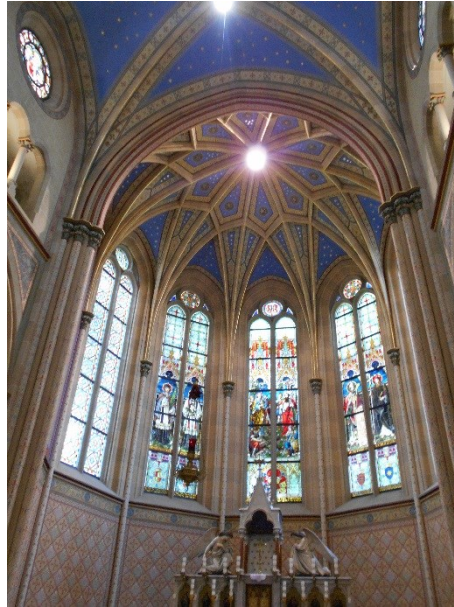
67. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, hlavní portál.

68. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, pravý portál.

69. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, klenba hlavní lodi.

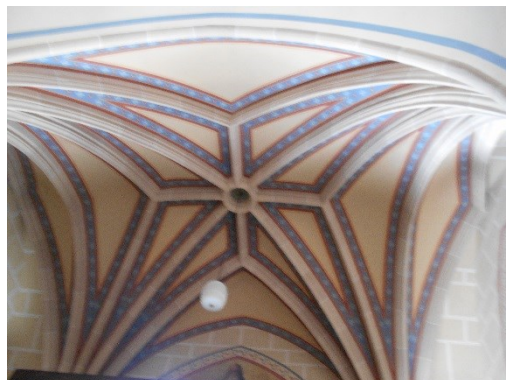
70. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, klenba presbytáře.

71. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, klenba kaple.

72. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, klenba sakristie.

73. Kostel svatého Petra a Pavla, 1881–1884, Rataje, podklenutí kručty.

74. Hans Zatzka, Klanění pastýřů, nástěnná malba, 1884–1885, Rataje, Kostel svatého Petra a Pavla, jižní strana presbytáře.

75. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, pohled od západu.

76. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, pohled od severovýchodu.

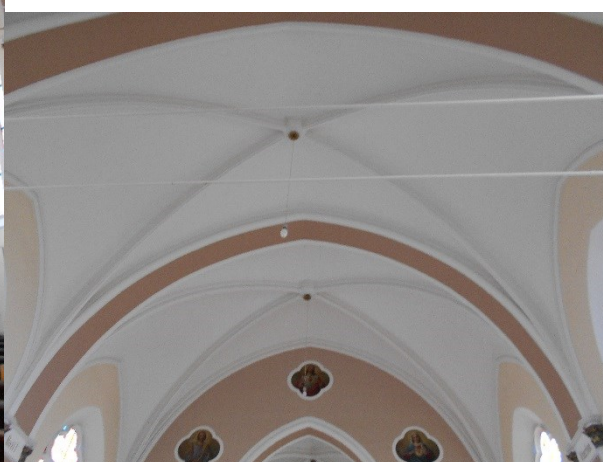
77. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, portál.

78. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, klenba podvěží.

79. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, hudební kruchta.

80. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, klenba lodi.

81. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, klenba presbytáře.

82. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, architekt Gustav Meretta, medailony na vítězném oblouku.

83. Kostel svatého Jana Nepomuckého, 1885–1887, Křenovice, pohled do prostoru kostela, dobová fotografie, nedatováno.

84. Katedrála Božského Spasitele, 1883–1889, Ostrava, pohled od severu.

85. Justiční akademie (bývalá reálka), 1875–1877, Kroměříž, pohled od jihovýchodu.

86. Věž kostela svatého Petra a Pavla, 1879, Opava-Jaktaře, pohled od západu.

87. Věž kostela Neposkvrněného Početí Panny Marie, 1881, Uherský Brod, pohled od jihovýchodu.

88. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, pohled od severozápadu.

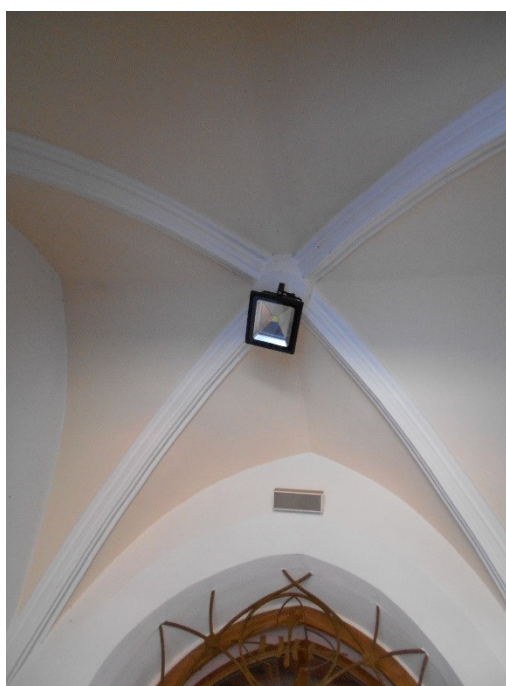
89. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, pohled od jihu.

90. Kostel svaté Máří Magdalény, 1734, Hovězí, pohled od severozápadu.

91. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, portál.

92. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, klenba podvěží.

93. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, strop lodi.

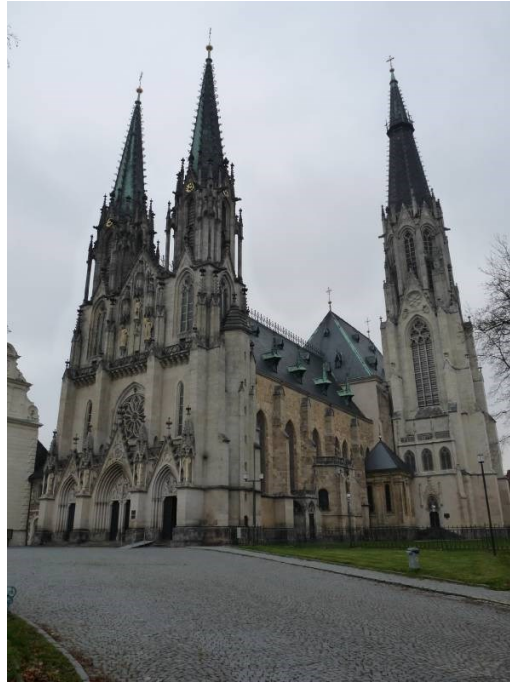
94. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, varhanní kruchta.

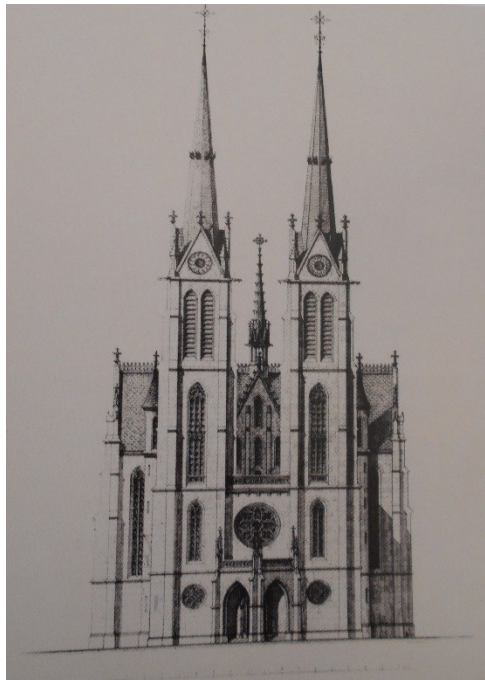
95. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Hovězí, pohled do interiéru kostela.

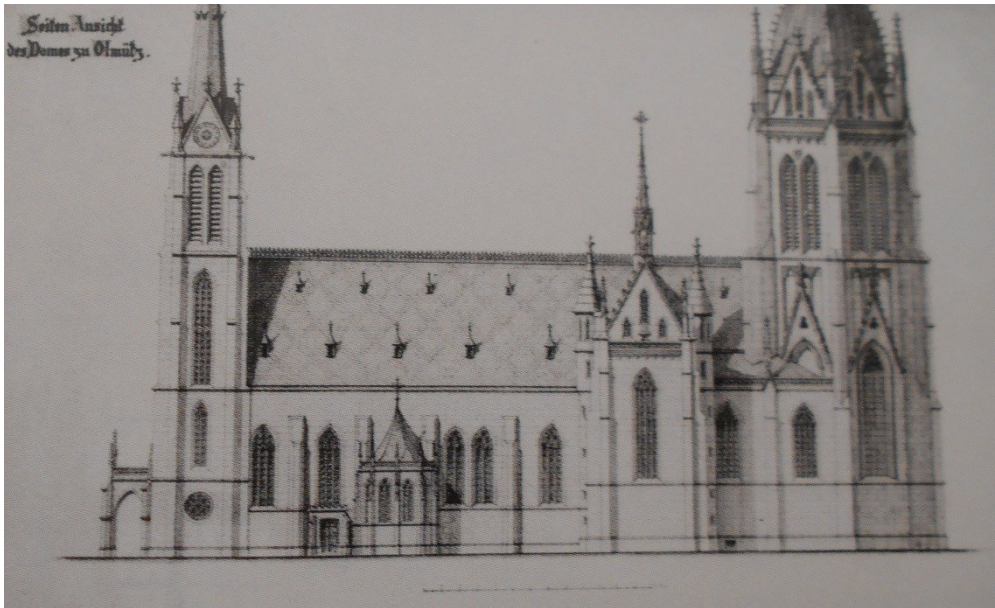
96. Dóm svatého Václava,
regotizace 1883–1899, Olomouc,
pohled od severozápadu.

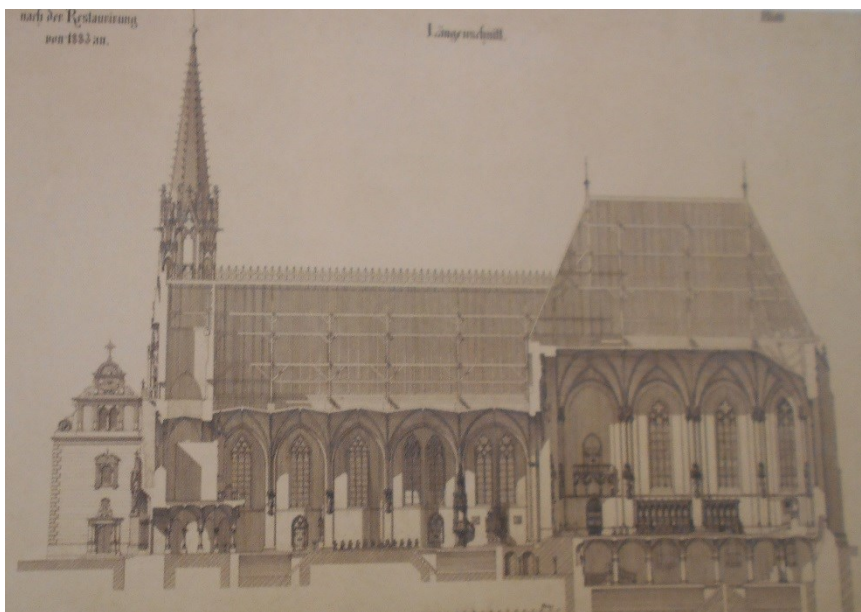
97. Dóm svatého Václava,
regotizace 1883–1899, Olomouc,
pohled od jihozápadu.

98. Josef Erwin von Lippert, Návrh přestavby katedrály sv. Václava, 1865, průčelí.

99. Josef Erwin von Lippert, Návrh přestavby katedrály sv. Václava, 1866, jižní fasáda.

100. Richard Völkel, Katedrála sv. Václava, podélný řez, kresba, 1893.

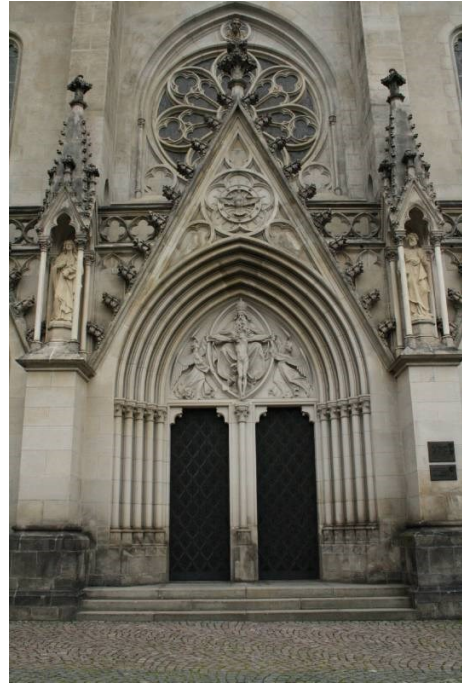
101. Gustav Meretta, Návrh restaurace katedrály sv. Václava, 1886, pohled od jihozápadu.

102. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, letecký pohled.

103. Dóm svatého Václava,
regotizace 1883–1899, Olomouc,
dolní část západního průčelí.

104. Dóm svatého Václava,
regotizace 1883–1899, Olomouc,
hlavní portál.

105. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, detail průčelí, busta G.
Meretty.

106. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, horní část průčelí.

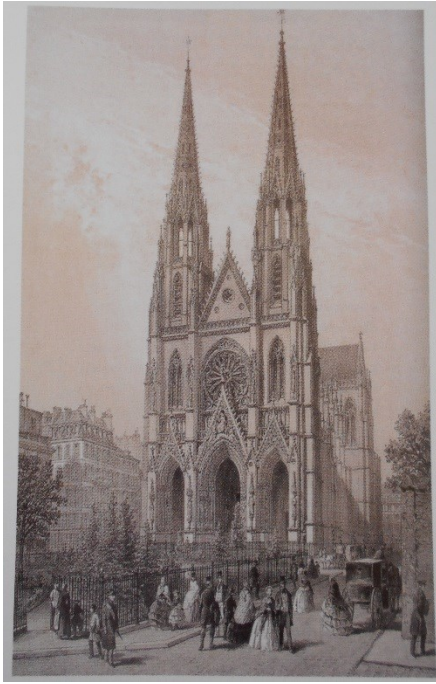
107. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, pohled do interiéru.

108. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, interiér presbytáře.

109. Dóm svatého Václava, regotizace 1883–1899, Olomouc, varhanní kruchta.

110. Franz Christian Gau-Théodore Ballu, Sainte-Clotilde v Paříži, 1846-1857, litografie Julesa Gaildraua.

111. Gustav Meretta, Návrh restaurace západního průčelí kostela sv. Mořice, 1874.

112. Gustav Meretta, Návrh na restaurování severního průčelí sv. Mořice, 1878.

113. Gustav Meretta, Návrh na restaurování Edelmanovy hrobky a Loretánské kap. u sv. Mořice, 1880.

114. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, dobová fotografie, 1940, pohled od jihu.

115. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, dobová fotografie, 1959, pohled od severovýchodu.

116. Pohled na místo kostela s vyznačeným půdorysem.

117. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, dobová fotografie, 1959, pohled na věž od jihu.

118. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, dobová fotografie, 1959, interiér s varhanní kruchtou.

119. Kostel svaté Máří Magdalény, regotizace 1882–1890, Osoblaha, dobová fotografie, 1945, interiér presbytáře.

120. Eduard Hauser, Náhrobek architekta Gustava Meretty, 1888, ústřední hřbitov v Olomouci-Neředíně.

12. Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Kristýna Svobodová
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Martin Horáček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020
Název práce:	Neogotická architektura v podání Gustava Meretty na Moravě a ve Slezsku
Název práce v angličtině:	Gothic revival architecture by Gustav Meretta in Moravia and Silesia
Anotace práce:	Předkládaná práce shrnuje neogotickou sakrální architekturu v podání Gustava Meretty, jeho život a stavby vybudované v neogotickém stylu. Vše zasazuje do kontextu tehdejší architektonické a stavitelské produkce reprezentované vybranými příklady, které mohli přímo i nepřímo ovlivnit dílo Gustava Meretty.
Klíčová slova:	Gustav Meretta, architektura, neogotika, Morava Slezsko
Anotace v angličtině:	The thesis summarizes Gothic revival sacral architecture by Gustav Meretta, his life and buildings built in the gothic revival style. Everything is discussed within the context of the period architectural and building production represented by selected examples that could directly or indirectly affect the work of Gustav Meretta.
Klíčová slova v angličtině:	Gustav Meretta, architecture, gothic revival, Moravia, Silesia
Přílohy vázané v práci:	CD s celým obsahem práce
Rozsah práce:	200 510 znaků (textová část), celkem 156 stran
Jazyk práce:	čeština